Nr 8.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38; given Stockholms slott den 4 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokoll angående justering av propositionen om tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38, föreslå riksdagen att, med godkännande av de i protokollet berörda förslag, å nämnda tilläggsstat upptaga de inkomster och utgifter, som framgå av härvid fogade förslag till dylik tilläggsstat.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Tilläggsstat till riksstaten

	Kronor
Inkomster:	
D. *I anspråk tagna kapitaltillgångar:*	
4. Statsverkets kassafond	9,712,800
E. *Lånemedel:*	
3. Övriga lånemedel	14,223,700
Summa	**23,936,500**

för budgetåret 1937/38.

				Kronor
Utgifter:				
A. *Verkliga utgifter:*				
IV. Fjärde huvudtiteln			4,653,000	
V. Femte huvudtiteln			1,500,000	
VI. Sjätte huvudtiteln			330,000	
VIII. Åttonde huvudtiteln			37,700	
IX. Nionde huvudtiteln			247,600	6,768,300
B. *Utgifter för kapitalökning:*				
	Att täckas av		Summa	
	lånemedel	andra statsinkomster		
I. Statens affärsverksamhet	11,217,000		11,217,000	
II. Statens allmänna fastighetsfond	90,000	27,800	117,800	
IV. Fonden för förlag till statsverket	2,916,700		2,916,700	
VI. Avbetalning å statsskulden		2,916,700	2,916,700	
Säger	14,223,700	2,944,500	17,168,200	17,168,200
			Summa	**23,936,500**

Verkliga utgifter.

IV. Fjärde huvudtiteln. Försvarsdepartementet.

		Kronor	Kronor
	D. Lantförsvaret.		
	Intendenturmateriel, remontering, förplägnad, undervisning, övningar m. m.:		
22	Munderingsutrustning, *reservationsanslag*		330,000
	Materielanskaffning sammanhängande med 1936 års arméorganisation:		
43	Viss materielanskaffning (anslag nr 2), *reservationsanslag*		500,000
	Säger		**830,000**
	E. Sjöförsvaret.		
	Övningar:		
25	Flottans krigsberedskap och övningar, *reservationsanslag*	400,000	
26	Kustartilleriets krigsberedskap och övningar, *reservationsanslag*	20,000	420,000
	Flytande materiel och byggnader:		
29	Underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., *reservationsanslag*	450,000	
30	Flottans ersättningsbyggnad, *reservationsanslag* ...	360,000	
32	Befästningar, kustartilleriets kaserner m. m., *reservationsanslag*	60,000	870,000
	Kustartillerimateriel:		
56	Viss materiel för kustartilleriet, *reservationsanslag*	292,700	
57	Kustartilleriförsvaret på Gotland, *reservationsanslag*	20,700	
58	Luftvärnsmateriel för kustfästningarna, *reservationsanslag*	58,500	
59	Särskild materielanskaffning för kustartilleriet, *reservationsanslag*	86,100	458,000
	Diverse:		
73 a	Tillfälligt lönetillägg åt marinens arbetare, *förslagsanslag*		275,000
	Säger		**2,023,000**
	F. Flygvapnet.		
	Flygmateriel:		
16	Anskaffning och förnyelse av flygmateriel, *reservationsanslag*		1,800,000
	Summa		**4,653,000**

Verkliga utgifter.

V. Femte huvudtiteln. Socialdepartementet.

		Kronor	Kronor
	B. Sociala verk och inrättningar.		
	Förbättrande av bostadsförhållandena:		
23	Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, *reservationsanslag*		1,500,000

Verkliga utgifter.

VI. Sjätte huvudtiteln. Kommunikationsdepartementet.

		Kronor	Kronor
	E. Byggnadsväsendet.		
6	Utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m., *reservationsanslag*		300,000
10	Restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga, *reservationsanslag*		30,000
	Summa		**330,000**

Verkliga utgifter.

VIII. Åttonde huvudtiteln. Ecklesiastikdepartementet.

		Kronor	Kronor
	E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.		
	Uppsala universitet:		
4	Materiel m. m., *reservationsanslag*		20,300
	Lunds universitet:		
14	Materiel m. m., *reservationsanslag*		17,400
	Summa		**37,700**

Verkliga utgifter.

IX. Nionde huvudtiteln. Jordbruksdepartementet.

		Kronor	Kronor
	C. Lantbruksakademien och försöksväsendet på jordbruksområdet.		
	Statens växtskyddsanstalt:		
9	Byggnadsarbeten, *reservationsanslag*		62,800
	D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.		
	Lantbrukshögskolan:		
7	Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader, *reservationsanslag*	11,000	
8	Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet, *reservationsanslag*	80,700	91,700
	Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp:		
14	Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet, *reservationsanslag*		38,600
	Säger		130,300
	G. Lanthushållning i allmänhet.		
	Befrämjande av fröodlingen m. m.:		
11	Bidrag till byggnadsarbeten för Sveriges utsädesförenings filial i Ultuna, *reservationsanslag*		54,500
	Summa		247,600

Utgifter för kapitalökning.

I. Statens affärsverksamhet.

		Att täckas av		Summa
		lånemedel Kronor	andra statsinkomster Kronor	Kronor
	A. Postverket.			
4	Tillbyggnad till posthuset i Norrtälje, *reservationsanslag*	40,000		40,000
	B. Telegrafverket.			
1	Telefonstationsbyggnad i Aspudden i Stockholm, *reservationsanslag*	32,000		
2	Telefonstationsbyggnad i Råsunda, *reservationsanslag*	35,000		
11	Garagebyggnad inom telegrafverkets fastighet i Östersund, *reservationsanslag*	35,000		
13	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, *reservationsanslag*	2,600,000		
	Säger	2,702,000		2,702,000
	D. Statens vattenfallsverk.			
	Kraftverken:			
13	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk, *reservationsanslag*	1,000,000		
13a	Ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås, *reservationsanslag*	600,000		
13b	Ersättning för skador och rättegångskostnader i samband med huvudregleringen av Vänern, *reservationsanslag*	6,875,000		
	Säger	8,475,000		8,475,000
	Summa	**11,217,000**		**11,217,000**

Utgifter för kapitalökning.

II. Statens allmänna fastighetsfond.

		Att täckas av		Summa
		lånemedel Kronor	andra statsinkomster Kronor	Kronor
	Justitiedepartementet:			
1	Byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö, *reservationsanslag*		25,000	25,000
2a	Inrättande av anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse, *reservationsanslag* ...	70,000		70,000
	Kommunikationsdepartementet:			
17	Tillbyggnad till landsstatshuset i Falun, *reservationsanslag*	20,000		20,000
19	Byggnadsarbeten vid länsresidenset i Umeå, *reservationsanslag*		2,800	2,800
	Summa	**90,000**	**27,800**	**117,800**

Utgifter för kapitalökning.

IV. Fonden för förlag till statsverket.

		Att täckas av		Summa
		lånemedel Kronor	andra statsinkomster Kronor	Kronor
	Försvarsdepartementet:			
1	Vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m., *reservationsanslag*	2,916,700		2,916,700

Utgifter för kapitalökning.

VI. Avbetalning å statsskulden.

		Att täckas av		Summa
		lånemedel Kronor	andra statsinkomster Kronor	Kronor
	B. Avskrivning av lånekapital m. m.			
1 a	Avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital, *reservationsanslag*		2,916,700	2,916,700

Propositionens justering.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Med åberopande av de förslag till riksdagen varom, enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (bil. 1—11), hemställanden gjorts av vederbörande departementschefer, föredrager chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, förslag till proposition om tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38, uppsatt i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts enligt samma protokoll fattade beslut.

Departementschefen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna omförmälda förslag och alltså upptaga inkomsterna och utgifterna å berörda tilläggstat på sätt bilaga till detta protokoll utvisar.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.

Bilaga 1.

Inkomsterna.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför:

På grund av inträffade prisstegringar har det visat sig nödvändigt att i ett flertal fall räkna med förstärkningar av anslag anvisade till byggnadsföretag eller för materialinköp å riksstaterna för innevarande och sistförflutna budgetår.

Förstärkning från anslaget till oförutsedda utgifter har skett endast i undantagsfall och då så kunnat visas vara oundgängligen nödvändigt. En redogörelse för de principer som härvidlag vunnit tillämpning och för de fall då sådan förstärkning kommit till stånd lämnar jag vid anmälan av utgiftshuvudtiteln oförutsedda utgifter i statsverkspropositionen.

Förslag till riksdagen om ytterligare medel för berörda ändamål ha i viss utsträckning ansetts böra äskas å särskild tilläggsstat för budgetåret 1937/38. Detta har synts lämpligt närmast i de fall, då de ursprungligen anvisade anslagen varit helt att hänföra till innevarande eller föregående budgetår. Så har ansetts vara förhållandet, när byggnadsföretaget avses bliva slutfört eller materialinköpet avslutat före den 1 juli 1938, så att slutlikviden i princip bör belasta årets riksstat, eller då vederbörande anslag beräknats såsom en årskvot av en viss större engångsutgift.

I de fall åter då dessa förutsättningar icke varit uppfyllda men då likväl ett anslagsöverskridande till följd av prisstegringen varit att förutse vid fullföljandet av en av riksdagen godkänd arbetsplan, ha fortsättnings- eller förstärkningsanslag äskats å riksstaten för budgetåret 1938/39.

Med hänsyn till att prisutvecklingen nödvändiggjort framläggande av särskild tilläggsstat har det ansetts lämpligt att i detta sammanhang anmäla jämväl vissa anslagsbehov, vilka eljest skulle föranlett framställning till riksdagen om anvisande av medel från det för budgetåret 1937/38 anvisade anslaget till oförutsedda utgifter. I två fall ha nya anslag av lånemedel upptagits å tilläggsstaten.

I enlighet med vad tidigare i liknande fall skett har tilläggsstaten utformats såsom en komplettering av riksstaten för innevarande budgetår. Tilläggsstatens inkomst- och utgiftstitlar ha sålunda erhållit samma litterering som motsvarande titlar i riksstaten, där dylik motsvarighet funnits. De nya utgiftstitlar som tillkommit ha erhållit litterering i följd med riksstatens utgifter av närmast motsvarande slag. I budgetredovisningen är det med denna anordning möjligt att inlägga tilläggsstatens titlar som om de varit uppförda å riksstaten. Det torde i redovisningen böra anmärkas, om och i vad mån en inkomst- eller utgiftstitel hänför sig till tilläggsstaten.

Med avseende å beräkningen av inkomster å tilläggsstaten får jag slutligen anföra följande.

I anspråk tagna kapitaltillgångar. Under erinran om vad jag denna dag vid anmälan av förslag till övergångsstat för budgetåret 1937/38 anför rörande utfallet av löpande statsreglering m. m. och med åberopande tillika av finansplanen för nästföljande budgetår förordar jag, att kostnaderna för verkliga utgifter samt för utgifter för kapitalökning att bestridas av andra inkomster än lånemedel i sin helhet täckas genom disposition av kassafondsmedel.

Då berörda utgifter enligt de förslag som denna dag framläggas av cheferna för justitie-, försvars-, social-, kommunikations-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen skulle uppgå till 9,712,800 kronor, torde sålunda å tilläggsstatens inkomstsida motsvarande belopp böra uppföras å inkomsttiteln statsverkets kassafond.

Lånemedel. Å tilläggsstatens utgiftssida ha för utgifter för kapitalökning att utgå av lånemedel upptagits anslag om sammanlagt 14,223,700 kronor. I enlighet härmed torde titeln övriga lånemedel i tilläggsstaten böra upptagas med motsvarande belopp.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 upptaga följande inkomster sålunda:

D. I anspråk tagna kapitaltillgångar:

4. Statsverkets kassafond ..... kronor 9,712,800

E. Lånemedel:

3. Övriga lånemedel ..... » 14,223,700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.

Bilaga 2.

Verkliga utgifter.

Fjärde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående verkliga utgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

D. Lantförsvaret.

[1.] **22. Munderingsutrustning,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 10 september 1937 angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1938/39 har *arméförvaltningen* framhållit, att kostnaderna för anskaffning och underhåll av de persedlar och effekter, vilka tillhörde arméns munderingsutrustning, under budgetåret 1936/37 undergått en betydande ökning dels till följd av inträffad prisstegring å olika slag av materialier, dels ock på grund av en genom de allmänna levnadsomkostnadernas stegring ofrånkomlig höjning av arbetslönerna vid truppförbandens intendenturverkstäder och arméns centrala beklädnadsverkstad.

Till belysande av denna prisstegring har arméförvaltningen anfört, bland annat, följande.

Vid ingången av budgetåret 1933/34 betingade för kommisskläde lämplig ull ett pris av omkring 3 kronor 60 öre per kg, under det att priset å denna ullkvalitet vid utgången av budgetåret 1936/37 utgjorde omkring 5 kronor 60 öre per kg. Motsvarande priser å saltade hudar uppgick till 87 öre respektive 1 krona 35 öre för svenska kohudar och till 1 krona 18 öre respektive 1 krona 49 öre för till bottenläder lämpliga sydamerikanska hudar.

För leverans under senare hälften av budgetåret 1936/37 samt under budgetåret 1937/38 hava upphandlats 200,000 meter kommisskläde till en sammanlagd kostnad av 2,090,830 kronor eller ett genomsnittligt pris av 10 kronor 45 öre per meter. Medelpriset för under de trenne budgetåren 1933/34—1935/36 inköpt kommisskläde utgör 7 kronor 97 öre per meter. Prisstegringen har sålunda förorsakat en merkostnad av 2 kronor 48 öre per meter eller tillsammans 496,000 kronor. Å för budgetåret 1937/38 upphandlat läder av olika slag uppgår på motsvarande sätt beräknad merkostnad till sammanlagt 165,567 kronor.

Vad arbetslöner beträffar, kan höjningen av desamma — vilken vid truppförbandens intendenturverkstäder inträtt från och med den 1 april och vid beklädnadsverkstaden från och med den 1 maj 1937 samt vid intendenturverkstäderna belöpt sig till omkring 5.5 % och vid beklädnadsverkstaden till omkring 4 % av förut gällande löner — beräknas uppgå till omkring 83,000 kronor per år.

Under åberopande av vad sålunda anförts har arméförvaltningen hemställt, att det för budgetåret 1938/39 på grundval av antalet manskapstjänstgöringsdagar beräknade medelsbehovet för munderingsutrustning måtte ökas med (496,000 + 165,000 + 83,000 =) 744,000 kronor, motsvarande förenämnda prisstegring.

Departementschefen. Det efter normala grunder under fjärde huvudtiteln beräknade munderingsanslaget för budgetåret 1937/38 torde icke vara i stånd att bära den avsevärda stegring av materialpriser och arbetslöner, som under de båda senaste åren inträtt med avseende å manskapets beklädnadsutrustning. För att undvika alltför kännbar minskning av den materielanskaffning, som avsetts skola äga rum med anlitande av ifrågavarande anslagsmedel, torde det bliva nödvändigt att i en eller annan form lämna kompensation för den inträdda prisstegringen. Jag tillstyrker därför, att medel härför äskas av riksdagen. Medelsanvisningen för ändamålet synes dock böra begränsas till ett lägre belopp än arméförvaltningen ifrågasatt; för min del finner jag mig böra föreslå, att den bestämmes till 330,000 kronor.

Med hänsyn till att prisstegringen avser utgifter hänförliga till innevarande eller närmast föregående budgetår, synes beloppet i fråga böra belasta 1937/38 års budget och därför upptagas å tilläggsstat för sistnämnda budgetår.

I detta sammanhang anser jag mig böra omnämna, att medelsbehovet för det under fjärde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till munderingsutrustning för nästkommande budgetår i statsverkspropositionen beräknats enligt hittills tillämpade grunder.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Munderingsutrustning* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 330,000.

[2.] **43. Viss materielanskaffning (anslag nr 2),** *reservationsanslag.* I sin förut omförmälda skrivelse den 10 september 1937 rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1938/39 har *arméförvaltningen* gjort framställning angående anvisande av medel för anskaffning av ett visst antal 7 cm fältluftvärnskanoner samt därvid anfört följande.

I kostnadsberäkningarna rörande den för genomförandet av 1936 års arméorganisation erforderliga materielanskaffningen är ett belopp av 5,221,300 kronor avsett för anskaffning av ett i beräkningarna angivet antal rörliga 7 cm fältluftvärnskanoner. Detta belopp ingår i det reservationsanslag av 7,749,550 kronor till viss materielanskaffning (anslag nr 2), som ställts till arméförvaltningens förfogande för innevarande budgetår.

Emellertid har det till förfogande ställda beloppet på grund av de inträffade prisstegringarna icke medgivit ifrågavarande materielanskaffnings genomförande i avsedd omfattning, utan har det såsom erforderligt beräknade antalet pjäser måst minskas med fyra. Prisstegringarna hava emellertid icke blott medfört ett förhöjt grundpris per pjäs i jämförelse med det tidigare beräknade, utan även nödvändiggjort tillämpandet av s. k. glidande prisskala i enlighet med vissa av Kungl. Maj:t för ifrågavarande materielanskaffning fastställda, av eventuellt fortsatt prisstegring avhängiga grunder. Den ytterligare prisfördyring, som av sistnämnda anledning kan komma att inträffa, låter sig icke för det närvarande beräkna.

Det synes arméförvaltningen i hög grad angeläget, att medel av riksdagen anvisas för anskaffning av förenämnda fyra luftvärnskanoner. Därest beställning kan ske i början av budgetåret 1938/39, då serietillverkning av ett betydande antal dylika pjäser kommer att pågå i leverantörens verkstäder, torde anskaffningskostnaden ställa sig avsevärt gynnsammare, än om beställning sker vid en tidpunkt, då serietillverkning icke pågår. Med leverantören har överenskommelse träffats, att pjäserna, därest beställning ingår före den 1 augusti 1938, komma att levereras till samma à-pris och villkor i övrigt, som ligga till grund för den under innevarande budgetår kontrakterade leveransen. För ändamålet erforderligt anslag har av arméförvaltningen beräknats till 500,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom av arméförvaltningens framställning framgår hava de sedan år 1936 inträdda prisstegringarna medfört, att de numera anvisade medel, som i kostnadsberäkningarna för den nya härorganisationen avsetts för anskaffning av 7 cm rörliga fältluftvärnskanoner, icke medgivit anskaffning av dylik materiel i avsedd omfattning, utan att det beräknade antalet pjäser måst minskas med fyra. Då det ur försvarssynpunkt är angeläget, att den i försvarsbeslutet avsedda organisationen i fråga om det rörliga luftvärnsartilleriet icke minskas, anser jag mig böra biträda förslaget om anvisning av särskilda medel för anskaffning av ifrågavarande fyra pjäser, särskilt som av handlingarna framgår, att dylik anskaffning nu kan ske på samma villkor, som gälla med avseende å de luftvärnskanoner, beträffande vilka leveranskontrakt slutits under innevarande budgetår.

Emot de för dessa fyra pjäser beräknade kostnaderna, 500,000 kronor, har jag icke något att erinra. Med hänsyn till att de materielköp, å vilka förenämnda prisstegringar ägt rum, avsetts skola ske med anlitande av under innevarande eller föregående budgetår anvisade medel, synes jämväl det

för ändamålet ytterligare erforderliga beloppet böra belasta 1937/38 års budget och därför upptagas å tilläggsstat för sistnämnda budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Viss materielanskaffning (anslag nr 2)* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 500,000.

E. Sjöförsvaret.

[3.] **25. Flottans krigsberedskap och övningar,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 7 oktober 1937 angående förstärkningsanslag för budgetåren 1936/37 och 1937/38 har *marinförvaltningen* på angivna skäl hemställt, att såsom förstärkning av anslaget till flottans krigsberedskap och övningar måtte för innevarande budgetår anvisas ett belopp av 540,000 kronor.

Sedan marinförvaltningens skrivelse den 7 oktober 1937 överlämnats till statskontoret för utlåtande och sådant utlåtande avgivits den 17 november 1937, har marinförvaltningen, i anledning av vad statskontoret anfört, i skrivelse den 4 december 1937 anfört följande.

De medelstillgångar, som redovisas under anslaget till flottans krigsberedskap och övningar, bestå sedan år 1932 av tvenne delar, nämligen egentliga övningsmedel och behållningen å bränsleförrådstitlarna. Övningsmedlen disponeras i realiteten av marinstaben (chefen för marinen), medan förrådsmedlen helt förvaltas av marinförvaltningen och ämbetsverket underställda lokalmyndigheter.

Det anslag, som av riksdagen årligen beviljas för flottans krigsberedskap och övningar, för innevarande år 4,440,000 kronor, tillföres övningsmedlen. För deras fördelning och användning uppgör chefen för marinstaben årligen en plan, enligt vilken dessa medel avses att i sin helhet förbrukas, dock med undantag för ett belopp av 50,000 kronor, som reserveras för att möta de anspråk på ökad medelstillgång, som betingas av de vart tredje år återkommande större krigsövningarna. Behållningen den 1 juli 1937 utgjorde för denna del av anslaget 209,489 kronor 3 öre och är avsedd att disponeras för nästa krigsövning.

När förrådstitlarna, vilka förut utgjorde fondtitlar, år 1932 hänfördes under övningsanslaget för att på så sätt inflyta i budgetredovisningen, överfördes till anslaget ett belopp av 800,000 kronor, som marinförvaltningen ägde disponera för förrådens komplettering. Nämnda belopp jämte värdet av inneliggande lager blev det rörelsekapital, med vilket förråden skulle drivas och vidmakthållas. Med hänsyn till nödvändigheten för örlogsflottan att inom landet disponera ökade brännoljeförråd tillfördes år 1936 förrådstitlarna genom särskilt anslag å riksstaten en förstärkning av 300,000 kronor.

Behållningen å förrådstitlarna, vilken vid budgetårsskiftet 1936/37 utgjorde omkring 600,000 kronor, växlar givetvis under året, beroende på vid vilka

tider inköpen av kol och flytande bränsle äga rum. För närvarande utgör behållningen omkring 450,000 kronor.

Av det anförda torde hava framgått, att reservationerna nu eller inom en nära framtid äro behövliga för det ändamål, vartill medlen avsatts. Marinförvaltningen måste bestämt avråda ifrån att taga dessa reserverade medel i anspråk för bestridandet av på grund av prisstegringar ökade utgifter för de normala övningarna, även om det endast skulle gälla en tillfällig disposition intill dess förstärkningsmedel å nästkommande budgetårs stat anvisats. En sådan åtgärd skulle nämligen dels innebära en sammanblandning av medel, som böra hållas åtskilda, dels medföra ett betänkligt försvagande av marinens krigsberedskap.

Beträffande prisstegringarnas inflytande har marinförvaltningen hänvisat till en av *chefen för marinstaben* den 24 september 1937 till marinförvaltningen avlåten skrivelse i ämnet, däri bland annat anförts i huvudsak följande.

I särskilda utskottets vid 1936 års riksdag utlåtande nr 1 (sid. 404) har beträffande anslaget till flottans krigsberedskap och övningar angivits följande beräknade belopp:

1)	Fartyg på expedition samt Hårsfjärdens depå	kronor	3,150,000
2)	Fartyg, förlagda i depå	»	175,000
3)	Ammunition m. m.	»	900,000
4)	Skolor, kurser och övningar i land	»	100,000
5)	Övriga kostnader (rese- och traktamentskostnader, penningpris för yrkesskicklighet, kustsignalväsendet, Sveriges frivilliga motorbåtskår m. m.)	»	115,000
	Summa	kronor	4,440,000.

Med användande av den rustningsplan, som återfinnes i prop. 225/1936 och som får anses vara av statsmakterna godtagen, finner man, att de s. k. fasta kostnaderna (personalens förmåner ombord samt vissa av fartygens övningar under gång eller skjutningar nära nog oberoende poster) uppgå till ett sådant belopp, att för maskinutredning till flottans rustade eller depåförlagda fartyg återstår en summa av omkring 1,375,000 kronor, varav för fartyg på expedition 1,275,000 kronor och för depåförlagda fartyg 100,000 kronor.

Av olika anledningar har för detta budgetår för bestridande av ovan angiven utgiftspost preliminärt avsetts ett belopp av cirka 1,422,000 kronor, en siffra som alltså något överstiger vad som normalt bort utgå.

Härav har för fartygsdepåerna, vilkas organisation icke kunnat genomföras i full utsträckning, beräknats mindre än normalt eller endast omkring 65,000 kronor, under det att för kustflottan och övriga sjöstyrkor avsetts cirka 1,357,000 kronor eller något mer än normalt, detta för att möta den prisstegring, som redan var känd vid uppgörande av preliminär medelsdisposition för övningsanslaget.

Denna prisstegring har emellertid blivit ytterligare kännbar genom en ny höjning från och med den 1 september 1937.

De enhetspris för drivmedel, som på sin tid hava legat till grund för 1936 års försvarsbeslut i vad detsamma angår anslaget till flottans krigsberedskap och övningar, äro tydligen de som gällde under första hälften av kalenderåret 1936, nämligen

för stenkol, waleska	kronor	25: 50	per	ton
» » , ostkust-	»	20: 25	»	»
» pannbrännolja	»	38: 85	»	»
» motorbrännolja	»	68: 50	»	» .

Prisstegringen beträffande dessa drivmedel har varit följande:

stenkol, waleska	$^1/_2$ 1937	till	kronor	29	per	ton	(13 $^1/_2$ %)
» , ostkust-	$^1/_2$ 1937	»	»	27	»	»	(33 $^1/_3$ %)
pannbrännolja	$^1/_2$ 1937	»	»	50	»	»	(28 $^9/_{10}$ %)
och	$^1/_9$ 1937	»	»	65	»	»	(67 $^3/_{10}$ %)
motorbrännolja	$^1/_2$ 1937	»	»	70	»	»	(2 $^2/_{10}$ %)
och	$^1/_9$ 1937	»	»	82	»	»	(19 $^7/_{10}$ %).

Härav torde framgå, att den effekt i form av gångtid, som under innevarande budgetår kan uttagas av det för maskinutredning disponibla beloppet, högst avsevärt förminskats. För ett vidmakthållande av den med 1936 års försvarsordning åsyftade krigsberedskapen erfordras därför särskilda åtgärder.

Med utgångspunkt från det belopp, som i enlighet med vad ovan utretts enligt 1936 års försvarsordning avsetts för maskinutredning å flottans på expedition varande eller depåförlagda fartyg, nämligen cirka 1,375,000 kronor, har en approximativ beräkning gjorts beträffande vilka kvantiteter av de viktigaste drivmedlen, som med bibehållen prisnivå därav kunnat utvinnas enligt nuvarande proportion mellan de olika drivmedelsslagen, vilken beräkning giver följande resultat:

stenkol, waleska	13,650	ton	à 25: 50	348,075
» , ostkust-	5,700	»	» 20: 25	115,425
pannbrännolja	18,100	»	» 38: 85	703,185
motorbrännolja	1,140	»	» 62: 50	71,250
övrig maskinutredning				137,065
				1,375,000.

Den värdeminskning, som på grund av prisstegring hittills gjort sig gällande under innevarande budgetår å det för maskinutredning avsedda beloppet, eller med andra ord det tillskott, som skulle erfordras för att kunna utvinna den avsedda effekten, framgår av följande uppställning, varvid förekommande kvantiteter avrundats:

stenkol, waleska	13,650	ton	à (29: — — 25: 50)	3: 50 =	47,775
» , ostkust-	5,700	»	» (27: — — 20: 25)	6: 75 =	38,475
pannbrännolja	3,500	»	» (50: — — 38: 85)	11: 15 =	39,025
	14,600	»	» (65: — — 38: 85)	26: 15 =	381,790
motorbrännolja	350	»	» (70: — — 62: 50)	7: 50 =	2,625
	790	»	» (82: — — 62: 50)	19: 50 =	15,405
				Summa kronor	525,405.

Drages från denna summa skillnaden mellan 1,357,000 kronor och 1,275,000 kronor, med vilken summa, som ovan nämnts, en del av prisstegringen sökt mötas, återstår ett belopp av 443,095 kronor.

Den här ovan beträffande förbrukningsposten maskinutredning påvisade prisstegringen kommer emellertid att göra sig gällande beträffande en annan

viktig post av här ifrågavarande anslag, nämligen ammunitionsutredning. Den genomsnittliga höjningen av ammunitionsmedelprisen kan förväntas uppgå till 25 % och lär träda i kraft från och med den 1 januari 1938.

Den tidigare i försvarsbeslutet angivna siffran för ammunition m. m., förutom konsumtionsposten ammunition och reparationer av ammunitionsutredning m. m., 190,000 kronor, synes även omfatta vissa — i årets medelsdisposition under rubriken övriga kostnader — upptagna belopp, 88,500 kronor. Med denna utgångspunkt erhålles sålunda förstnämnda normalvärde, 621,500 kronor.

Förbrukningen av ammunition är emellertid i huvudsak koncentrerad till sommarhalvåret, varför prisstegringen endast drabbar ett belopp, som enligt vunnen erfarenhet kan uppskattas till cirka 200,000 kronor. Värdeminskningen genom kommande prisförhöjning uppgår sålunda till $\frac{25 \times 200{,}000}{100} =$ 50,000 kronor.

Den allmänna tendensen till prisstegring har jämväl varit märkbar beträffande kostnaderna för i främsta rummet ombord å de rustade fartygen förbrukade allmänna förbrukningsartiklar — enligt för marinen hävdvunnen terminologi betecknade med uttrycket *materialutredning*. Prisstegringen i detta avseende gäller för närvarande, lågt räknat, cirka 10 %. Årsvärdet av ifrågavarande förbrukning kan uppskattas till cirka 290,000 kronor, varigenom sålunda erhålles en värdeminskning av 29,000 kronor.

En av här ifrågavarande anslag bestridd kostnad, som i andra hand föranledes av fartygsexpeditioner, men vilken ej ingår i för fartygsexpeditioner beräknade belopp, är reparationsarbeten för viss ammunitionsutredning, beklädnads- och vinterutrustningspersedlar och för visst tillfälle eller vissa övningar lånade inventariepersedlar. Dessa arbeten utföras i det närmaste utan undantag av flottans egna verkstäder eller anläggningar. Det vid dessa anstalter från budgetårsskiftet 1936/37—1937/38 gällande nya arbetsavtalet, som i genomsnitt beräknas medföra en höjning av arbetskostnaden med 6 %, synes jämväl böra kompenseras genom tilläggsanslag.

Här ifrågavarande kostnader kunna uppskattas till cirka 200,000 kronor per år, varav halva beloppet utgöres av arbetslön och den andra hälften av materialkostnad. Med användande av tidigare omnämnda procentsiffror för den ökning, som härå gjort sig gällande, nämligen 6 % respektive 10 %, blir det för ändamålet erforderliga beloppet 16,000 kronor.

I det föregående har jag sålunda utvisat, vilka tillskott till övningsanslaget, som föranledas av inträffade prisstegringar och som därför äro erforderliga för att ur detsamma erhålla den med 1936 års försvarsordning avsedda effekten. Jag vill emellertid beträffande särskilt den andel av anslaget, som i försvarsordningens kostnadsberäkning avsetts för ammunition och maskinutredning, ytterligare anföra följande.

Under nu för fartygsexpeditioner gällande bestämmelser utgöres expeditionskostnaden dels av ett av övningsintensiteten nära nog oberört belopp, nämligen till personalen enligt gällande avlöningsreglemente utgående särskilda förmåner under sjökommendering samt vissa omkostnader av allmän natur, dels av ett variabelt, för ammunitions- och maskinutredningskonsumtionen avsett belopp. Detta senare kan i stort sett anses utgöra en mätare för den effekt, som erhålles ur de utförda övningarna. Varje minskning av medel, som kunna tilldelas flottans rustade förband, kommer sålunda automatiskt att beröra nämnda anslagsposter och tvingar därigenom till en proportionsvis avsevärd minskad övningsintensitet.

En anslagsökning är därför nödvändig för att icke prisstegringen skall

medföra en minskning i krigsberedskapen, vilket under nu rådande politiska förhållanden icke kan vara rimligt.

För det allsidiga bedömandet av föreliggande fråga måste ytterligare en omständighet omnämnas.

Utöver det för innevarande budgetår i stat anvisade anslaget för flottans krigsberedskap och övningar disponeras en å anslaget befintlig reservation av cirka 191,000 kronor. I saknad av ett särskilt krigsövningsanslag har det nämligen visat sig nödvändigt att för möjliggörande av utanför ordinarie fartygsövningar liggande krigsövningar för ändamålet reservera medel från det ordinarie övningsanslaget.

Chefens för marinen avsikt är att under våren 1938 anordna en mobiliseringsövning inom ett eller om möjligt flera marindistrikt, där marinen icke tillhörande organ jämväl måste tagas i anspråk. Ett viktigt moment i de nytillkomna marindistriktschefernas åligganden kommer nämligen vid försvarsberedskap och mobilisering att bestå i utrustning och underhåll av förband av för ubåtsjakt, minsvepning och konvoj avsedda hjälpfartyg. Enär ett stort antal av dylika fartygsförband måste rustas å kronan icke tillhörande varv och verkstäder, har det framstått som en krigsberedskapsåtgärd av första ordningen att genom praktiska försök utröna, hur den planerade rustningen i verkligheten kommer att gestalta sig. Detta har synts så mycket mera angeläget, som bemanningen vid dessa hjälpfartygsförband i stort sett kommer att utgöras av reservpersonal, som icke kan förväntas inneha samma rutin i dylika situationer som stampersonal. Genom inkallelse av för dylika förband och utrustningsplatser mobiliseringskommenderad personal, genom förhyrande av hjälpfartyg samt utrustning, beväpning och bemanning av desamma har man velat förvärva erfarenhet beträffande organisationens funktionerande, så att planläggningsarbetet kan byggas på en verklighetstrogen grund.

Det är emellertid tydligt, att en sådan övning får väsentligt ökat värde, om den utföres på för mobilisering avsett vis. Ett fingerande av någon eller några av på problemet inverkande faktorer ger genast en overklig bild av utrustningsarbetet. För att icke övningen av kostnadsskäl skall påtvingas en dylik overklig prägel måste för densamma disponeras cirka 200,000 kronor.

Under åberopande av vad ovan anförts får jag härmed hemställa, att marinförvaltningen måtte i underdånig framställning äska den förstärkning i anslaget till flottans krigsberedskap och övningar, som i enlighet med vad ovan visats erfordras för att motsvara innebörden av 1936 års försvarsbeslut beträffande anslaget, nämligen:

för maskinutredning	kronor	443,095
» ammunitionsutredning	»	50,000
» materialutredning	»	29,000
» vissa reparationsarbeten	»	16,000
Summa	kronor	538,095.

eller i avrundat tal 540,000 kronor.

Departementschefen. Av den lämnade redogörelsen framgår, att en förstärkning av flottans övningsanslag för innevarande budgetår är ofrånkomlig, därest övningarna skola kunna fortgå i ungefär den omfattning, som vid beräknandet av anslagets storlek i samband med 1936 års försvarsbeslut får anses hava förutsatts. Detta sammanhänger med den omständigheten, att den övervägande

delen av anslaget åtgår till inköp av sådana varuslag, som under senaste året varit föremål för en kraftig prisstegring, framför allt brännoljor och kol.

Den erforderliga anslagsökningen har av marinförvaltningen angivits till 540,000 kronor. Denna siffra baseras på de priser, som voro rådande i början av oktober 1937. Emellertid har jag inhämtat, att priserna å pannbrännolja — den vara, som mest inverkar på anslagsbelastningen — sedan dess i viss mån sjunkit, vadan en motsvarande reduktion kan företagas i den begärda anslagsökningen. Denna reduktion anser jag på grundval av inhämtade uppgifter kunna skattas till 55,000 kronor. Vidare har upplysts, att den omläggning av flygplankryssaren Gotlands långresa, som företagits, medfört en minskad belastning å anslaget i förhållande till den för långresan beräknade med cirka 45,000 kronor. Slutligen anser jag det icke vara alltför olägligt, att i en situation som den förevarande en del av den för krigsövningar upplagda reservationen, därest så finnes erforderligt, tages i anspråk för det ordinarie årliga övningsprogrammets fullföljande. Då jag räknar med att 40,000 kronor kunna tagas i anspråk av nämnda reservation, skulle sålunda den begärda anslagsökningen kunna begränsas till (540,000 — 55,000 — 45,000 — 40,000 =) 400,000 kronor.

Mot de framlagda beräkningarna i övrigt har jag intet att erinra.

Under åberopande av det anförda och då prisstegringen avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flottans krigsberedskap och övningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 400,000.

[4.] **26. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar,** *reservationsanslag.* I förenämnda skrivelse den 7 oktober 1937 har *marinförvaltningen* hemställt, att såsom förstärkning av anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för innevarande år, i riksstaten upptaget med 525,000 kronor, måtte anvisas ett belopp av 20,000 kronor.

Såsom grund för denna hemställan har marinförvaltningen åberopat, att chefen för kustartilleriet med avseende å anslaget anfört, att med hänsyn till de inträffade prisstegringarna det icke vore möjligt att innevarande budgetår kunna anordna de övningar vid kustartilleriet eller åstadkomma den krigsberedskap, som avsetts med anslaget i fråga. Chefen för kustartilleriet beräknade kostnadsökningen för bränsle och ammunition till omkring 25 procent, motsvarande ett belopp av 20,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse den 4 december 1937 har marinförvaltningen beträffande förevarande anslag ytterligare anfört följande.

Å anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar utgöres behållningen för budgetåret 1936/37 av 17,734 kronor 59 öre. I nämnda behållning ingå 3,745 kronor 4 öre för »Körslor med KA 1 hästar» (Titel E 26: y),

vilka medel disponeras av marinförvaltningen. I övrigt disponeras anslaget av chefen för kustartilleriet.

Av ifrågavarande anslag för budgetåret 1937/38 hade chefen för kustartilleriet för anordnande av kurs i kustartilleriets skjutskola sommaren 1938 — på grund av rådande medelsknapphet har sådan icke varit sammandragen sedan 1932, vilket ofta påtalats i årsrapporter och äskanden — vid nyssnämnda budgetårs början reserverat ett belopp av 40,000 kronor. Även om anslaget nästföljande budgetår kommer att utgå med av chefen för kustartilleriet begärt grundbelopp med därå beräknad förstärkning, kan nämligen därav blott en återstående del av omkostnaderna för skjutskolan bestridas, men icke totalkostnaderna för samma skola.

Övningsanslaget för budgetåret, inbegripet ovannämnda behållning (17,734: 59 — 3,745: 04 kronor), disponeras för kustartilleriets övningar under budgetåret enligt av chefen för kustartilleriet uppgjord plan. Ehuru de vidtagna dispositionerna uppgjorts med iakttagande av stor återhållsamhet — bland annat har bekostande av viss, redan nu erforderlig övningsmateriel måst skjutas på framtiden — och ehuru vid fördelningen av medel för olika ändamål prisstegringarna icke tillåtits inverka till höjning av de olika posterna, hava därvid redan nu omkring 20,000 kronor av de för skjutskolan reserverade 40,000 kronor måst disponeras för ändamål, vilka icke sammanhänga med nämnda skola. Det torde heller ej kunna undvikas, att uppkommande oförutsedda, nödvändiga utgifter, vilka ej äro hänförliga till prisstegringen, under återstående del av budgetåret komma att ytterligare reducera reservationen.

Av det sagda torde framgå, att ett uteblivande av en förstärkning av anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar innevarande budgetår, synnerligen menligt måste återverka å kustartilleriets övningar. Även om övningsstandarden, till den del den direkt beröres av medelstillgången, nedskrives i samma proportion, som priserna stegras, skulle sålunda bland annat möjligheten att ännu år 1938 sammandraga skjutskola vid kustartilleriet då sannolikt gå förlorad.

Departementschefen. I likhet med marinförvaltningen finner jag det stå klart, att de för kustartilleriet för innevarande budgetår planerade övningarna skulle bliva på ett icke avsett sätt inskränkta, därest icke en viss förstärkning av övningsanslaget kommer till stånd för kompensering av den inträffade prisökningen å vissa varuslag, som innevarande budgetår skola inköpas för anslaget i fråga. Jag finner mig därför böra tillstyrka, att å tilläggsstat för innevarande år anvisas medel för en dylik förstärkning. I fråga om det av marinförvaltningen i detta hänseende såsom erforderligt angivna beloppet, 20,000 kronor, har jag intet att erinra.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kustartilleriets krigsberedskap och övningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 20,000.

[5.] **29. Underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.,** *reservationsanslag.* Reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 5,823,000

kronor eller det belopp, 5,800,000 kronor, vartill medelsbehovet under förevarande anslag uppskattats i kostnadsberäkningarna för den nya marinorganisationen, ökat med ett belopp av omkring 23,000 kronor, som beräknats inflyta i hyresbidrag för tjänstebostäder å Nya Varvet i Göteborg men som enligt gällande bestämmelser skall redovisas under avlöningsanslaget och sålunda icke får disponeras för underhållet av vederbörliga byggnader. Tillika med beräknade hyres- och arrendemedel å 63,000 kronor slutar för anslaget gällande stat å 5,886,000 kronor.

I sin berörda skrivelse den 7 oktober 1937 har *marinförvaltningen* uttalat, att de ökade arbetspriser, som det mellan marinförvaltningen och försvarsväsendets civila personals förbund den 2 juli 1937 träffade kollektivavtalet rörande marinens arbetare medfört, ävensom stegrade materialpriser beräknats medföra ett ökat anslagsbehov för budgetåret 1937/38 av 510,000 kronor, varav belöpte å Karlskrona örlogsvarv 271,000 kronor, å Stockholms örlogsvarv 156,000 kronor, å Västkustens marindistrikt 20,000 kronor, å reserv för marinförvaltningen 33,000 kronor och å underhåll av ackumulatorbatterier 30,000 kronor.

Härefter har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 4 december 1937 anfört ytterligare följande.

Den förefintliga sammanlagda behållningen hos marinförvaltningen och lokalmyndigheterna å medel under anslaget utgjorde vid utgången av budgetåren

1933/34	cirka	783,000	kronor
1934/35	»	643,000	»
1935/36	»	595,000	»
1936/37	»	998,000	»
samt den 31 oktober 1937	»	4,653,000	» .

Ställningen vid utgången av innevarande budgetår, därest arbetena bedreves enligt de förutsättningar, som låge till grund för den fastställda arbetsplanen, vore svår att beräkna, i all synnerhet som rustningsplanen för våren 1938 ännu icke vore fastställd och planen ständigt måste modifieras efter rådande förhållanden, men, då cheferna för örlogsvarven för underhållet innevarande budgetår begärt avsevärt mycket mera medel än som kunnat ställas till förfogande, kunde med visshet förutses, att anslagsmedlen icke komme att räcka till.

De ovan angivna behållningarna vore till stor del disponerade. Sålunda uppginge den odisponerade behållningen å marinförvaltningens reserv vid utgången av budgetåret 1936/37 till endast cirka 37,000 kronor och den 21 november 1937 till cirka 227,000 kronor.

I vilken utsträckning lokalmyndigheternas behållningar vore disponerade framginge icke av marinförvaltningens räkenskaper och kunde icke utan tidsödande arbete utredas. Även icke direkt disponerade medel vore emellertid avsedda för planerade arbeten.

Av det sagda framginge, att det ingalunda förelåge någon säkerhet att den beräknade merkostnaden skulle kunna bestridas genom ianspråktagande av de kvarstående delvis disponerade medlen. Då medlen vidare vore fördelade å ett flertal lokalförvaltningar, som i sin tur gjort ytterligare fördelningar, skulle förfarandet medföra, att det i vissa fall bleve nödvändigt att täcka brist hos en lokalförvaltning med överskott hos en annan, varav skulle följa betydande oreda.

Därest det begärda förstärkningsanslaget icke beviljades, måste underhållsarbetena å fartygen eftersättas i än högre grad än vad som skedde med de redan nu knappt tillmätta anslagen. Risk förefunnes jämväl att arbetare vid örlogsvarven måste avskedas.

Departementschefen. För min del anser jag det ofrånkomligt, att särskilda medel äskas av riksdagen i anledning av den inträffade prisstegringen, vilken för ifrågavarande anslag torde få anses särskilt kännbar. Emellertid finner jag mig icke kunna tillstyrka ett högre belopp än 450,000 kronor. Då prisstegringen avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår, synes beloppet böra äskas å tilläggsstat för samma budgetår.

Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 450,000.

[6.] **30. Flottans ersättningsbyggnad,** *reservationsanslag.* I statsverkspropositionen för budgetåret 1936/37 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen anvisande under reservationsanslaget till flottans ersättningsbyggnad av dels 3,840,000 kronor till slutförande av arbetena å en jagare och fyra vedettbåtar, för vilkas byggande medel under anslaget anvisats för budgetåret 1935/36 och närmast föregående budgetår, dels ock 1,760,000 kronor för påbörjande av två undervattensbåtar av A-typ eller sålunda tillhopa 5,600,000 kronor.

Genom proposition den 27 mars 1936, nr 228, angående vissa anslag under fjärde huvudtiteln m. m., föreslog Kungl. Maj:t riksdagen vidare att för vidtagande av vissa moderniseringsarbeten å pansarskeppet Gustaf V anvisa ett reservationsanslag å 1,200,000 kronor.

För ersättningsbyggnad och modernisering förordade 1936 års riksdags särskilda utskott följande program:

två jagare av Ehrensköld-typ à 6,900,000 kronor	kronor	13,800,000
sex undervattensbåtar à 4,000,000 kronor	»	24,000,000
hälften av två jagare à 5,200,000 kronor	»	5,200,000
modernisering av pansarskeppen av Sverige-typ	»	9,960,000
Summa	kronor	52,960,000.

Denna summa borde enligt utskottet fördelas på de tio budgetåren 1936/37—1945/46 enligt följande plan:

Femårsperioden 1936/37—1940/41.

För budgetåret 1936/37 skulle anvisas för

påbörjande av två undervattensbåtar	kronor	1,760,000
» » » jagare av Ehrensköld-typ	»	2,500,000
modernisering av pansarskeppet Gustaf V	»	1,200,000
Summa	kronor	5,460,000.

Den av Kungl. Maj:t för budgetåret 1936/37 äskade summan av 3,840,000 kronor för slutförande av under byggnad varande fartyg vore alltså icke inräknad i detta sammanhang, vadan anslagen för ersättningsbyggnad och moderniseringsarbeten för sagda budgetår enligt förslaget komme att uppgå till sammanlagt 9,300,000 kronor.

Under vartdera av budgetåren 1937/38—1939/40 beräknades åtgå 7,600,000 kronor för slutförande av de under budgetåret 1936/37 påbörjade byggnaderna samt fortsatt modernisering av pansarskeppen, medan under budgetåret 1940/41 skulle anvisas sammanlagt 5,500,000 kronor för slutförande av moderniseringsarbetena samt påbörjandet av två undervattensbåtar.

I sammanfattning skulle sålunda fördelningen bliva den följande:

budgetåret	1936/37	kronor	5,460,000
»	1937/38	»	7,600,000
»	1938/39	»	7,600,000
»	1939/40	»	7,600,000
»	1940/41	»	5,500,000
		Summa kronor	33,760,000.

Till flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1936/37 anvisade riksdagen ett anslag av 8,100,000 kronor, varav 3,840,000 kronor för slutförande av arbetena på den jagare och de fyra vedettbåtar, för vilkas byggande medel under förevarande anslag beviljats för budgetåret 1935/36 och närmast föregående budgetår, 1,760,000 kronor för påbörjande av två undervattensbåtar av A-typ och 2,500,000 kronor för påbörjande av två jagare av Ehrensköld-typen. Därutöver anvisade riksdagen för samma budgetår ett särskilt reservationsanslag å 1,200,000 kronor för vidtagande av vissa moderniseringsarbeten å pansarskeppet Gustaf V.

För innevarande budgetår har riksdagen för utförande av den i förenämnda program upptagna ersättningsbyggnaden, nämligen fortsatt byggande av två undervattensbåtar och två jagare, till vilkas påbörjande 1936 års riksdag anvisat medel, samt fortsatt modernisering av de tre pansarskeppen av Sverige-typ anvisat den enligt samma program beräknade årskvoten 7,600,000 kronor.

I sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1938/1939 har *marinförvaltningen* föreslagit, att för nämnda budgetår skulle i enlighet med särskilda utskottets beräkningar anvisas ett belopp av 7,600,000 kronor till fortsatt byggande av två undervattensbåtar och två jagare, till vilkas påbörjande 1936 års riksdag anvisat medel, samt fortsatt modernisering av de tre pansarskeppen av Sverige-typ. I sammanhang därmed har marinförvaltningen framhållit, att den allmänna prisstegringen givetvis komme att inverka fördyrande å dessa arbeten. I fråga om nybyggnaderna vore fördyringen svår att överblicka; med reglering av densamma syntes kunna anstå till i samband med beviljandet av de sista anslagsposterna, varom marinförvaltningen framdeles komme att göra framställning. För moderni-

sering av pansarskeppen borde däremot redan för budgetåret 1938/39 beviljas ett tilläggsanslag av 300,000 kronor, motsvarande omkring 18 % av den del av anslaget, som marinförvaltningen avsett att under budgetåret använda för moderniseringen. I anslutning härtill hemställde marinförvaltningen, att ett belopp av 7,900,000 kronor måtte äskas för nu ifrågavarande ersättningsbyggnad.

Vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t i statsrådet denna dag har jag anfört, att jag i likhet med marinförvaltningen anser mig böra föreslå, att för nästkommande budgetår anvisas det i förenämnda program angivna anslagsbeloppet för flottans ersättningsbyggnad eller 7,600,000 kronor, avsett för fortsatt byggande av ovan nämnda två undervattensbåtar och två jagare samt för fortsatt modernisering av pansarskeppen av Sverige-typ. Den av marinförvaltningen väckta frågan om tilläggsanslag å 300,000 kronor för moderniseringen av pansarskeppen komme att behandlas i samband med frågan om tilläggsstat för innevarande budgetår.

I sin förenämnda skrivelse den 7 oktober 1937 har marinförvaltningen emellertid anmält, att för pansarskeppet Gustaf V:s modernisering en förstärkning å 60,000 kronor av ersättningsbyggnadsanslaget för innevarande budgetår vore erforderlig.

Därefter har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 4 december 1937 framhållit, att den disponerade men ej utbetalade behållningen å ersättningsbyggnadsanslaget vid innevarande budgetårs utgång beräknades till 2,500,000 kronor, avsedda för nybyggnad av fartyg, varemot för pansarskeppet Gustaf V:s modernisering inga medel beräknades då återstå. Den beräknade merkostnaden för detta pansarskepp kunde givetvis täckas genom anlitande av nämnda behållning å för nybyggnad avsedda medel. Medgivande att överskrida den för omförmälda pansarskepps modernisering beräknade kostnaden ävensom utverkande av medel under nästa budgetår för ersättande av de sålunda för moderniseringen i anspråk tagna medlen vore dock nödvändigt.

Departementschefen. Såsom av det föregående inhämtas hava avsevärda prisstegringar inträffat i fråga om såväl arbetskraft som materialkostnader. Dessa prisstegringar torde emellertid icke böra medföra ett frångående av förenämnda utav 1936 års riksdags särskilda utskott uppgjorda ersättningsbyggnadsprogram, utan torde mot prisstegringen svarande medelsbelopp böra ställas till förfogande. Det beräknade beloppet, tillhopa 360,000 kronor, varemot intet lärer vara att erinra, torde emellertid med hänsyn därtill att prisstegringen avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår, böra äskas å tilläggsstat för samma budgetår.

Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flottans ersättningsbyggnad* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 360,000.

[7.] **32. Befästningar, kustartilleriets kaserner m. m.,** *reservationsanslag.* Reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m. är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 335,000 kronor eller samma belopp, vartill anslagsbehovet uppskattats enligt kostnadsberäkningarna för den nya marinorganisationen.

I sin förenämnda skrivelse den 7 oktober 1937 har *marinförvaltningen* framhållit, att med hänsyn till inträffade prisstegringar en förstärkning av anslaget å 20 procent eller 67,000 kronor vore erforderlig.

Marinförvaltningen har därefter i sin förenämnda skrivelse den 4 december 1937 framhållit, att de under senaste tid höjda arbetslönerna (cirka 10 %) och stegrade materialpriserna (i vissa fall uppgående ända till 70 %) medfört en ökning av byggnadskostnaderna, som i medeltal uppginge till 20 à 30 procent. På grund härav hade marinförvaltningen ansett ovannämnda förstärkning av anslaget nödvändig. Skulle en sådan förhöjning av det synnerligen knappt tillmätta anslaget ej komma till stånd, måste en del planerade och oundgängligen nödvändiga underhållsarbeten å vederbörliga byggnader eftersättas, varigenom dessas standard avsevärt komme att sänkas. Detta vore så mycket mer beklagligt som underhållet å vissa platser kommit i en betänklig efterhand.

Även jag anser, att särskilda medel böra äskas med anledning av den inträffade prisstegringen i fråga om material- och byggnadskostnader. Emellertid finner jag mig icke kunna förorda ett högre belopp än 60,000 kronor. Då prisstegringen avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår, torde beloppet böra äskas å tilläggsstat för samma budgetår. *Departementschefen.*

I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befästningar, kustartilleriets kaserner m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 60,000.

[8.] **56. Viss materiel för kustartilleriet,** *reservationsanslag.* I sin skrivelse den 6 september 1937 rörande sjöförsvarets medelsbehov för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* anfört bland annat följande.

Den anskaffning av kustartillerimateriel, som i enlighet med 1936 års försvarsbeslut skulle äga rum, skedde enligt kostnadsberäkningar, som grundats på prisläget vid ingången av år 1936. Dessa kostnadsberäkningar framginge i sammanfattning av ett av 1936 års riksdags särskilda utskott utarbetat hemligt förslag till kustartilleriets krigsorganisation och kustartilleriförsvarets ordnande, vilket till Kungl. Maj:t överlämnats av riksdagen med skrivelse den 16 juni 1936 (nr 327). De årskvoter för kustartilleriets planenliga materielanskaffning under tioårsperioden 1936/37—1945/46, som återfunnes i nämnda utskotts utlåtande nr 1, sid. 145, syntes vara beräknade på grundval av ovan nämnda kostnadsberäkningar.

Med utnyttjande av medel, som för ändamålet av riksdagen anvisats för budgetåret 1936/37, hade ifrågavarande materielanskaffning — i vissa fall

efter särskilt inhämtat bemyndigande — kunnat planenligt påbörjas redan vid början av budgetåret 1936/37 genom beställningar till priser, som i stort sett visade sig väl överensstämma med dem, som legat till grund för särskilda utskottets förenämnda förslag.

Enär emellertid anslagen för kustartilleriets totala materielanskaffning enligt särskilda utskottets av riksdagen godkända förslag vore fördelade på en tioårsperiod, vore det omöjligt att redan vid början av budgetåret 1936/37 — trots då rådande, för anskaffningen relativt gynnsamt prisläge — avsluta leveranskontrakt för all den kustartillerimateriel, som planenligt under tioårsperioden borde anskaffas. I ett visst fall, nämligen vid anskaffning av rörliga 15 cm kustartilleripjäser, kunde, oaktat att vissa medel vore disponibla, ej leveranskontrakt avslutas vid början av budgetåret 1936/37, enär vid nämnda tidpunkt den för anskaffning avsedda kanontypen, såsom varande en fullständig nykonstruktion, ej omedelbart med fixerat pris kunde offereras av krigsindustrien i en utföringsform, som av myndigheterna kunde i detalj godkännas.

Mot slutet av år 1936 hade en allmän prisfördyring i fråga om industriprodukter börjat, vilken prisfördyring alltjämt syntes pågå. Detta hade, liksom även i andra fall, vid anskaffning av kustartillerimateriel medfört, att de kostnadsberäkningar, som legat till grund för 1936 års försvarsbeslut, ej vore hållbara, då det gällde materielanskaffning, vilken ej kunnat påbörjas genom kontrakt, ingångna redan vid början av budgetåret 1936/37. Den procentuella prisstegringen varierade för olika materielslag och belöpte sig för närvarande till cirka 10 % för pjäsmateriel m. m., cirka 20 % för projektiler m. m. och cirka 30 % för elektrisk utrustning.

Vad kustartilleriets materielanskaffning beträffade, innebure detta exempelvis, att batterier, för vilka pjäser kunnat beställas redan vid början av budgetåret 1936/37 men för vilka utrustning — såsom eldledningsmateriel, ammunition och signalmateriel — i väntan på kommande årskvoter av medelstilldelning ännu ej kunnat beställas, med nuvarande eller eventuellt stegrade anskaffningspriser ej kunde bliva försedda med all för stridsverksamheten oundgängligen erforderlig utrustning, därest ej en mot prisstegringen i varje särskilt fall svarande förstärkning av anskaffningsanslagen kunde påräknas. Då det gällde de rörliga batterier, till vilka pjäser på grund av i det föregående angivna skäl ej kunde beställas redan vid början av budgetåret 1936/37, hade prisstegringen medfört, att av 1936 års riksdag beslutade batterier ett batteri ej kunnat inom år 1936 beräknad kostnadsram förses med beslutat antal pjäser, vilket för ifrågavarande batteri innebure en väsentlig nedsättning av stridsvärdet.

Vad som här anförts beträffande kustartilleribatterier, gällde i allmänhet även kustartilleriets tekniska hjälpmedel, där speciellt den för signalförbindelserna erforderliga materielen, i likhet med all elektrisk materiel, blivit i hög grad fördyrad.

Med hänsyn till de förhållanden, som i det föregående skildrats, såge sig marinförvaltningen nödsakad att utöver planenligt utgående anslag till anskaffning av kustartillerimateriel äska särskilda medel.

En beräkning av de särskilda medel, som på grund av prisstegringen kunde bliva erforderliga, för att den för tioårsperioden 1936/37—1945/46 beslutade anskaffningen i sin helhet skulle kunna genomföras, läte sig icke för närvarande göra enbart av det skälet, att ändringar i prisläget under de närmaste åren ej ännu kunde överblickas. Ämbetsverket inskränkte sig därför till att i detta sammanhang upptaga endast den anskaffning, som av skäl, vilka återfunnes i särskild skrivelse den 6 september 1937, borde komma till utförande under budgetåret 1938/39 och som redan under nämnda budgetår

vore beroende av extra medelsbeviljning på grund av prisfördyringen. Enär anskaffningen av beslutade strålkastare jämte utrustning hittills kunnat ske planenligt inom beräknad kostnadsram och anskaffningen av dels minmateriel, dels materiel för de signalförbindelser, som ej inginge i batteriernas eldledningssystem, ännu blott påbörjats och ej vore avsedd att avslutas under budgetåret 1938/39, vore för sistnämnda budgetår extra medelsbeviljning på grund av prisstegring endast erforderlig för möjliggörande av att beslutad anskaffning av kustartilleribatterier skulle kunna planenligt genomföras.

Förenämnda extra medelsbeviljning för budgetåret 1938/39 på grund av prisfördyring avsåge följande, nämligen:

anskaffning av resterande 15 cm rörlig kanon M/37	kronor	203,000
kompletterande anskaffning av ammunition och eldledningsutrustning till under anskaffning varande batterier	»	255,000
Summa	kronor	458,000.

Departementschefen.

Anskaffningen av nu ifrågavarande materiel ingår i det av 1936 års riksdag godkända programmet för kustartilleriförsvarets ordnande. Att till följd av inträffade prisstegringar frångå detta program finner jag icke tillrådligt. Jag anser således att ett mot prisstegringarna svarande belopp, vilket jag i likhet med marinförvaltningen beräknat till 458,000 kronor, bör äskas av riksdagen för fullföljande av den programenliga materielanskaffningen. Då förstärkningen gäller den kvotdel därav, som avsetts skola falla på budgetåret 1937/38, synes beloppet böra äskas å tilläggsstat för samma budgetår. Av omförmälda belopp belöpa 292,700 kronor å anslaget till viss materiel för kustartilleriet, 20,700 kronor å anslaget till kustartilleriförsvaret på Gotland, 58,500 kronor å anslaget till luftvärnsmateriel för kustfästningarna och 86,100 kronor å anslaget till särskild materielanskaffning för kustartilleriet. Beträffande de tre sistnämnda anslagen gör jag framställning under närmast följande punkter. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Viss materiel för kustartilleriet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 292,700.

[9.] **57. Kustartilleriförsvaret på Gotland,** *reservationsanslag.* Under åberopande av vad jag under föregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kustartilleriförsvaret på Gotland* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 20,700.

[10.] **58. Luftvärnsmateriel för kustfästningarna,** *reservationsanslag.* Under åberopande av vad jag under punkt 8 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Luftvärnsmateriel för kustfästningarna* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 58,500.

[11.] **59. Särskild materielanskaffning för kustartilleriet,** *reservationsanslag.* Under åberopande av vad jag under punkt 8 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskild materielanskaffning för kustartilleriet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 86,100.

[12.] **73 a. Tillfälligt lönetillägg åt marinens arbetare,** *förslagsanslag.* I sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* erinrat om att numera gällande kollektivavtal mellan ämbetsverket och försvarsverkens civila personals förbund medfört gynnsammare löneställning för marinens arbetare än vad tidigare varit förhållandet. I fråga om löneförmånerna skulle bland annat till varje anställd arbetare, som fyllt 18 år, under avtalstiden utöver lönen utgå ett tillfälligt tillägg av 5 öre för varje timme, under vilken oavkortad lön avtalsenligt tillkomme honom, och 2.5 öre för timme vid sjukavlöning. Omförmälda tillfälliga lönetillägg ansåge marinförvaltningen vara av den natur, att det lämpligen — utom i de fall då arbeten utfördes för andra än försvarsväsendets myndigheter eller för enskilda — borde redovisas under ett marinens samtliga arbeten avseende gemensamt anslag. Anslagsbehovet beräknades under budgetåret 1938/39 uppgå till 275,000 kronor, varav 245,000 kronor kunde anses åbelöpa flottan och 30,000 kronor kustartilleriet.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t i statsrådet denna dag av nyssberörda framställning har jag uttalat, att då enligt vad jag inhämtat vissa skäl av bland annat bokföringsteknisk art talade för att kostnaderna för ifrågavarande tillfälliga lönetillägg upptoges å ett särskilt anslag å riksstaten och icke — vilket eljest syntes hava legat närmare till hands — beräknades under de särskilda underhålls- och materielanslagen, jag funne mig böra tillstyrka marinförvaltningens förslag härutinnan. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tillfälligt lönetillägg till marinens arbetare för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 275,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse den 7 oktober 1937 har nu marinförvaltningen hemställt, att ett belopp av likaledes 275,000 kronor måtte äskas för beredande enligt samma grunder av tillfälligt lönetillägg till marinens arbetare jämväl för innevarande budgetår.

Departementschefen. På sätt marinförvaltningen hemställt lära särskilda medel böra anvisas för täckande av kostnaderna för innevarande budgetår för det tillfälliga lönetillägg, som tillförsäkrats marinens arbetare genom numera gällande kol-

lektivavtal. Ifrågavarande kostnader torde kunna beräknas till 275,000 kronor för år. För ändamålet erforderligt belopp synes mig böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälligt lönetillägg åt marinens arbetare* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 275,000.

F. Flygvapnet.

[13.] **16. Anskaffning och förnyelse av flygmateriel,** *reservationsanslag.* Enligt grunderna för 1936 års försvarsbeslut skall till anskaffning och förnyelse av flygmateriel utgå ett årligt reservationsanslag av 9,800,000 kronor. Dylika anslag hava också anvisats såväl för budgetåret 1936/37 som för budgetåret 1937/38.

I sin skrivelse den 31 augusti 1937 med förslag angående flygvapnets medelsbehov för budgetåret 1938/39 har *flygförvaltningen* erinrat, att ämbetsverket redan i skrivelse den 22 september 1936 med förslag till materielplan för flygförvaltningen anmält, att planerad anskaffning icke kunde hållas inom av försvarskommissionen och särskilda utskottet vid 1936 års riksdag beräknad kostnadsram. Den sålunda uttalade uppfattningen hade icke jävats av den senare utvecklingen. En bidragande omständighet därtill vore, att de av försvarskommissionen utförda grundläggande beräkningarna icke upptagit tullavgifter för inköpt materiel. Kostnadsberäkningarna förrycktes även av den inträdda prisstegringen jämte senare tiders hastiga utveckling i flygtekniskt hänseende. Med anmälan att utredning i frågan icke förelåge färdig hemställde flygförvaltningen, att i avbidan därpå visst belopp måtte beräknas för förstärkning av anslaget till anskaffning och förnyelse av flygmateriel.

Sedermera har flygförvaltningen med särskild skrivelse den 16 november 1937 inkommit med närmare utredning i ärendet och därvid angivit behovet av förstärkning av nyssberörda anslag till sammanlagt 2,984,000 kronor. Av berörda belopp belöpte sig 184,000 kronor å beräknad fördyring å vissa närmare angivna materielkostnader att likvideras under budgetåret 1938/39, under det att återstoden eller 2,800,000 kronor hänförde sig till vissa angivna ändamål, som på grund av de ökade kostnaderna för anskaffning av flygplan måste eftersättas, därest icke särskilda medel utöver det normala anslaget härför ställdes till förfogande.

Ärendet är i övrigt av den beskaffenhet, att det icke synes mig lämpligt att till statsrådsprotokollet närmare redogöra för dess innebörd, utan torde riksdagens vederbörande utskott därom böra erhålla ytterligare upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet.

Departements-chefen. Enligt vad jag inhämtat kunna cirka två tredjedelar av berörda behovssumma om 2,800,000 kronor eller cirka 1,800,000 kronor beräknas belöpa å inträffad fördyring av flygplaninköp för budgetåren 1936/37 och 1937/38.

Utredningen i ärendet giver vid handen, att till följd av den inträffade prisstegringen å de flygplan, som för fullföljande av den beslutade flygvapenorganisationen skolat anskaffas för de ifrågavarande anslagsmedlen för budgetåren 1936/37 och 1937/38, vissa andra ändamål, som jämväl avsetts skola tillgodoses med dessa medel, måste eftersättas, därest icke en viss förstärkning av medelsanvisningen vidtages. Då ett dylikt eftersättande icke synes böra äga rum, finner jag mig böra tillstyrka, att ett särskilt förstärkningsanslag för ändamålet anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

I fråga om det belopp, som sålunda bör anvisas, finner jag mig icke kunna tillråda, att detsamma sättes lägre än till den summa av 1,800,000 kronor, som enligt vad nyss sagts anses belöpa å inträffad fördyring av flygplaninköp för budgetåren 1936/37 och 1937/38.

Beträffande den äskade förstärkningen av förevarande anslag i övrigt får jag hänvisa till vad som därom anförts vid framläggandet denna dag av statsverkspropositionen till 1938 års riksdag, fjärde huvudtiteln.

Under åberopande av det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning och förnyelse av flygmateriel* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1,800,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gunnar Christianson.

Bilaga 3.

Verkliga utgifter.

Femte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärende angående verkliga utgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] **23. Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden,** *reservationsanslag.* Under de senare åren har riksdagen till främjande av bostadsbyggande på landsbygden anvisat anslag såväl av skattemedel som av lånemedel. För innevarande budgetår hava anvisats för förbättringsbidrag ett under femte huvudtiteln upptaget reservationsanslag av 5,500,000 kronor samt för nybyggnadslån i form av kapitalökning för lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Bestämmelser rörande ifrågavarande verksamhet voro tidigare meddelade i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 473) och vissa däri gjorda ändringar och tillägg. Från och med den 1 juli 1937 gäller i ämnet kungörelsen den 30 juni 1937 (nr 654). I sistnämnda kungörelse föreskrevs, att ansökning om bidrag eller lån enligt kungörelsen skulle ingivas senast den 1 september 1937.

I skrivelse den 2 december 1937 har *statens egnahemsstyrelse* anfört bland annat följande.

Från ungefär halva antalet egnahemsnämnder hade uppgifter lämnats rörande år 1937 inkomna nya ansökningar om förbättringsbidrag och nybygg-

nadslån. Av uppgifterna framginge, att till dessa nämnder ingivits 13,777 ansökningar samt att nämnderna tillstyrkt bidrag och lån för 11,302 ansökningar. Dessutom kvarlåge hos dessa nämnder 475 ansökningar, vilka ingivits enligt äldre bestämmelser och vilka ansökningar jämlikt medgivande av egnahemsstyrelsen kunde upptagas till prövning. Ifrågavarande egnahemsnämnder hade beräknat att i anledning av berörda ansökningar erfordrades för förbättringsbidrag 9,464,574 kronor och för nybyggnadslån 3,817,317 kronor.

Med utgångspunkt från dessa siffror uppskattade egnahemsstyrelsen preliminärt hela utgiftsbehovet till ungefär två gånger nämnda belopp eller omkring 18,000,000 kronor för förbättringsbidragen och 7,000,000 kronor för nybyggnadslånen.

Vid beräkningen av anslagsbehovet för nästa budgetår borde från dessa belopp avdragas de för löpande budgetår beviljade anslagsbeloppen. För budgetåret 1938/39 syntes därför böra för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden anvisas sammanlagt 16,500,000 kronor, därav 12,500,000 kronor såsom förbättringsbidrag och 4,000,000 kronor såsom nybyggnadslån.

Departementschefen. Med anledning av berörda framställning har Kungl. Maj:t förut denna dag på min hemställan preliminärt beräknat, att för nästa budgetår böra äskas dels under femte huvudtiteln ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, dels ock såsom kapitalökning för lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor. För att möjliggöra ett snabbare tillgodoseende av föreliggande bidragsbehov anser jag önskvärt, att ytterligare medel anvisas för ändamålet redan under innevarande budgetår. Ehuru förstärkningsanslaget principiellt faller utom ramen för tilläggsstaten, anser jag dock övervägande skäl tala för att erforderliga medel anvisas å denna och icke från anslaget till oförutsedda utgifter. Förstärkningsanslaget synes mig lämpligen böra bestämmas till 1,500,000 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1,500,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Bilaga 4.

Verkliga utgifter.

Sjätte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående verkliga utgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

E. Byggnadsväsendet.

[1.] **6. Utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m.,** *reservationsanslag.* Under sjätte huvudtiteln har sedan ett flertal år uppförts ett reservationsanslag till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. För innevarande budgetår anvisades anslaget med ett belopp av 15,000 kronor. I årets statsverksproposition äskas (sjätte huvudtiteln, punkt 37) för ändamålet ett anslag av 15,000 kronor; i syfte att, i fall av behov, medel skola finnas tillgängliga för utredningar rörande byggnadsföretag, som kunna behöva igångsättas till motverkande av arbetslöshet, har anslaget i riksstatsförslaget upptagits såsom förslagsanslag.

Såsom i statsverkspropositionen i berörda sammanhang närmare omförmälts, torde de för dylikt ändamål nu tillgängliga medlen komma att tagas i anspråk under löpande budgetår. Det synes emellertid angeläget, att ytterligare medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande redan under innevarande budgetår för verkställande av sådana utredningar och andra förberedande åtgärder för statliga husbyggnadsföretag, som kunna erfordras för åvägabringande av en snabb utvidgning av byggnadsprogrammet i fall av ökad arbetslöshet.

I sitt betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten (Stat. off. utr. 1937: 26) har *1936 års utredning angående beredskapsarbeten* erinrat om att byggnadsstyrelsen under år 1936 framlagt en femårsplan för statliga husbyggnader, avseende budgetåren 1937/38—1941/42. Enligt utredningens mening tala starka skäl för att en flerårsplan lägges till grund för den statliga byggnadsverksamheten, men utredningen framhåller tillika, att byggnadsplanen från beredskapssynpunkt icke i och för sig är det väsentliga utan fastmera de förberedande åtgärderna för arbetenas igångsättande. I anslutning härtill anför utredningen följande.

Byggnadsplanen är emellertid icke i och för sig det väsentliga ur beredskapssynpunkt. Det för krisberedskapen verkligt betydelsefulla är, att byggnadsstyrelsen, på vilken det ankommer att uppgöra arbetsplaner till företagen, får möjlighet att utarbeta ritningar och dylikt till arbeten på längre sikt. Enligt hittillsvarande ordning har byggnadsstyrelsen, såsom styrelsen utvecklat i sitt utlåtande över arbetslöshetsutredningens betänkande, ingen initiativrätt, då det gäller att föreslå arbeten och utarbeta planer till dem. I den mån framställningar om utförande av byggnadsarbeten inkomma, prövar styrelsen behovet av de ifrågasatta arbetena och uppgör i förekommande fall skisser och approximativa kostnadsberäkningar. Först sedan Kungl. Maj:t och riksdagen fattat beslut, att arbetet skall komma till stånd, samt anvisat medel, kan utarbetandet av detaljritningar, beskrivningar och definitiva kostnadsberäkningar (s. k. entreprenadhandlingar) börja. För så stora arbeten, som det här vanligen gäller, är detta självfallet rätt tidsödande — en tidrymd av 1 à 1 $^1/_2$ år lär ej vara ovanlig — och försvårar i varje fall ett snabbt igångsättande. Systemet är därför icke ägnat att skapa möjligheter för en hastig utökning av den statliga byggnadsverksamheten vid en kris. Skall en sådan utvidgning vid en viss tidpunkt kunna ske, måste arbetena vara på ett helt annat sätt förberedda. Om en allmän byggnadsplan för längre tid finnes, såsom utredningen vill förorda, blir det möjligt att på ett rationellt sätt tillgodose detta krav. På grundval av en sådan plan kan nämligen bemyndigande givas byggnadsstyrelsen att utarbeta detaljförslag för arbeten viss tid framåt. Förslagen böra enligt utredningens mening utarbetas för sådan tid, att vid slutet av varje budgetår entreprenadhandlingar föreligga för de arbeten, som i planen avses för de två närmast följande budgetåren. Vid ingången av budgetåret 1937/38 exempelvis borde sålunda bemyndigande meddelas i fråga om de arbeten, som i planen upptagits för budgetåren 1938/39 och 1939/40, vid ingången av budgetåret 1938/39 beträffande de arbeten som upptagits för budgetåret 1940/41 o. s. v. Härigenom skulle arbetena i regel kunna omedelbart igångsättas, allteftersom beslut om deras utförande meddelas. Såsom byggnadsstyrelsen i sitt nyssberörda utlåtande anfört skulle en sådan ordning medföra fördelar även ur andra synpunkter än dem, som varit vägledande vid utredningens bedömande av spörsmålet.

Några ökade kostnader kommer den av utredningen förordade ordningen icke att medföra i andra fall än då statsmakterna vid det definitiva ställningstagandet till de olika arbetena besluta sådana ändringar, att redan utarbetade arbetsplaner icke komma till användning eller behöva undergå större omarbetningar. De kostnader, som i sådana fall nedlagts mer eller mindre förgäves, torde dock väl uppvägas av de sociala fördelar, som kunna vinnas med den föreslagna ordningen.

Genom att utarbetandet av entreprenadhandlingarna framflyttas i tiden, komma kostnaderna härför också att få bestridas tidigare. Enligt gällande praxis täckas dessa kostnader från det anslag, som anvisats för respektive

företags utförande. Utredningens förslag förutsätter emellertid, att medel till bestridande av berörda kostnader äro tillgängliga vid en tidpunkt, då något anslag för arbetets utförande ännu icke anvisats. På grund härav böra särskilda anslag ställas till byggnadsstyrelsens förfogande för utarbetandet av entreprenadhandlingar.

I skrivelse den 14 december 1937 har *byggnadsstyrelsen*, i anslutning till tidigare yttranden om behovet av en planering på längre sikt av de statliga byggnadsarbetena, framhållit, att en ingående och förutsättningslös prövning av statsverkets behov av lokaler i huvudstaden samt i detta sammanhang av dess behov av mark för erforderliga byggnadsföretag vore en oavvislig förutsättning för att detta synnerligen invecklade problem skulle kunna erhålla en tillfredsställande lösning. Vid ett dylikt utredningsarbete syntes även vissa andra betydelsefulla frågor komma att beröras, beroende på byggnadsfrågornas nära samband med bland annat sådana spörsmål, som berörde statens markinnehav och stadens stadsplanefrågor. Den för uppgörandet av en dylik byggnadsplan för Stockholm erforderliga utredningen, som syntes böra anförtros åt byggnadsstyrelsen, komme emellertid, fortsätter styrelsen, att bliva så omfattande, att den icke kunde inom önskvärd tid utföras utan anlitande av extra arbetskrafter, och styrelsen beräknade, att för ändamålet skulle erfordras ett belopp av 20,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att för nämnda ändamål måtte anvisas ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Departementschefen.

Vad 1936 års beredskapsutredning anfört, vilket i huvudsak torde kunna anses vara ett uttryck för en allmänt omfattad mening, vill jag helt giva min anslutning. De utredningar, på vilka statsmakterna grunda beslut om en husbyggnads utförande, hava hittills i allmänhet icke förts längre fram än till upprättandet av skissritningar. Först sedan dylikt beslut föreligger utarbetas de s. k. entreprenadhandlingarna. Den jämförelsevis långa tid, som i regel måste användas för entreprenadhandlingarnas utarbetande, verkar på grund härav starkt fördröjande på arbetets igångsättande. Om behov av ett statligt byggnadsarbetes igångsättande behöver tillgodoses snabbt, kan detta alltså icke ske, om icke förberedelserna förts fram så långt, att entreprenadanbud omedelbart kan infordras.

Under erinran om vad chefen för finansdepartementet anför rörande särskild anslagsplan avsedd att föreläggas årets riksdag för möjliggörande av att statliga arbeten i händelse av ett konjunkturomslag skola kunna igångsättas utan tidsutdräkt, vill jag förorda, att medel för förberedande åtgärder av här ifrågavarande slag anvisas redan under innevarande budgetår. Medelsanvisningen torde lämpligen böra ske i form av förstärkning av anslaget till utredningar rörande tillämpade byggnadsföretag m. m. Det för ändamålet erforderliga beloppet uppskattar jag till 300,000 kronor.

Byggnadsstyrelsens förslag om en utredning av statens lokalfrågor i Stockholm och därmed sammanhängande spörsmål synes mig böra komma till

genomförande. Kostnaderna härför, av styrelsen beräknade till 20,000 kronor, torde böra bestridas från ifrågavarande utredningsanslag.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 300,000.

[2.] **10. Restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 106 framställda förslag anvisade 1936 års riksdag (skrivelse nr 112) till restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga för budgetåret 1936/37 under sjätte huvudtiteln ett reservationsanslag av 45,500 kronor. Kostnaderna för restaureringsarbetena hade av byggnadsstyrelsen preliminärt beräknats till 143,600 kronor med följande fördelning:

Yttre underhåll, dränering och grundförstärkning.....	kronor	20,360
Nya fönster jämte innanfönster.....	»	16,140
Inre underhållsarbeten	»	21,580
Rekonstruktion av vissa rums fasta inredning.....	»	21,220
Rekonstruktion av entresolvåningen	»	13,800
Elektrisk värmeinstallation	»	14,400
Elektrisk belysningsinstallation	»	2,900
Förändring av vatten- och avloppsledningar.....	»	200
Alarmanordning	»	4,500
Oförutsedda utgifter, fotografier, kopior m. m.	»	12,500
Arvode åt arkitekt.....	»	5,000
Arvode åt konsthistoriker	»	4,000
Kontroll av arbetena.....	»	4,000
Preliminär utredning, arvoden till konservator och värmeexpert	»	3,000
Summa	kronor	143,600.

Det återstående för arbetenas utförande erforderliga anslaget anvisades för innevarade budgetår med ett avrundat belopp av 98,000 kronor.

I skrivelse den 13 september 1937 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att slottsarkitekten, byggnadsrådet R. Hjorth i skrivelse till styrelsen den 11 i samma månad framhållit, att på grund av numera inträffad stegring i materialpriser och arbetslöner den beräknade kostnaden för restaureringsarbetena syntes komma att överskridas, varför ett tilläggsanslag motsvarande omkring 20 procent av de anvisade medlen eller i runt tal 30,000 kronor syntes bliva erforderligt för arbetenas genomförande. På grund härav har byggnadsstyrelsen — med anmälan att styrelsen hade för avsikt att bedriva arbetena

i sådan takt och så ordna likviderna för byggnadsföretaget, att nämnda merkostnader komme att åvila budgetåret 1938/39 — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1938 års riksdag att till fullföljande av den beslutade restaureringen av Gustaf III:s paviljong i Haga för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

De beslutade restaureringsarbetena å Gustaf III:s paviljong i Haga torde böra fullföljas. Då förstärkningsbehovet avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår och då jag med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört icke har något att erinra mot det begärda tilläggsanslagets belopp, tillstyrker jag, att ett anslag å 30,000 kronor för ifrågavarande ändamål upptages å tilläggsstat för nu löpande budgetår. *Departementschefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 30,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hæverman.

Bilaga 5.

Verkliga utgifter.

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående verkliga utgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38, samt yttrar därvid följande.

E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.

[1.] **4. Uppsala universitet: Materiel m. m.,** *reservationsanslag.* Förevarande anslag, som nu är uppfört med 672,700 kronor, disponeras på sätt framgår av statsliggaren för budgetåret 1937/38, sid. 387 ff. Av anslagsmedlen till de olika institutionerna m. m. bestridas bland annat även kostnaderna för institutionernas uppvärmning.

Universitetets drätselnämnd har i skrivelse den 14 oktober 1937 till större akademiska konsistoriet gjort framställning om utverkande av ett förstärkninganslag till täckande av ökade kostnader för institutionernas uppvärmning under nu löpande budgetår och till stöd härför anfört bland annat följande.

Drätselnämnden hade haft under övervägande att ur de olika universitetsinstitutionernas materielanslag utbryta de belopp, som användes för bränslekostnadernas täckande, och sammanslå alla dessa till ett för universitetet gemensamt anslag. Detta skulle därigenom kunna göras till förslagsanslag på samma sätt som motsvarande omkostnadsanslag vid andra offentliga institutioner. Lämpligheten av denna sistnämnda anordning framstode

under nuvarande ekonomiska tidsläge mycket tydligt. De från universitetets sida ifråga om anslag till bränslekostnader verkställda undersökningarna hänförde sig till en tid, som låge omkring 1 $^1/_2$ år före tiden för anslagets begagnande. De prisändringar, som under denna tid ägde rum kunde sålunda icke beaktas. Under de senaste åren av prisstegringar hade detta medfört, att anslagen visat sig otillräckliga. Ifråga om det sista och det nu löpande budgetåret bleve dessa prisstegringar betydande och vållade allvarliga rubbningar i institutionernas ekonomi.

En sådan omläggning av dessa anslag som den antydda visade sig emellertid vara förenad med vissa anordningar i fråga om själva eldningsarbetet och kostnaderna för dess utförande. Drätselnämnden hade icke varit i tillfälle att utarbeta ett tillfredsställande förslag till dessa sistnämnda frågors lösande och såge sig därför nu icke i stånd att framlägga ett slutligt förslag i denna fråga.

De svårigheter, med vilka institutionerna hade att kämpa på grund av de senaste årens prisstegringar å bränslet, gjorde sig emellertid, efter vad olika prefekter anmält, alltjämt gällande. Som ett provisorium ville drätselnämnden därför nu föreslå, att konsistoriet måtte ingå med hemställan om ett för hela universitetet gemensamt tilläggsanslag, avseende att täcka dels de brister som på grund av bränslekostnadernas stegring förorsakades institutionerna under det nu löpande budgetåret, och dels den ökning i dessa kostnader, som under budgetåret 1938/39 kunde väntas uppstå i förhållande till de grunder, på vilka de redan av universitetet framlagda äskandena å materielanslag vilade beträffande bränslekostnadernas beräkning.

Flertalet universitetsinstitutioner uppvärmdes numera med centralvärmeledning, som dreves medelst magasinseldade vedpannor. Veden till dessa tillhandahölles från universitetets egna skogar till ett pris som bestämdes av drätselnämnden efter inhämtade av råd och yttrande från byggnadsstyrelsens värmetekniska byrå. Under nästlidna bränsleår hade detta pris varit 4 kronor 50 öre per kubikmeter. För nu påbörjade bränsleår måste man emellertid räkna med ett pris av 6 kronor 25 öre per kubikmeter, d. v. s. en höjning med 1 krona 75 öre per kubikmeter. Åtgången av ved för institutionernas värmepannor hade sistlidna bränsleår varit 9,566 kubikmeter. Härav belöpte emellertid 1,500 kubikmeter å universitetshuset, vars uppvärmning bekostades av anslagstiteln övriga omkostnader. För institutionsbyggnaderna, vilkas uppvärmning bekostades medelst institutionernas materielanslag, hade alltså åtgått tillhopa 8,066 kubikmeter. Detta belopp syntes böra avrundas uppåt till 8,100 kubikmeter på den grund att en institutionsbyggnad, patologiska institutionens gamla byggnad, under ifrågavarande tid stått under reparation och fördenskull dragit abnormt ringa bränslekostnad.

För de institutioner som under nästlidet bränsleår uppvärmdes med kokseldade centralvärmepannor hade åtgången av koks i runt tal varit 8,500 hektoliter. Beträffande en av dessa institutioner, nämligen universitetsbiblioteket, bleve enligt vad upplysts från och med nu påbörjade bränsleår en ökning i åtgången av koks med cirka 900 hektoliter oundgänglig på grund av ökat antal värmeelement och ökad förbrukning av varmluft genom ny fläktanläggning.

Priset på koksen hade under sagda år varit 1 krona 95 öre per hektoliter men utgjorde för nu löpande bränsleår 2 kronor 60 öre per hektoliter — en höjning alltså med 65 öre per hektoliter.

Det behov av förstärkning av materielanslagen, som berodde på under detta år inträffad stegring i bränsleprisen, bleve enligt ovanstående följande. För 8,100 kubikmeter ved efter 1 krona 75 öre per kubikmeter 14,175 kronor

samt för (8,500 + 900 =) 9,400 hektoliter koks à 65 öre per hektoliter, 6,110 kronor eller inalles 20,285 kronor.

I skrivelse den 16 oktober 1937 till kanslern för rikets universitet har *större akademiska konsistoriet* under åberopande av drätselnämndens framställning anhållit om utverkande av ett anslag å 20,285 kronor till täckande av ökad kostnad för uppvärmning under budgetåret 1937/38.

Kanslern har i skrivelse den 5 november 1937 framhållit, att det i frågasatta förstärkningsanslaget vore nödvändigt, därest ej ökningen av uppvärmningskostnaden skulle framtvinga en motsvarande reducering av de för det vetenskapliga arbetet direkt avsedda medlen. Anslaget, som syntes böra avrundas till 20,300 kronor, borde av kanslern fördelas mellan de särskilda institutionerna efter förslag av vederbörande universitetsmyndigheter.

Departementschefen.

Under åtskilliga punkter i åttonde huvudtiteln har jag haft att taga ställning till anslagshöjningar för nästkommande budgetår med hänsyn till ökning av bränslekostnaderna. Det har emellertid i dessa fall gällt anslag av förslagsanslags natur, varför de ökade kostnaderna icke medfört svårigheter för nu löpande budgetår. Med avseende å universiteten förhåller det sig emellertid, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, så, att kostnaderna för uppvärmning bestridas av de anslagsmedel till materiel m. m., som stå till de olika institutionernas förfogande. Dessa anslagsposter, vilka äro obetecknade, kunna icke överskridas, varför ökade bränslekostnader direkt måste inverka på institutionernas möjligheter att disponera medel för andra behov. Då en minskning av de för det vetenskapliga arbetets bedrivande avsedda medlen icke torde böra ifrågakomma, tillstyrker jag det föreliggande förslaget om anvisande för innevarande budgetår av ett för universitetet gemensamt förstärkningsanslag, att av kanslern fördelas mellan de olika institutionerna efter förslag av vederbörande universitetsmyndigheter. Emot beräkningen av anslagets storlek har jag intet att erinra, dock synes anslaget i enlighet med vad kanslern förordat böra avrundas uppåt till 20,300 kronor. Anslaget torde böra erhålla reservationsanslags natur.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppsala universitet: Materiel m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 20,300.

[2.] **14. Lunds universitet: Materiel m. m.,** *reservationsanslag.* Detta anslag är nu uppfört med 451,500 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren för budgetåret 1937/38, sid. 399 ff. Av anslagsmedlen till de olika institutionerna bestridas bland annat även kostnaderna för institutionernas uppvärmning.

Universitetets drätselnämnd har i skrivelse den 15 oktober 1937 till större akademiska konsistoriet hemställt om utverkande av ett anslag till täckande av universitetets merkostnader för bränsle under budgetåret 1937/38 samt i ärendet anfört följande.

Kostnaderna för bränsle utginge från de olika institutionernas materielanslag, respektive från extra utgiftsmedlen. Priserna per ton koks hade givetvis under åren växlat, men hade visat en tydlig tendens att stiga, vilket medfört, att ifrågavarande anslag fått vidkännas med åren större utgifter. Härvid hade räknats med en normal förbrukning av bränsle per eldningsår. Vid upphandling år 1937, därvid drätselnämnden på sedvanligt sätt underställt ärendet byggnadsstyrelsens bedömande, hade emellertid denna prisstegring varit så stor att de olika anslagen skulle få vidkännas en högst betydande merkostnad, som skulle i betänklig grad inverka på möjligheten att på tillfredsställande sätt tillgodose andra institutionsbehov, m. m. Kokspriset utgjorde år 1936 38 kronor 75 öre och år 1937 55 kronor 50 öre, således en höjning med 16 kronor 75 öre. Kolpriset hade år 1936 varit 17 kronor och vore år 1937 22 kronor, således en höjning med 5 kronor. Då universitetets upphandling av bränsle utgjorde 800 ton koks och 800 ton kol, uppstode således en merkostnad av 17,400 kronor, för vilken merkostnad universitetet syntes böra erhålla ersättning.

Större akademiska konsistoriet har i skrivelse den 23 oktober 1937 till kanslern för rikets universitet tillstyrkt drätselnämndens förslag.

I skrivelse den 5 november 1937 har *kanslern* hemställt, att ett belopp av 17,400 kronor måtte för ifrågavarande ändamål anvisas för innevarande budgetår, att av kanslern fördelas mellan de särskilda fastigheterna och institutionerna efter förslag av vederbörande universitetsmyndigheter.

Departementschefen. Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lunds universitet: Materiel m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 17,400.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gösta Sandberg.

Bilaga 6.

Verkliga utgifter.

Nionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående verkliga utgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

C. Lantbruksakademien och försöksväsendet på jordbruksområdet.

[1.] **9. Statens växtskyddsanstalt: Byggnadsarbeten,** *reservationsanslag.* I propositionen nr 57 till 1936 års riksdag angående anslag till statens växtskyddsanstalt för byggnadsarbeten m. m., vilken proposition bifölls av riksdagen (jordbr. utsk. utl. nr 27; R. skr. nr 108), föreslogs i syfte att förskaffa växtskyddsanstalten tillgång till erforderliga utrymmen, att för anstaltens räkning skulle förvärvas institutets för husdjursförädling dåvarande institutionsbyggnad, belägen å ett till institutet upplåtet område av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms stad och län. Totalkostnaderna för anstaltens förläggning till Bergshamra beräknades till 656,300 kronor, varav 200,000 kronor belöpte å köpeskillingen för institutionsbyggnaden och återstoden eller 456,300 kronor å erforderliga byggnads- och ombyggnadsarbeten i enlighet med en av byggnadsstyrelsen uppgjord plan. Till bestridande av sagda kostnader har riksdagen anvisat för budgetåret 1936/37 300,000 kronor och för budgetåret 1937/38 356,300 kronor. Hela det för byggnadsföretaget beräknade kostnadsbeloppet, 456,300 kronor, har av Kungl. Maj:t ställts till byggnadsstyrelsens förfogande.

I skrivelse den 30 augusti 1937 har nu *byggnadsstyrelsen* hemställt om en medelsanvisning av 50,000 kronor till täckande av de ökade byggnadskostnaderna för ifrågavarande om- och nybyggnadsarbeten. Därvid har byggnadsstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Förevarande arbeten, som bedreves under styrelsens egen regi, igångsattes i mitten av januari 1937 och hade fortskridit sålunda, att tillbyggnaden till institutionsbyggnaden uppförts under tak, att bostadshuset beräknades vara färdigställt till den 1 oktober 1937 och att insekts- och växthusens grund- och källarmurar m. m. fullbordats. Under innevarande år hade betydande prisstegringar å byggnadsmaterialier m. m. ägt rum. Byggnadsstyrelsen hade dock inköpt åtskilliga partier för byggnadsföretaget behövliga materialier och vissa ledningsarbeten till relativt gynnsamma priser. Sedan det nya avtalet inom byggnadsindustrien träffats i juni 1937, hade emellertid arbetspriserna ökats med omkring 10 procent. De genom ökade material- och arbetspriser uppkomna merkostnaderna vid byggnadsföretaget kunde överslagsvis uppskattas till något över 10 procent å de ursprungligen beräknade kostnaderna eller till 50,000 kronor. Det vore byggnadsstyrelsens avsikt att i samråd med styrelsen för statens växtskyddsanstalt bedriva arbetena i sådan takt och så ordna likviderna för byggnadsföretaget, att nämnda merkostnader kunde komma att åvila budgetåret 1938/39.

I detta sammanhang torde jag jämväl få anmäla, att *byggnadsstyrelsen* i skrivelse den 22 november 1937 gjort framställning rörande anslag för vissa arbeten vid växtskyddsanstaltens filial i Alnarp. Härvid må erinras, att 1937 års riksdag (IX H. T. p. 20; R. skr. nr 9) under förslagsanslaget till »Statens växtskyddsanstalt: Omkostnader» anvisat ett belopp av 25,000 kronor för inredning av arbetslokaler åt anstaltens filial i Alnarp samt för uppförande av växthus och insektarium för sagda filial.

Byggnadsstyrelsen har beträffande denna fråga anfört i huvudsak följande.

Enligt av 1937 års riksdag godkänt förslag skulle arbetslokaler för ifrågavarande filial inredas i vindsutrymmet i centrala frökontrollanstaltens byggnad i Alnarp för en kostnad av 15,000 kronor samt en byggnad, inrymmande växthus och insektarium för samma filial, uppföras för en kostnad av 10,000 kronor. Sedan ritningarna till anordnande av arbetslokalerna uppgjorts, visade emellertid den därefter gjorda kostnadsutredningen, att de anvisade medlen, tillhopa 25,000 kronor, komme att bliva otillräckliga.

Kostnaden för anordnande av arbetslokalerna vore av vederbörande ursprungligen för lågt beräknad och borde hava upptagits till 22,500 kronor. På grund av numera ökade materialpriser och arbetslöner beräknades kostnaden för detta arbete komma att stiga med ytterligare 6,750 kronor till 29,250 kronor.

Kostnaden för byggnaden för växthus och insektarium hade byggnadsstyrelsen i samråd med chefen för växtskyddsanstalten däremot beräknat kunna nedbringas från 10,000 kronor till 7,750 kronor genom att byggnaden gjordes mindre än som ursprungligen varit avsett.

I förestående kostnader hade icke inberäknats någon kostnad för utökning av värmecentralen i centrala frökontrollanstaltens byggnad. Chefen för anstalten hade emellertid under hand meddelat, att den befintliga värmeledningspannan vore i sådant skick, att den under nästa år måste ersättas med en ny. Då emellertid den nuvarande pannan bleve otillräcklig för uppvärm-

ning av även den nyinredda vindsvåningen samt byggnaden för växthus och insektarium och sålunda under alla omständigheter måste ersättas med en ny panna, hade anstaltschefen framhållit, att växtskyddsanstalten lämpligen borde bidraga med halva kostnaden för en ny större panna. Byggnadsstyrelsen, som funne denna begäran skälig, hade beräknat kostnaden för inköp och inmontering av en ny panna av tillräcklig storlek för uppvärmning av såväl frökontrollanstaltens som växtskyddsanstaltens lokaler till 1,500 kronor.

Kostnaderna för byggnadsarbetena vid växtskyddsanstaltens filial i Alnarp skulle sålunda bliva (29,250 + 7,750 + 750 =) sammanlagt 37,750 kronor.

Chefen för växtskyddsanstalten hade framhållit, att förenämnda arbetslokaler borde vara färdiga att tagas i bruk den 1 april 1938. Vissa arbeten torde dock kunna tills vidare anstå och utföras under sommaren 1938. Med anledning härav hade anstaltschefen hemställt om åtgärder från byggnadsstyrelsens sida i syfte att erforderligt fyllnadsanslag måtte beviljas samt att de lokaler, varav behovet sålunda vore mest trängande, måtte iordningställas för nu tillgängliga medel för att kunna tagas i bruk den 1 april 1938.

Kostnaden för anordnande av arbetslokaler för växtskyddsanstalten enligt det nu föreliggande förslaget samt halva kostnaden för värmeledningspannan uppginge enligt vad förut nämnts till 30,000 kronor, och av de arbeten, som inginge i denna summa, torde arbeten för en kostnad av omkring 5,000 kronor kunna anstå till nästkommande sommar.

Under åberopande av vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen hemställt *dels* om bemyndigande av Kungl. Maj:t att omedelbart igångsätta arbetena för iordningställandet av de närmast erforderliga arbetslokalerna för en kostnad av högst 25,000 kronor, *dels ock* om anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag av 12,750 kronor till återstående i nu föreliggande förslag ingående arbeten, omfattande kompletteringsarbeten för iordningställande av arbetslokalerna samt uppförande av en byggnad för växthus och insektarium.

Departementschefen.

Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört finner jag mig ej böra göra någon erinran mot att för de i ärendet omförmälda byggnadsarbetena vid växtskyddsanstalten och dess filial i Alnarp anvisas de av styrelsen begärda förstärkningsanslagen å tillhopa (50,000 + 12,750 =) i runt tal 62,800 kronor. Ifrågavarande arbeten torde böra komma till utförande under innevarande budgetår. Jag vill därför förorda, att sagda belopp, 62,800 kronor, upptages å tilläggsstaten för nämnda budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens växtskyddsanstalt: Byggnadsarbeten* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 62,800.

D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.

[2.] **7. Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader,** *reservationsanslag.* I det av 1932 års riksdag godkända byggnadsprogrammet för lantbrukshögskolan — sådant sagda program ter sig efter de jämkningar i detsamma som beslutats av 1933, 1934, 1935 och 1936 års riksdagar (se IX H. T. 1937, p. 33) — har beräknats, att byggnad för exteriörlära samt assistentbostäder skulle uppföras under budgetåret 1937/38. För ifrågavarande ändamål anvisade 1937 års riksdag i överensstämmelse med förenämnda byggnadsplan (39,000 + 15,000 =) 54,000 kronor, vilket belopp ingår i det i riksstaten för innevarande budgetår under nionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget å 122,000 kronor till »Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader».

I skrivelse den 30 augusti 1937, varöver statskontoret den 21 september 1937 avgivit infordrat utlåtande, har *byggnadsstyrelsen* hemställt *dels* om anvisande av ett reservationsanslag av 132,000 kronor — varav ett belopp av 63,000 kronor vore avsett att användas för slutförande av arbetena för uppförande av byggnad för exteriörlära med snickarbostad samt inredande av assistentbostäder — *dels ock* om bemyndigande för byggnadsstyrelsen att i samråd med lantbrukshögskolans styrelse och med utnyttjande av förenämnda reservationsanslag å 122,000 kronor under budgetåret 1937/38 verkställa bland annat de arbeten för berörda byggnader, som i första hand lämpligen borde komma till utförande. Till närmare utveckling av sin hemställan har byggnadsstyrelsen anfört i huvudsak följande.

De för innevarande budgetår anvisade beloppen å 39,000 kronor och 15,000 kronor för uppförande av respektive byggnad för exteriörlära och assistentbostäder vore numera otillräckliga för ändamålet. Sedan hösten 1936 hade arbetspriserna i landsorten i genomsnitt stigit med omkring 9 procent, priserna å järn hade fördubblats och beträffande trävirke hade priserna ökats med mer än 50 procent. Prisstegringar å övrig material hade ävenledes inträtt och kunde befaras ytterligare ökas. Byggnadsstyrelsen hade under dessa förutsättningar verkställt nya kostnadskalkyler beträffande dessa byggnader och därvid funnit, att kostnaderna för byggnaderna i fråga, uppförda och inredda enligt ursprunglig plan, komme att uppgå till respektive 50,000 och 21,000 kronor.

Emellertid hade det visat sig behövligt att med avseende på dessa byggnader vidtaga vissa utvidgningar av det ursprungliga programmet.

Såsom framginge av Kungl. Maj:ts proposition nr 249 till 1937 års riksdag angående jordbruksförsök m. m. skulle den nuvarande snickarverkstaden vid högskolan tagas i anspråk för den föreslagna till högskolan förlagda kemiska analysverksamheten, varvid förutsattes, att i samband med den avsevärda byggnadsverksamhet, som enligt statsmakternas beslut angående omorganisationen av försöksverksamheten på jordbrukets område skulle komma till stånd vid Ultuna, det icke skulle erbjuda större svårighet

att genom lämplig byggnadsdisposition utvinna ny lokal för snickarverkstad. Förslag hade med anledning härav utarbetats till förläggande av en ny snickarverkstad i anslutning till den nya ännu icke påbörjade byggnaden för exteriörlära. Kostnaden för byggnaden, utvidgad med snickarverkstad, hade beräknats uppgå till 75,000 kronor, sålunda till 25,000 kronor mer än kostnaden för byggnaden, uppförd enligt ursprunglig plan.

Bostäderna för assistenter skulle enligt den ursprungliga planen inredas inom de östra och västra flygelbyggnadena vid administrationsbyggnaden. Enligt planen skulle denna ombyggnad ske på enklaste sätt och uppvärmning med kakelugnar bibehållas. Emellertid syntes det ändamålsenligt och riktigt, att när i varje fall en relativt dyrbar ombyggnad skulle ske, dessa assistentbostäder utfördes med anordningar enligt nutida krav, sålunda i första hand med centraluppvärmning från en inom den ena byggnaden anordnad panncentral. Vidare torde bostäderna böra förses med modern sanitär utrustning såsom fasta tvättfat i varje bostadsrum m. m. Kostnaderna för de sålunda inredda assistentbostäderna beräknades till 42,000 kronor, eller 21,000 kronor mera än vad desamma skolat kosta enligt ursprunglig byggnadsplan.

Statskontoret har icke haft något att erinra mot byggnadsstyrelsens framställning.

Av de i det föregående omförmälda byggnadsarbetena torde byggnaden för exteriörlära med snickarverkstad böra komma till utförande med det snaraste. *Departementschefen.* Beträffande de för snickarverkstaden beräknade kostnaderna, 25,000 kronor, föreslår jag i annat sammanhang, att desamma skola täckas från anslag å riksstaten för budgetåret 1938/39. Däremot böra medel för bestridande av den på grund av den allmänna prisstegringen uppkomna merkostnaden för exteriörlärebyggnaden, som bör uppföras under innevarande budgetår, upptagas å tilläggsstaten. Merkostnaden har av byggnadsstyrelsen uppskattats till 11,000 kronor.

Vad angår assistentbostäderna torde med uppförandet av desamma böra anstå tills vidare.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 11,000.

[3.] **8. Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet,** *reservationsanslag.* I Kungl. Maj:ts proposition nr 167 till 1936 års riksdag angående försöksverksamheten på jordbrukets område m. m. beräknades bland annat kostnaderna för byggnader, avseende jordbruks- och husdjursförsöken samt lantbrukshögskolans centrala administration, bibliotek m. m. till 1,336,900 kronor. Motsvarande kostnader för inventarier och utrustning beräknades utgöra 132,500 kronor. Samtliga nu nämnda kostnader — tillhopa 1,469,400 kronor — föreslogos skola fördelas på tre budgetår, räknat från och med budgetåret 1936/37. Plan för sådan fördelning fanns

intagen i propositionen. Enligt planen skulle kostnaderna för byggnader och fasta anläggningar fördelas å budgetåren 1936/37, 1937/38 och 1938/39 med respektive 300,000, 600,000 och 436,900 kronor samt kostnaderna för inredning och inventarier å budgetåren 1937/38 och 1938/39 med respektive 75,000 och 57,500 kronor.

Propositionen nr 167 bifölls i huvudsak av 1936 års riksdag (jordbr.utsk. utl. nr 83; R. skr. nr 320), som för budgetåret 1936/37 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 300,000 kronor till byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet vid lantbrukshögskolan.

Vid behandlingen i 1937 års statsverksproposition (IX H. T. p. 34) av frågan om fortsatt medelsanvisning för ifrågavarande byggnadsarbeten framhöll jag, bland annat, att det under rådande konjunkturer på arbetsmarknaden syntes lämpligt, att den statliga byggnadsverksamheten begränsades till arbeten, som icke utan åsidosättande av viktiga intressen kunde uppskjutas. Efter övervägande av olika synpunkter ansåg jag mig böra förorda, att medelsanvisningen till byggnader och fasta anläggningar för försöksverksamheten vid högskolan för budgetåret 1937/38 begränsades till 400,000 kronor, varvid något anslag till inredning och inventarier ej skulle bliva erforderligt för sagda budgetår. På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1937 års riksdag i enlighet härmed.

Hittills har således riksdagen för ifrågavarande byggnadsverksamhet anvisat tillhopa 700,000 kronor. Emellertid hava ännu ej igångsatts några byggnadsarbeten för försöksverksamhet vid högskolan.

I skrivelse den 15 september 1937 har *styrelsen för lantbrukshögskolan* framhållit, att enligt styrelsens mening med uppförande av biblioteksbyggnad och omändring av administrationsbyggnad — för vilka arbeten i 1936 års byggnadsplan beräknats en sammanlagd kostnad av 167,000 kronor — kunde anstå tills vidare. Däremot har styrelsen ansett övriga byggnader enligt sagda plan böra uppföras under budgetåret 1938/39. Härför skulle erfordras (1,469,400 — 700,000 — 167,000 =) 602,400 kronor, vartill på grund av inträffad prisstegring på byggnadsmarknaden finge läggas merkostnader å 330,900 kronor. Högskolestyrelsen har därför hemställt om en anslagsanvisning för nästa budgetår av 933,300 kronor för ifrågavarande ändamål.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1937, bland annat, hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag å 285,000 kronor till byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet vid lantbrukshögskolan. Härvid har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Sedan hösten 1936 hade betydande prisstegringar ägt rum beträffande byggnadsmaterialier, arbetslöner och ledningsarbeten av olika slag. Sålunda hade järnpriserna mer än fördubblats, träpriserna ökat med mer än 50 procent, priset å murtegel stegrats med omkring 10 procent och arbetslönerna i landsorten höjts med omkring 9 procent genom de i juni 1937 träffade nya avtalen inom byggnadsindustrien. Med hänsyn härtill kunde totalkostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten numera överslagsvis beräknas uppgå till 1,690,000 kronor i stället för tidigare 1,336,900 kronor. Prisstegringarna kunde sålunda beräknas till i genomsnitt något över 26 procent.

För byggnadsföretaget hade hittills anvisats tillsammans 700,000 kronor, av vilket belopp ännu intet tagits i anspråk för själva arbetenas utförande. Det syntes byggnadsstyrelsen, att under förevarande omständigheter andra medel för byggnadsföretaget under bugetåret 1938/39 icke behövde anvisas än ett tilläggsbelopp, motsvarande kostnadsstegringen å de hittills anvisade anslagen eller (0.26 × 700,000 =) i runt tal 185,000 kronor.

De för inredning och inventarier ursprungligen upptagna kostnaderna, 132,500 kronor, borde med hänsyn till inträffade prisstegringar å snickeri- och inredningsarbeten överslagsvis höjas med omkring 25 procent till 165,000 kronor. Av detta belopp borde för budgetåret 1938/39 lämpligen anvisas 100,000 kronor.

Med hänsyn till rådande materialpriser m. m. torde statens byggnadsverksamhet i viss mån böra begränsas. Vidkommande här ifrågavarande byggnadsarbeten synes — i betraktande jämväl av att arbetena ännu ej igångsatts — någon större olägenhet ej komma att förorsakas, därest den förut godkända byggnadsplanen frångås på det sätt, att ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål ej äger rum å riksstaten för nästa budgetår. Vad angår de av riksdagen redan anvisade byggnadsanslagen å tillhopa 700,000 kronor torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta rörande igångsättande av de arbeten, som i första hand synas böra komma till utförande. I detta hänseende hava vid ärendets beredning inom departementet följande byggnadsarbeten funnits icke kunna anstå ytterligare utan snarast böra färdigställas, nämligen *Departementschefen.*

	I 1936 års byggnadsplan beräknad kostnad. Kronor.	Av byggnadsstyrelsen uppskattad merkostnad. Kronor.
Försöksladugård vid Kungsängen	182,000	58,000
Assistentbostad vid Kungsängen	29,300	7,700
Svinhus vid Bäcklösa	65,000	15,000
Summa	276,300	80,700.

Till täckande av merkostnaderna för förenämnda arbeten, som sålunda skulle komma att utföras under innevarande budgetår, torde å tilläggsstaten böra anvisas ett belopp av 80,700 kronor.

För att medel för ifrågavarande ändamål skola finnas tillgängliga i tillräcklig omfattning under nästa budgetår, därest försämrade konjunkturer skulle inträffa, ämnar jag framdeles föreslå Kungl. Maj:t, att ett belopp av [602,400 + (330,900 — 80,700 =) 250,200 =] 852,600 kronor uppföres å den anslagsplan, för vilken chefen för finansdepartementet redogjort i finansplanen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av .... kronor 80,700.

[4.] **14. Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet,** *reservationsanslag.* Enligt beslut av 1936 års riksdag (prop. nr 167; R. skr. nr 320) beräknades engångskostnaderna för lokaler och utrustning avseende trädgårdsförsöksavdelningen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut till 201,100 kronor, därav för byggnadsarbeten, elektriska anläggningar, planering och plantering 176,100 kronor samt för inventarier och redskap 25,000 kronor. För budgetåret 1936/37 anvisade riksdagen för ändamålet under rubriken »Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet» ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I anledning av propositionen nr 261 angående anslag till lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp, m. m. anvisade 1937 års riksdag (R. skr. nr 290) till byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet vid institutet ett reservationsanslag av 146,900 kronor. Av anslaget var ett belopp av (91,400 + 25,000 =) 116,400 kronor avsett att täcka dels återstående kostnader för omförmälda byggnadsarbeten samt inventarier och redskap — enligt den av 1936 års riksdag godkända beräkningen uppgående till 101,100 kronor — *dels ock* en av byggnadsstyrelsen med hänsyn till stegrade byggnadspriser m. m. beräknad merkostnad å 15,300 kronor för institutionsbyggnaden för trädgårdsförsöksavdelningen samt för en trädgårdsmästarbostad.

Sedan institutsstyrelsen avgivit förslag till institutionsbyggnad och trädgårdsmästarbostad, har Kungl. Maj:t den 30 juli 1937 bemyndigat byggnadsstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag uppföra ifrågavarande byggnad och bostad, dock med rätt för byggnadsstyrelsen att efter samråd med institutsstyrelsen vidtaga de smärre ändringar i förslagen, som kunde visa sig ändamålsenliga och icke medförde utgifter utöver de för byggnaderna i fråga beräknade kostnaderna.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att på grund av ökade material-, arbets- och ledningskostnader de för ifrågavarande byggnadsföretag beräknade kostnaderna icke längre vore tillräckliga. Merkostnaderna hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 38,600 kronor, därav 14,000 kronor avsåge institutionsbyggnaden, 2,000 kronor förenämnda trädgårdsmästarbostad samt 5,000 kronor inredning och inventarier. Byggnadsstyrelsen har med hänsyn härtill hemställt *dels* om anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag av 38,600 kronor till byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, *dels ock* om bemyndigande av Kungl. Maj:t att, utan hinder av inträffade ökningar av de för byggnadsföretagen beräknade kostnaderna, med anlitande av tillgängliga anslag igångsätta uppförandet av omförmälda institutionsbyggnad och trädgårdsmästarbostad.

Jag torde i detta sammanhang få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 17 december 1937 lämnat sålunda begärt bemyndigande.

Den vid 1936 och 1937 års riksdagar beslutade försöksorganisationen på trädgårdsodlingens område har trätt i tillämpning från och med den 1 januari 1938, varför det torde vara nödvändigt, att ifrågakommande byggnadsarbeten m. m. komma till utförande redan under innevarande budgetår. Då de uppkomna merkostnaderna — mot vilkas beräknande till 38,600 kronor jag ej har något att erinra — därför böra belasta löpande riksstat, tillstyrker jag, att medel för bestridande av berörda merkostnader anvisas å tilläggsstat för sagda budgetår. *Departementschefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att till *Lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp: Byggnadsarbeten m. m. för försöksverksamhet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38
anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 38,600.

G. Lanthushållning i allmänhet.

[5.] **11. Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten för Sveriges utsädesförenings filial i Ultuna,** *reservationsanslag.* Fjolårets riksdag (IX H. T. p. 95; R. skr. nr 9) anvisade för budgetåret 1937/38 under rubriken »Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten för Sveriges utsädesförenings filial i Ultuna» ett reservationsanslag av 150,700 kronor, att användas för uppförande för nämnda filials räkning av institutionsbyggnad, försökslada (med loge och källare), växthus och bostad för filialföreståndaren ävensom för anordnande av utvändiga vatten- och avloppsledningar, brunnar, elektriska anläggningar samt vägar och gårdsplaner. Såsom villkor för anslagets utbetalande till Sveriges utsädesförening har Kungl. Maj:t i brev till lantbruksstyrelsen den 11 juni 1937 föreskrivit, att de slutliga ritningarna för nämnda arbeten skola underställas Kungl. Maj:t för fastställelse, att arbetena skola utföras under kontroll av en utav byggnadsstyrelsen godkänd sakkunnig person samt att föreningen skall avgiva skriftlig förbindelse, att med anlitande av statsbidraget uppförda byggnader skola övergå i statens ägo, därest föreningens verksamhet vid Ultuna skulle upphöra.

I skrivelse den 27 september 1937, varöver lantbruksstyrelsen den 11 oktober 1937 avgivit infordrat utlåtande, har *Sveriges utsädesförening* anhållit om Kungl. Maj:ts fastställelse å vid skrivelsen fogade ritningar och arbetsbeskrivningar till omförmälda nybyggnader. Samtidigt har föreningen meddelat, att föreningen i anledning av de under senaste tiden stegrade byggnadskostnaderna låtit utföra ny beräkning av kostnaderna för byggnadsföretaget i dess helhet samt att sagda beräkning givit vid handen en kostnadsökning från 150,700 kronor till 195,000 kronor. Då emellertid föreningen ansett det tänkbart att genom vissa smärre ändringar i ritningar och beskrivningar åstadkomma någon besparing i kostnaderna, har föreningen hemställt, att densamma måtte

i samband med fastställelsen medgivas rätt att, om så skulle visa sig behövligt och lämpligt, vidtaga dylika ändringar.

Lantbruksstyrelsen har med hänsyn till den beräknade kostnadsökningen icke funnit det möjligt att nu tillstyrka ett godkännande av ifrågavarande ritningar utan att upptaga frågan, huru de erforderliga ytterligare medlen skulle anskaffas. Att ytterligare öka föreningens skulder — för närvarande tillhopa i runt tal 192,500 kronor — genom upptagande av lån till uppförande av förenämnda byggnader har icke synts lantbruksstyrelsen tillrådligt, särskilt som föreningen med egna inkomster icke torde kunna beräknas vara i stånd att förränta och eventuellt amortera ett dylikt lån. Under sådana förhållanden har lantbruksstyrelsen ansett sig böra ifrågasätta, om icke statsmedel direkt borde ställas till förfogande till täckande av de kostnader, som på grund av numera ökade byggnadskostnader ofrånkomligen komme att erfordras utöver redan anvisade medel, varvid givetvis eventuellt förefintliga möjligheter till besparingar borde utnyttjas. Med hänsyn till vad föreningen anfört rörande möjligheten att genom vissa smärre ändringar i ritningar och arbetsbeskrivningar åstadkomma någon kostnadsbesparing har lantbruksstyrelsen slutligen framhållit, att föreningen enligt styrelsens förmenande borde inkomma till Kungl. Maj:t med förslag i sådant avseende, innan ritningar för ifrågavarande byggnadsarbeten fastställdes, så att fastställda ritningar kunde ligga till grund för arbetena.

Härefter har *styrelsen för Sveriges utsädesförening* — som beretts tillfälle att yttra sig i anledning av vad lantbruksstyrelsen anfört — i skrivelse den 24 november 1937 meddelat, att en genom fackman företagen förnyad granskning av ritningar och arbetsbeskrivningar givit vid handen, att vid ritningarnas slutgiltiga utarbetande förekommande möjligheter till besparingar redan iakttagits. Särskilt har föreningsstyrelsen framhållit, att någon utvidgning av det ursprungliga byggnadsprogrammet icke skett. Tvärtom hade sådan minskning företagits, som ansetts genomförbar utan väsentlig olägenhet. Några ytterligare inskränkningar vore därför icke möjliga, om byggnaderna skulle fullt kunna fylla sin uppgift. En minskning av den nu föreslagna byggnadsvolymen skulle allvarligt äventyra byggnadernas användbarhet för avsett ändamål.

Vidare har föreningsstyrelsen anfört, att föreningen låtit verkställa ytterligare noggranna undersökningar rörande möjligheterna att realisera föreliggande byggnadsprojekt för lägre kostnad än tidigare beräknats. Dessa undersökningar hade givit till resultat, att den sammanlagda kostnaden för byggnadsföretagets genomförande komme att uppgå till 196,295 kronor, därav ett belopp av 2,800 kronor avsåge vissa i arbetsbeskrivningen upptagna inredningsarbeten, för vilka icke upptagits något kostnadsbelopp i tidigare beräkningar. Utöver nämnda belopp, 196,295 kronor, har styrelsen emellertid funnit det nödvändigt att för oförutsedda utgifter — för vilket ändamål i tidigare kostnadsförslag icke avsetts något belopp — beräkna förslagsvis 9,000 kronor. Enligt styrelsens mening skulle alltså hithörande byggnadsarbeten draga en totalkostnad av 205,295 kronor eller ett i runt tal 54,500 kronor hög-

re belopp än det av 1937 års riksdag för ändamålet anvisade. Styrelsen yttrar vidare i detta sammanhang följande.

Som redan lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande framhållit, hade föreningen ingen möjlighet att med egna medel bekosta den enligt vad fört anförts ofrånkomliga ökningen av kostnaderna. En inskränkning av byggnadsföretaget, som skulle medföra, att de redan beviljade medlen bleve tillräckliga, vore icke tänkbar, ty detta skulle såsom redan framhållits allvarligt äventyra byggnadernas användbarhet för avsedda ändamål. På grund härav funne sig föreningen nödsakad att hos Kungl. Maj:t göra framställning om beviljande av det ytterligare anslag, som visat sig nödvändigt för den ursprungliga och i princip av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända byggnadsplanens fullföljande.

Med hänsyn till den viktiga och omfattande verksamheten vid föreningens filial i Ultuna och dit förlagda avdelning för baljväxter vore det av största betydelse, att nuvarande provisorium beträffande lokaler icke finge fortsätta längre än vad som vore absolut ofrånkomligt. Då filialens fasta försök, enligt en av lantbrukshögskolans styrelse godkänd plan, redan börjat utflyttas till vissa fält i omedelbar närhet av den tillämnade byggnadsplatsen, skulle genom ett uppskov med nybyggnaderna och sålunda ett bibehållande av de nuvarande arbetslokalerna arbetenas uppehållande och försökens skötsel på grund av de i detta fall stora avstånden väsentligt fördyras och försvåras. Även för lantbrukshögskolan utgjorde det, såsom högskolans styrelse upprepade gånger framhållit, ett viktigt önskemål, att de för närvarande för föreningens filial i Ultuna upplåtna olika utrymmena bleve disponibla för andra ändamål. I särskild grad torde detta gälla beträffande nuvarande försökslada, som ursprungligen uppfördes för att tillgodose dels dåvarande lantbruksinstitutet, dels utsädesföreningens filial, som alltjämt disponerade sin hälft. Den av filialföreståndaren nu disponerade bostadslägenheten vore också enligt uppgift från högskolans ledning redan nu synnerligen väl behövlig för högskolans eget behov. Av anförda skäl vore det synnerligen angeläget, att arbetena med uppförande av de nya bygnaderna för filialen kunde påbörjas i så god tid, att dessa hunne bliva färdiga före inbärgningen av skörden från 1938 års försök. För att detta skulle kunna ske, syntes det vara nödvändigt att anbud infordrades, så att dessa kunde upptagas till prövning omedelbart efter instundande årsskifte.

Under åberopande av det anförda har föreningsstyrelsen hemställt *dels* om fastställelse å de till Kungl. Maj:t överlämnade ritningarna och arbetsbeskrivningarna, *dels ock* om anvisande av ytterligare 54,500 kronor såsom bidrag till ifrågavarande byggnadsarbeten.

Departementschefen.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att det reservationsanslag å 150,700 kronor, som av fjolårets riksdag anvisades såsom bidrag till verkställande av vissa byggnadsarbeten för utsädesföreningens filial i Ultuna, visat sig otillräckligt dels på grund av den under senare tid inträffade prisstegringen på byggnadsmarknaden, dels ock på grund därav att kostnaderna i det uppgjorda förslaget icke varit beräknade med tillräcklig noggrannhet. Då det emellertid är av vikt, att ifrågavarande byggnadsföretag snarast möjligt före den 1 juli 1938 bringas till förverkligande, vill jag förorda, att erforderligt belopp till förstärkning av nämnda anslag äskas å tilläggsstat för budgetåret 1937/38. Vidkommande förstärkningsbeloppets

storlek har jag intet att erinra mot att beloppet i enlighet med föreningsstyrelsens förslag bestämmes till 54,500 kronor. För utbetalande till föreningen av sagda belopp torde böra gälla i huvudsak enahanda villkor, som av Kungl. Maj:t den 11 juni 1937 föreskrivits beträffande anslaget å 150,700 kronor. Så snart riksdagen meddelat beslut rörande förevarande anslagsfråga, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som i anledning därav kunna finnas erforderliga.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten för Sveriges utsädesförenings filial i Ultuna* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 54,500.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Ros.

Bilaga 7.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om sättet för finansiering av anslag till utgifter för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid:

Såsom framgår av vad jag denna dag anför vid anmälan av förslag om upptagande i riksstaten för budgetåret 1938/39 av anslag till oförutsedda utgifter, ha de förstärkningar av kapitalökningsanslag som till följd av den inträffade prisstegringen måst ske under sistförflutna halvår helt täckts av skattemedel. Utgångspunkten har därvid varit, att det anslagsöverskridande för vilket täckning måst beredas, med hänsyn till att riksdagen fastställt kostnadsramen och det däremot korresponderande byggnadsvärdet, lämpligen borde betraktas såsom en anläggningsförlust.

Enahanda synpunkter kunde måhända anses påkalla, att jämväl å tilläggsstaten upptagna anslag till förstärkning av tidigare anvisade kapitalökningsanslag i sin helhet utginge av skattemedel. Då emellertid nyss angivna betraktelsesätt väsentligen motiveras därav, att riksdagens prövningsrätt med avseende å de planerade investeringarnas värde och kostnaderna för deras genomförande ej skall kringgås, bortfalla skälen för den strängare finansieringsregeln, i och med att förstärkningsfrågorna kunna underställas riksdagens prövning.

Jag förordar därför, att för de å tilläggsstaten uppförda kapitalökningsanslagen tillämpas samma finansieringsregler som för motsvarande anslag å riksstaten för innevarande budgetår, dock med det undantaget, att det för försvarsväsendet under fonden för förlag till statsverket uppförda anslaget visserligen upptages att utgå av lånemedel men samtidigt till hela sitt belopp avskrives i anslutning till de principer som av mig förordats vid anmälan i statsverkspropositionen av frågor om avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Med avseende å det anslag å 6,875,000 kronor som föreslås anvisat å till-

läggsstaten till bestridande av vissa kostnader för Vänerns reglering kunna delade meningar råda om lämpligheten av fullständig lånemedelsfinansiering. Med hänsyn till att utgiften ifråga kan betraktas såsom kostnad för förvärvande av regleringsrätten, vilken torde vara av väsentligt värde för statens vattenfallsverk ehuru den näppeligen kan uppskattas i penningar, finner jag dock övervägande skäl tala för att något tillskott av skattemedel ej sker utan att vattenfallsverkets behållning av lånekapital får ökas med hela det angivna beloppet.

I enlighet med nu angivna grunder för finansieringen av nya kapitalinvesteringar förordar jag, att anslagen till utgifter för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 täckas av lånemedel respektive av andra statsinkomster på sätt framgår av följande sammanställning.

		Att täckas av	
		lånemedel Kronor	andra statsinkomster Kronor
	I. Statens affärsverksamhet.		
	A. Postverket.		
4	Tillbyggnad till posthuset i Norrtälje, *reservationsanslag*	40,000	
	B. Telegrafverket.		
1	Telefonstationsbyggnad i Aspudden i Stockholm, *reservationsanslag*	32,000	
2	Telefonstationsbyggnad i Råsunda, *reservationsanslag*	35,000	
11	Garagebyggnad inom telegrafverkets fastighet i Östersund, *reservationsanslag*	35,000	
13	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, *reservationsanslag*	2,600,000	
	Säger	2,702,000	
	D. Statens vattenfallsverk.		
	Kraftverken:		
13	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk, *reservationsanslag*	1,000,000	
13 a	Ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås, *reservationsanslag*	600,000	
13 b	Ersättning för skador och rättegångskostnader i samband med huvudregleringen av Vänern, *reservationsanslag*	6,875,000	
	Säger	8,475,000	
	Säger	11,217,000	

		Att täckas av	
		lånemedel Kronor	andra statsinkomster Kronor
	II. Statens allmänna fastighetsfond.		
	Justitiedepartementet:		
1	Byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö, *reservationsanslag*		25,000
2 a	Inrättande av anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse, *reservationsanslag*	70,000	
	Kommunikationsdepartementet:		
17	Tillbyggnad till landsstatshuset i Falun, *reservationsanslag*	20,000	
19	Byggnadsarbeten vid länsresidenset i Umeå, *reservationsanslag*		2,800
	Säger	90,000	27,800
	IV. Fonden för förlag till statsverket.		
	Försvarsdepartementet:		
1	Vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m., *reservationsanslag*	2,916,700	
	VI. Avbetalning å statsskulden.		
	B. Avskrivning av lånekapital m. m.		
1 a	Avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital, *reservationsanslag*		2,916,700
	Summa	**14,223,700**	**2,944,500**

Av sammanlagda beloppet av de till utgifter för kapitalökning uppförda anslagen, uppgående till 17,168,200 kronor, böra alltså täckas av lånemedel 14,223,700 kronor och av andra statsinkomster 2,944,500 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

att anslagen till utgifter för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 skola täckas av lånemedel i överensstämmelse med vad den av mig i det föregående återgivna sammanställningen utvisar.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.

Bilaga 8.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **1. Byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö,** *reservationsanslag.* Med bifall till en av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1937 års riksdag under utgifter för kapitalökning (bil. 1) gjord framställning anvisade riksdagen till byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 122,000 kronor.

I skrivelse den 14 september 1937 med förslag till inkomst- och utgiftsstat för statens allmänna fastighetsfond har *fångvårdsstyrelsen* beträffande ifrågavarande byggnadsarbeten, som då ännu icke hunnit påbörjas, uttalat att styrelsen med hänsyn till den inträffade prisstegringen med omkring tjugu procent å byggnadsmaterialier m. m. funnit ett tilläggsanslag erforderligt, vilket styrelsen beräknade till 25,000 kronor. Styrelsen hemställde därför, att framställning måtte göras hos riksdagen om beviljande av ytterligare medel till belopp av 25,000 kronor till byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö.

De ifrågavarande byggnadsarbetena vid Malmöfängelset, som huvudsakligen avse avhjälpande av hygieniska olägenheter å personalbostäder, ha ansetts ej kunna anstå. Förarbeten ha blivit gjorda å fångvårdsstyrelsens arkitektkontor, och själva byggnadsarbetena ha beräknats komma till utförande under innevarande budgetår. Anslag till förstärkning bör därför äskas å tilläggsstat för detta budgetår. *Departementschefen.*

I enlighet med den av fångvårdsstyrelsen gjorda framställningen får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 25,000.

[2.] **2 a. Inrättande av anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse,** *reservationsanslag.* Med bifall till ett av Kungl. Maj:t i proposition (nr 129) till 1936 års riksdag framlagt förslag beviljade nämnda riksdag för inrättande å Skenäs kungsgård i Östra Husby socken av en anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse, för budgetåret 1936/37 ett reservationsanslag av 400,000 kronor. Anslaget anvisades under Utgifter för kapitalökning, Statens allmänna fastighetsfond. Av anslagsbeloppet beräknades 392,000 kronor till bestridande av kostnader för anstaltens uppförande.

I skrivelse den 14 september 1937 med förslag till inkomst- och utgiftsstat för statens allmänna fastighetsfond har *fångvårdsstyrelsen,* under åberopande av den kraftiga prisstegring som inträtt på senaste tid å bland annat byggnadsmaterialier, hemställt om anvisande av ytterligare medel för anstaltens inrättande. Prisstegringen kunde, enligt vad styrelsen anfört, uppskattas till cirka tjugu procent. Efter avdrag från förenämnda belopp 392,000 kronor av vissa redan bestridda kostnader, cirka 13,000 kronor, syntes kostnadsökningen böra beräknas å 379,000 kronor. Ökningen skulle således uppgå till inemot 76,000 kronor men syntes styrelsen kunna begränsas till 70,000 kronor. Styrelsen hemställde därför, att framställning måtte göras hos riksdagen om beviljande av ytterligare 70,000 kronor för uppförande av fångvårdens ungdomsanstalt å Skenäs.

Departementschefen. Vid senaste årsskifte hade enligt vad jag inhämtat arbetet på den nya anstalten fortskridit så långt att huvudbyggnaden var i det närmaste färdig. Däremot återstodo ännu åtskilliga arbeten för uppförande och inredande av erforderliga personalbostäder. Sålunda återstående arbeten ha beräknats bliva slutförda under innevarande budgetår.

På de av fångvårdsstyrelsen anförda skäl finner jag mig böra föreslå, att för ifrågavarande ändamål beviljas ytterligare 70,000 kronor. Beloppet synes böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inrättande av anstalt för män, som ådömts ungdomsfängelse,* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 70,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Tage Evers.

Bilaga 9.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärende angående utgifter för kapitalökning å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **1. Vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m.,** *reservationsanslag.* Förslag om förstärkningsanslag till försvarsväsendets byggnader föreligga inom såväl lantförsvarets som marinens och flygvapnets verksamhetsområden.

Lantförsvaret.

I sitt utlåtande nr 1, vilket i förevarande avseende av riksdagen lämnades utan erinran, upptog 1936 års riksdags särskilda utskott vissa byggnadsarbeten, vilka stode i samband med den nya försvarsorganisationen. Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten beräknades av utskottet till sammanlagt 37,812,000 kronor, varav för lantförsvaret 7,591,000 kronor och för försvarsväsendets kemiska anstalt 540,000 kronor. De för byggnadsarbetena erforderliga anslagen skulle enligt en av utskottet uppgjord plan under budgetåren 1936/37—1940/41 upptagas bland utgifter för kapitalökning under fonden för förlag till statsverket.

I huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda plan hava bland utgifter för kapitalökning under rubriken fonden för förlag till statsverket till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisats för budgetåret 1936/37 ett reservationsanslag av 9,127,000 kronor och för budgetåret 1937/38 ett liknande anslag å 11,170,000 kronor. Av förstnämnda anslag avsågos 2,001,000 kronor för lantförsvaret och av det sistnämnda avsågos 2,130,000 kronor för lantförsvaret och 540,000 kronor för försvarsväsendets kemiska anstalt.

Beträffande de särskilda byggnadsföretag, för vilka nyssnämnda anslagsbelopp avsetts, hänvisas till 1936 års särskilda utskotts utlåtande nr 3 och 1937 års statsverksproposition, Utgifter för kapitalökning, Bil. 3.

I skrivelse den 10 september 1937 rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1938/39 har *arméförvaltningen* meddelat, att av de sålunda för lantförsvaret avsedda anslagsbeloppen en del då ännu icke ställts till ämbetsverkets fortifikationsstyrelses förfogande. Å dessa belopp, vilka utgjorde 771,000 kronor av 1936/37 års anslag och 1,680,000 kronor av 1937/38 års anslag, erfordrades till följd av inträffade prisstegringar en förstärkning med 20 procent, därest de byggnadsarbeten, som vore avsedda att verkställas för dessa medel, skulle kunna komma till utförande i planenlig omfattning. Vidare har ämbetsverket i samma skrivelse anmält, att styresmannen för försvarsväsendets kemiska anstalt i skrivelse till ämbetsverkets tygdepartement framhållit nödvändigheten av att en mot prisstegringen svarande ökning komme till stånd å det av 1937 års riksdag anvisade anslaget av 540,000 kronor för uppförande i avsedd omfattning av anstaltens byggnader, då en eljest nödvändig minskning av detta byggnadsföretag skulle äventyra lösandet av anstaltens uppgifter.

I enlighet med vad sålunda anförts har arméförvaltningen hemställt, bland annat, att för ifrågavarande ändamål måtte för nästkommande budgetår avses ett belopp av, i runt tal, 600,000 kronor, motsvarande 20 procent å förenämnda belopp (771,000 + 1,680,000 + 540,000 =) 2,991,000 kronor, att gäldas av det anslag, som för nämnda budgetår komme att utgå för engångskostnader för lantförsvarets byggnader enligt 1936 års försvarsbeslut.

Marinen.

Av det förenämnda bland utgifter för kapitalökning under rubriken fonden för förlag till statsverket för budgetåret 1936/37 till vissa engångskostnader för försvarets byggnader m. m. anvisade reservationsanslaget å 9,127,000 kronor avsågos för marinens del bl. a. 32,000 kronor för fortifikatoriska arbeten i Stockholms skärgård, 50,000 kronor för påbörjande av lokal för simning och inomhusidrott i Karlskrona, 200,000 kronor för fortifikatoriska arbeten därstädes och 280,000 kronor för förläggningens ordnande i Fårösund. Av det för budgetåret 1937/38 för motsvarande ändamål anvisade reservationsanslaget å 11,170,000 kronor avsågos för marinens del 125,000 kronor till in-

stallation av värmeledning i Göteborgs örlogsdepås kasern å Nya Varvet, 950,000 kronor till ordnande av förläggningen för Gotlands kustartillerikår, 170,000 kronor för fortifikatoriska arbeten i Fårösund, 113,000 kronor till byggande av bombsäkra skyddsrum för minammunition i Stockholms skärgård m. fl. platser, 240,000 kronor till byggande av brännoljecisterner likaledes i Stockholms skärgård m. fl. platser, 91,000 kronor för påbörjande av bombsäkert skyddsrum för torpeder vid Karlskrona örlogsvarv, 40,000 kronor för värmeledning i kustartilleriets kasernetablissement i Karlskrona samt 661,000 kronor till vissa andra byggnadsföretag.

Härjämte har riksdagen av skattemedel anvisat för budgetåret 1936/37 dels ett reservationsanslag å 115,000 kronor till bombsäkra skyddsrum för minammunition m. m., dels ett reservationsanslag å 230,000 kronor till uppförande av brännoljecisterner för flottan, dels ett reservationsanslag å 50,000 kronor för anordnande av bombsäkert skyddsrum för torpeder i Karlskrona, dels ock ett reservationsanslag å 40,000 kronor för värmeledning inom kustartilleriets kasernetablissement i Karlskrona.

I skrivelse den 6 september 1937 har *marinförvaltningen* på grund av ökade material- och arbetspriser hemställt om anvisande av 786,000 kronor till förstärkning av omförmälda anslagsbelopp ävensom av ett till 433,000 kronor uppgående belopp, varav 400,000 kronor avsåge omförmälda etablissement för Gotlands kustartillerikår och återstoden fortifikatoriska arbeten i Fårösund och vilket belopp marinförvaltningen i annat sammanhang äskat för budgetåret 1938/39.

I sin berörda skrivelse har marinförvaltningen anfört i huvudsak följande.

Arbetet med uppförandet av omförmälda för simning och inomhusidrott vid Karlskrona örlogsstation avsedda lokal hade ännu ej påbörjats. Av de för fortifikatoriska arbeten i Stockholms skärgård avsedda anslagen hade ett belopp av 32,000 kronor ännu icke tagits i anspråk. För ifrågavarande arbetens påbörjande respektive slutförande erfordrades en förstärkning av vederbörliga anslagsbelopp, 50,000 respektive 32,000 kronor, med 25,000 kronor eller sålunda över 30 procent å de sammanlagda anslagsbeloppen, 82,000 kronor. För omförmälda värmeledning å Nya Varvet, vartill för budgetåret 1937/38 avsetts ett belopp av 125,000 kronor, hade Kungl. Maj:t genom brev den 26 februari 1937 anvisat 40,000 kronor och genom brev den 30 juli 1937 ytterligare 110,000 kronor eller sammanlagt 150,000 kronor, ett belopp som sålunda med 25,000 kronor överstege den summa, som beräknats för ändamålet. Ett mot ifrågavarande 25,000 kronor svarande belopp borde nu enligt marinförvaltningens förmenande ställas till förfogande för utförande av övriga under innevarande budgetår planerade arbeten. Vad därefter beträffade kustartilleriförsvaret på Gotland, hade marinförvaltningen, sedan Kungl. Maj:t genom brev den 30 juli 1937 fastställt huvudritningar m. m. för etablissementet för Gotlands kustartillerikår, med ledning av inkomna preliminära anbud omräknat vederbörligt kostnadsförslag och därvid funnit, att detsamma slutade å 1,910,000 kronor, d. v. s. 280,000 kronor mer än vad ursprungligen beräknats för ändamålet eller 1,630,000 kronor, varav — såsom av det föregående inhämtas — 280,000 kronor anvisats för budgetåret 1936/37 och 950,000 kronor för innevarande budgetår. Återstoden,

400,000 kronor, hade marinförvaltningen äskat för nästkommande budgetår. Kostnaderna för de fortifikatoriska arbetena i Fårösund beräknade marinförvaltningen numera, sedan anbud å huvuddelen av arbetena infordrats, till 563,000 kronor eller 160,000 kronor mer än det ursprungligen beräknade beloppet, 403,000 kronor, varav, såsom ovan omförmälts, 200,000 kronor anvisats för budgetåret 1936/37 och 170,000 kronor för innevarande budgetår, under det att marinförvaltningen i annat sammanhang hemställt, att återstående belopp, 33,000 kronor, måtte anvisas för nästa budgetår. Å det för budgetåret 1936/37 anvisade anslaget å 115,000 kronor till byggande av bombsäkra skyddsrum för minammunition i Stockholms skärgård m. fl. platser erfordrades en ökning med 25,000 kronor, varjämte en förstärkning med 22,600 kronor erfordrades i fråga om det av riksdagen för enahanda ändamål för innevarande budgetår anvisade anslaget, 113,000 kronor. Beträffande brännoljecisternerna för flottan erfordrades, förutom förstärkning med 25,000 kronor av det för budgetåret 1936/37 anvisade anslaget å 230,000 kronor, ytterligare ökning med 48,000 kronor av det för innevarande budgetår anvisade anslaget å 240,000 kronor eller sålunda tillhopa 73,000 kronor. Arbetet med bombsäkert skyddsrum för torpedammunition i Karlskrona hade visserligen ännu icke påbörjats men krävde ett tilläggsanslag av 20 procent å de för budgetåren 1936/37 och 1937/38 anvisade anslagen (50,000 + 91,000 =) 141,000 kronor eller sålunda 28,200 kronor. Den nya värmeledningen i kustartilleriets kaserner i Karlskrona, vars anläggande ännu icke påbörjats, krävde en förstärkning av de för innevarande och närmast föregående budgetår anvisade anslagen, 40,000 kronor för vartdera budgetåret, med 20 procent å sammanlagda anslagsbeloppet, 80,000 kronor, eller 16,000 kronor. Slutligen erfordrades en förstärkning, likaledes med 20 procent, å det för övriga arbeten anvisade beloppet för budgetåret 1937/38, 661,000 kronor, eller sålunda i avrundat tal 132,000 kronor.

Flygvapnet.

I 1936 års försvarsbeslut beräknades ett belopp av sammanlagt 23,843,000 kronor för utförande av vissa byggnadsarbeten, vilka stode i samband med den nya flygvapenorganisationen.

Nämnda belopp avsågs skola fördelas å budgetåren 1936/37—1940/41 på följande sätt:

Budgetåret	1936/37	kronor	6,000,000
»	1937/38	»	6,000,000
»	1938/39	»	5,000,000
»	1939/40	»	4,000,000
»	1940/41	»	2,843,000
		Summa kronor	23,843,000.

I enlighet med nämnda plan hava för budgetåren 1936/37 och 1937/38 under Utgifter för kapitalökning: Fonden för förlag till statsverket anvisats de båda första årskvoterna om vardera 6,000,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 angående vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. har *flygförvaltningen* hemställt, bland annat, om anvisande av dels ett belopp av 828,000 kronor såsom förstärkning av nyssberörda kvotanslag för budgetåret 1936/37, dels ock ett belopp om

1,800,000 kronor såsom förstärkning av nämnda kvotanslag för budgetåret 1937/38.

Beträffande det begärda förstärkningsbeloppet för budgetåret 1936/37 har flygförvaltningen i sin berörda skrivelse anfört följande.

Den stegring i byggnadskostnaderna, vilken inträtt sedan kostnaderna härför beräknats i försvarskommissionen, har i viss mån drabbat jämväl de byggnadsåtgärder, för vilka medel anvisats för budgetåret 1936/37. Till ökning av byggnadskostnaderna hava ock bidragit de hänsyn som numera måst tagas till skydd mot anfall från luften, och för vilka särskild kostnad förut icke kunnat beräknas.

Dessa merkostnader avse byggnadskostnaderna för flygkrigsskolan å Ljungbyhed, Västmanlands och Roslagens flygflottiljer. Flygfältsarbetena vid Jämtlands flygflottilj hava däremot kunnat hållas inom ramen av härför beräknade medel.

Med avseende å merkostnaderna för flygkrigsskolan, varest med hänsyn till organisationens fortskridande och övningarnas bedrivande åtgärder omedelbart erfordras för arbetenas slutförande hösten 1937, hava dessa beräknats till 282,000 kronor, samt underdånig framställning den 26 augusti 1937 avgivits angående medelsanvisning härför.

Merkostnaderna för byggnadsarbetena vid Västmanlands och Roslagens flygflottiljer hava beräknats till respektive 240,000 och 306,000 kronor, i enlighet med vidfogade utredningar.

Medel för slutförande av för dessa flottiljer fastställda arbeten avser flygförvaltningen att äska under hösten 1937 i den mån de härför behöva tagas i anspråk.

Sammanlagda merkostnaden för förstärkning av det för 1936/37 anvisade reservationsanslaget utgör sålunda 282,000 + 240,000 + 306,000 eller 828,000 kronor.

I fråga om den äskade förstärkningen av byggnadsanslaget för budgetåret 1937/38 har flygförvaltningen i sin merberörda skrivelse anfört följande.

Byggnadskostnaderna hava stigit högst väsentligt under innevarande år på grund av ökade arbetslöner och materialpriser.

Dessa ökningar uppgå för närvarande (i augusti 1937) till:

arbetslöner	10 %
byggnadsjärn	80—100 %
trä (utom utskottsvirke)	40 %
utskottsvirke	100 %
värme- och sanitetsinstallationer	50 %
elektriska kraft- och belysningsinstallationer	15 %

varjämte priset på tegel med största sannolikhet väntas stiga.

De totala byggnadskostnaderna kunna med ledning härav beräknas hava stigit med i medeltal 25—30 % utöver 1935 och 1936 års priser.

Då en fortsatt prisstegring med all sannolikhet är att vänta, men densammas storlek är mycket vansklig att förutsäga, synes en lägre procentsats än 30 % under inga omständigheter böra förekomma. Med utgående från dessa synpunkter beräknas merkostnaden till 30 % av 6,000,000 kronor eller till 1,800,000 kronor. Dessa medel behöva anvisas redan under budgetåret 1937/38, så att byggnadsarbetena i fråga skola kunna slutföras i så god tid att organisationsplanen för flygvapnets uppsättning icke förryckes.

Departements-chefen. I likhet med arméförvaltningen anser jag, att den stegring av byggnadskostnaderna, som inträtt, sedan 1936 års förenämnda kostnadsberäkningar uppgjordes, gör det ofrånkomligt att ställa ytterligare medel till förfogande för fullföljande av de utav ifrågavarande, för *lantförsvaret* avsedda byggnadsföretag, för vilka medel anvisats å riksstaten för budgetåren 1936/37 och 1937/38. Detsamma gäller beträffande det för försvarsväsendets kemiska anstalt för budgetåret 1937/38 anvisade anslagsbeloppet. Arméförvaltningens förslag om en förstärkning med 20 procent å dels de delar av lantförsvarets byggnadsanslag, vilka ännu icke ställts under fortifikationsstyrelsens disposition, och dels det för den kemiska anstalten anvisade beloppet finner jag mig böra biträda. Med denna beräkningsgrund kommer anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål att uppgå till, i runt tal, 600,000 kronor. Då med detta belopp icke komma att tillgodoses några nya behov utan detsamma uteslutande är avsett att utgöra en vid fullföljande av de godkända byggnadsplanerna erforderlig förstärkning å redan tidigare anvisade anslagsmedel, torde detsamma böra belasta 1937/38 års budget och därför upptagas å tilläggsstat för sistnämnda budgetår.

Såsom av det föregående inhämtas har inträffad prisstegring i fråga om arbets- och materialkostnader medfört ökat medelsbehov för en del byggnadsföretag vid *marinen,* vartill anslag anvisats av riksdagen för innevarande och närmast föregående budgetår. Å ifrågavarande anslagsbelopp, uppgående till sammanlagt 3,387,000 kronor, jämte ett belopp å 433,000 kronor, som för fullföljande av vissa av omförmälda byggnadsföretag av marinförvaltningen äskats för nästa budgetår, eller sålunda tillhopa 3,820,000 kronor har marinförvaltningen föreslagit en förstärkning med 786,000 kronor, motsvarande över 20 procent å omförmälda anslagssumma. För egen del anser även jag, att en förstärkning av ifrågavarande byggnadsanslag är ofrånkomlig. I detta sammanhang bör emellertid till prövning upptagas allenast fråga om förstärkning av anslag, vilka av riksdagen redan blivit beviljade. Det sammanlagda anslagsbelopp, varå förstärkning torde böra utgå, utgör alltså (3,820,000 — 433,000 =) 3,387,000 kronor. Å detta belopp anser jag mig böra föreslå en förstärkning med 20 procent eller sålunda, i avrundat tal, 680,000 kronor, som torde böra äskas å tilläggsstat för nästa budgetår.

I fråga om det för förstärkning av 1936/37 års byggnadsanslag av flygförvaltningen för *flygvapnet* begärda beloppet vill jag till en början erinra därom, att Kungl. Maj:t dels genom beslut den 11 september 1937 anvisat det för flygkrigsskolans färdigställande begärda beloppet, 282,000 kronor, dels ock genom beslut den 15 oktober 1937 anvisat 90,000 kronor av det för Västmanlands flygflottilj angivna merkostnadsbeloppet 240,000 kronor, därvid i bägge fallen medlen anvisats att utgå från det utom huvudtitlarna för budgetåret 1937/38 uppförda anslaget till oförutsedda utgifter.

Det begärda beloppet, 828,000 kronor, bör sålunda till en början minskas med vad som redan blivit anvisat eller sammanlagt 372,000 kronor.

Vidare får jag anmäla, att flygförvaltningen i skrivelse den 11 december

1937 inkommit med hemställan om att för täckande av merkostnader för i 1936/37 års byggnadsprogram ingående byggnader och anläggningar för Roslagens flygflottilj ett belopp av 286,700 kronor måtte ställas till förfogande under innevarande budgetår. Nämnda belopp utgör en del av det belopp om 306,000 kronor, som i förenämnda skrivelse den 31 augusti 1937 angivits såsom erforderligt för täckande av uppkomna merkostnader för nämnda flygflottilj. Förhållandet utvecklas närmare i den nyssberörda skrivelsen av den 11 december 1937. Därav framgår, att den totala bristen å de för Roslagens flygflottilj beräknade sammanlagda anslagsbeloppen uppgår till 373,000 kronor men att av sistnämnda belopp sammanlagt allenast 286,700 kronor belöper å den anslagssumma, som för budgetåret 1936/37 avsetts för ifrågavarande flygflottilj. Återstoden, (373,000 — 286,700 =) 86,300 kronor, som avsåge merkostnaden för vatten-, värme-, avlopps- och elektriska ledningar för i 1938/39 och 1939/40 års byggnadsprogram ingående byggnader, har beräknats ingå i det av ämbetsverket i annan ordning begärda förstärkningsanslaget för budgetåret 1938/39.

I enlighet med det nu sagda bör det av flygförvaltningen i förberörda skrivelse den 31 augusti 1937 för Roslagens flygflottilj angivna beloppet minskas från 306,000 kronor till 286,700 kronor eller med 19,300 kronor.

Det belopp, som erfordras för förstärkning av byggnadsanslaget för budgetåret 1936/37, skulle i enlighet med det anförda uppgå till (828,000 — 372,000 — 19,300 =) 436,700 kronor. Emot beräkningen av detta belopp har jag intet att erinra och torde detsamma av tidigare angivna skäl böra anvisas att utgå å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Vad därefter beträffar den begärda förstärkningen av byggnadsanslaget för budgetåret 1937/38 — vilken av flygförvaltningen beräknats till 30 procent av anslagsbeloppet 6,000,000 kronor eller 1,800,000 kronor — torde det stå klart, att även för flygvapnets räkning den inträffade prisstegringen å materialier m. m. medför ett behov av förstärkning av de anslagsmedel, som anvisats för fullföljande av den å innevarande budgetår belöpande delen av byggnadsprogrammet. Jag anser mig emellertid icke kunna tillstyrka, att nämnda förstärkning för flygvapnets del beräknas efter en högre procentsats än den som ansetts böra tillämpas för de båda övriga försvarsgrenarna, nämligen 20 procent å det anvisade beloppet. Då detta utgör 6,000,000 kronor, skulle alltså förstärkningsbeloppet för innevarande budgetår uppgå till 1,200,000 kronor.

Av det anförda framgår, att det belopp, som enligt min mening bör anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1937/38 till täckande av prisstegringar å flygvapnets byggnadsarbeten, uppgår till sammanlagt (436,700 + 1,200,000 =) 1,636,700 kronor.

Medelsbehovet under ifrågavarande anslag uppgår alltså till (600,000 + 680,000 + 1,636,700 =) 2,916,700 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,916,700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gunnar Christianson.

Bilaga 10.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

Statens affärsverksamhet.

A. Postverket.

[1.] **4. Tillbyggnad till posthuset i Norrtälje,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1937 års riksdag under utgifter för kapitalökning (bil. 5, punkt 4) gjorda framställning anvisade riksdagen för innevarande budgetår för tillbyggnad till posthuset i Norrtälje ett reservationsanslag av 186,000 kronor. Genom det tillämnade byggnadsföretaget avsågs att bereda postkontoret utvidgade och förbättrade lokaler, varjämte i posthuset skulle anordnas lokaler för telegrafverkets station i Norrtälje. I enlighet med vad som i propositionen förutsattes har Kungl. Maj:t därjämte genom beslut den 2 april 1937 medgivit, att för byggnadsföretaget finge under år 1937 användas ett belopp av 22,000 kronor ur postverkets förnyelsefond. De sålunda anvisade medlen motsvarade den beräknade kostnaden för företaget, 208,000 kronor.

I skrivelse den 16 augusti 1937 meddelade *byggnadsstyrelsen,* bland annat, *att* enligt av styrelsen införskaffade entreprenadanbud å byggnads- och ledningsarbetena för ifrågavarande byggnadsföretag byggnadskostnaderna, vilka tidigare beräknats till 208,000 kronor, numera stigit till 248,000 kronor beroende på de sedan hösten 1936 stegrade materialpriserna och sedan juni 1937 höjda arbetslönerna, *att* telegrafstyrelsen i skrivelse till generalpoststyrelsen den 14 augusti 1937 framhållit, bland annat, att enär den över-

dragsstation, som avsåges skola inrymmas i tillbyggnaden, måste tagas i bruk snarast möjligt under nästkommande år, det vore oundgängligen nödvändigt, att arbetet med den planerade byggnaden igångsattes utan dröjsmål, *att* generalpoststyrelsen, enligt vad denna styrelse meddelat, hade för avsikt att framdeles hos Kungl. Maj:t göra framställning om avlåtande av proposition till 1938 års riksdag om anvisande av det för byggnadsföretagets fullbordande ytterligare erforderliga beloppet, 40,000 kronor, att utgå för budgetåret 1938/39, samt *att* generalpoststyrelsen hemställt, att byggnadsstyrelsen ville med hänsyn till arbetets brådskande natur omedelbart igångsätta byggnadsföretaget. I anslutning härtill anmälde byggnadsstyrelsen, att styrelsen med hänsyn till vad generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen anfört i ärendet ansåge sig böra den 1 september 1937 igångsätta nu ifrågavarande byggnadsföretag, därest Kungl. Maj:t icke förklarade hinder däremot möta, ävensom att styrelsen ämnade så avpassa utbetalningarna för byggnadsföretaget, att de sista likviderna till ett belopp av minst 40,000 kronor utginge efter ingången av budgetåret 1938/39. Genom beslut den 27 augusti 1937 fann Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsens anmälan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sin skrivelse den 27 augusti 1937 har *generalpoststyrelsen* därefter hemställt, att det sålunda för färdigställande av ifrågavarande byggnadsföretag erforderliga beloppet om 40,000 kronor måtte anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

Departementschefen. Generalpoststyrelsens nu förevarande framställning har icke givit mig anledning till erinran. Då det erforderliga anslaget, 40,000 kronor, avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår och därför bör upptagas å tilläggsstat för detta budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *Tillbyggnad till posthuset i Norrtälje* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 40,000.

B. Telegrafverket.

[2.] **1. Telefonstationsbyggnad i Aspudden i Stockholm,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 7) gjorda framställning anvisade riksdagen för innevarande budgetår till telefonstationsbyggnad i Aspudden i Stockholm ett reservationsanslag av 164,000 kronor.

Genom beslut den 2 april 1937 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att förvärva för berörda telefonstationsbyggnad i Aspudden avsedd fastighet för en köpeskilling av 8,300 kronor samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att i samarbete med telegrafstyrelsen låta i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 4 januari 1937 omförmäl-

da ritningar utföra ifrågavarande telefonstationsbyggnad. Emellertid meddelade byggnadsstyrelsen i skrivelse den 6 september 1937, *att* enligt infordrade entreprenadanbud å byggnadsarbetena m. m. kostnaderna för ifrågavarande bygge dåmera beräknats till 187,000 kronor, beroende på de sedan hösten 1936 stegrade materialpriserna och sedan juni 1937 höjda arbetslönerna, och sålunda komme att med 31,300 kronor överstiga det tidigare beräknade beloppet 155,700 kronor, *att* telegrafstyrelsen, enligt vad styrelsen meddelat, hade för avsikt att framdeles hos Kungl. Maj:t göra framställning om proposition till 1938 års riksdag om anvisande av för byggnadsföretaget erforderligt tilläggsanslag att utgå för budgetåret 1938/39 samt *att* telegrafstyrelsen hemställt, att arbetet måtte omedelbart igångsättas, därvid bland annat åberopats, att försening av öppnandet av den automatiska telefonstationen, vilket beräknats kunna ske under januari månad 1939, skulle medföra avsevärda olägenheter för telegrafverket och blivande telefonabonnenter. I anslutning till vad sålunda anförts hemställde byggnadsstyrelsen om bemyndigande att, utan hinder av nu angivna omständigheter, igångsätta ifrågavarande byggnadsföretag, varjämte styrelsen anmälde, att, vid bifall till framställningen, utbetalningarna för byggnadsföretaget komme att avpassas så, att de sista likviderna till ett belopp av minst 31,300 kronor utginge efter ingången av budgetåret 1938/39. Genom beslut den 8 oktober 1937 fann Kungl. Maj:t gott lämna byggnadsstyrelsen det begärda bemyndigandet.

I sin skrivelse den 28 september 1937 hemställer *telegrafstyrelsen* om anvisande av det mot den angivna kostnadsökningen svarande beloppet eller avrundat 32,000 kronor.

Departementschefen.

Med tillstyrkande av telegrafstyrelsens framställning och då förstärkningsbehovet avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Aspudden i Stockholm* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 32,000.

[3.] **2. Telefonstationsbyggnad i Råsunda,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 8) gjorda framställning anvisade riksdagen för innevarande budgetår till telefonstationsbyggnad i Råsunda ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

Genom beslut den 2 april 1937 förklarade Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville framdeles, sedan fråga om sättet för bebyggande av telegrafverket tillhörig, för uppförande av ifrågavarande telefonstationsbyggnad avsedd tomt i Råsunda blivit avgjord, på framställning av telegrafstyrelsen meddela beslut beträffande uppförandet av telefonstationsbyggnaden. Sedan telegrafstyrelsen i skrivelse den 14 augusti 1937, med förmälan att frågan

om sättet för bebyggandet av nämnda tomt dåmera avgjorts, hemställt dels om uppdrag för byggnadsstyrelsen att låta utföra berörda telefonstationsbyggnad enligt ingivna ritningar, dels ock om anvisande av för byggnadsföretaget avsedda medel, avgav byggnadsstyrelsen utlåtande i ärendet den 24 augusti 1937 och anförde därvid, att förenämnda, för ifrågavarande byggnadsföretag beviljade anslag å 140,000 kronor icke komme att förslå till följd av den stegring av material- och arbetspriser, som inträtt sedan den till grund för anslagets beviljande liggande kostnadsberäkningen uppgjordes, varför man måste räkna med en kostnadsökning av omkring 35,000 kronor. Genom beslut den 22 oktober 1937 fann Kungl. Maj:t med anledning av vad i ärendet förekommit gott anbefalla byggnadsstyrelsen att i samarbete med telegrafstyrelsen låta å omförmälda tomt i Råsunda uppföra en telefonstationsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda ritningar, med rätt för byggnadsstyrelsen att i samråd med telegrafstyrelsen vidtaga de smärre ändringar i ritningarna, som kunna visa sig behövliga och icke öka kostnaderna. Därjämte ställde Kungl. Maj:t förenämnda anslag till telegrafstyrelsens förfogande.

I sin skrivelse den 28 september 1937 hemställer *telegrafstyrelsen* om anvisande för nästa budgetår av det mot angivna kostnadsökning svarande beloppet 35,000 kronor.

Departementschefen. Då ifrågavarande byggnadsföretag är av den brådskande natur, att detsamma måst igångsättas under sistförflutna höst, torde merkostnaden böra belasta löpande riksstat. Mot telegrafstyrelsens uppskattning av medelsbehovet till 35,000 kronor har jag intet att erinra. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Råsunda* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa
ett *reservationsanslag* av ..... kronor 35,000.

[4.] **11. Garagebyggnad inom telegrafverkets fastighet i Östersund,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 17) gjorda framställning anvisade riksdagen för innevarande budgetår till garagebyggnad inom telegrafverkets fastighet i Östersund ett reservationsanslag av 127,000 kronor.

Genom beslut den 2 april 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samarbete med telegrafstyrelsen och generalpoststyrelsen låta i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 4 januari 1937 omförmälda ritningar utföra ifrågavarande garagebyggnad. Emellertid meddelade byggnadsstyrelsen i skrivelse den 21 augusti 1937, *att* enligt infordrade entreprenadanbud å byggnads- och ledningsarbetena för ifrågavarande nybyggnad byggnadskostnaderna, vilka tidigare beräknats till 127,000 kronor, numera stigit till 162,000 kronor beroende på de sedan hösten 1936 stegrade materialpriserna och sedan juni 1937 höjda ar-

betslönerna, *att* generalpoststyrelsen i skrivelse till telegrafstyrelsen den 16 augusti 1937 — under framhållande, att kravet på ökade garageutrymmen i Östersund vore ofrånkomligt och med det snaraste måste tillgodoses samt att arbetet med den planerade garagebyggnaden därför måste bedrivas så, att densamma kunde tagas i bruk sommaren 1938 — hemställt, att arbetet med garagets utförande, ändock att det därför anvisade anslaget vore otillräckligt, måtte omedelbart igångsättas, *att* telegrafstyrelsen, enligt vad denna styrelse meddelat, hade för avsikt att framdeles hos Kungl. Maj:t göra framställning om avlåtande av proposition till 1938 års riksdag om anvisande av för byggnadsföretaget erforderligt tilläggsanslag att utgå för budgetåret 1938/39 samt *att* telegrafstyrelsen hemställt, att arbetet med byggnadens uppförande måtte igångsättas snarast möjligt. I anslutning till vad sålunda anförts anmälde byggnadsstyrelsen, att styrelsen, med hänsyn till vad telegrafstyrelsen och generalpoststyrelsen anfört i ärendet, ansåge sig böra den 1 september 1937 igångsätta ifrågavarande byggnadsföretag, därest Kungl. Maj:t icke förklarade hinder däremot möta, ävensom att styrelsen ämnade så avpassa utbetalningarna för byggnadsföretaget, att de sista likviderna till ett belopp av minst 35,000 kronor utginge efter ingången av budgetåret 1938/39. Genom beslut den 27 augusti 1937 fann Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsens anmälan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sin skrivelse den 28 september 1937 hemställer *telegrafstyrelsen* om anvisande för nästa budgetår av det mot den angivna kostnadsökningen svarande beloppet 35,000 kronor.

Departementschefen.

Med tillstyrkande av telegrafstyrelsens framställning och då medelsbehovet avser utgifter hänförliga till innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garagebyggnad inom telegrafverkets fastighet i Östersund* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 35,000.

[5.] **13. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende,** *reservationsanslag.* I samband med anmälan av anslag å kapitalbudgeten för nästa budgetår till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har jag förordat, att ett belopp av 2,600,000 kronor, motsvarande kostnaderna för en under år 1937 utförd kabelanläggning mellan Gävle och Krylbo, anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Under hänvisning till vad i berörda sammanhang anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,600,000.

D. Statens vattenfallsverk.

[6.] **13. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk,** *reservationsanslag.* I samband med anmälan av anslag å kapitalbudgeten för nästa budgetår till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk har jag förordat, att ett belopp av 1,000,000 kronor, motsvarande merkostnader för de på innevarande budgetår belöpande anläggningsarbetena, anvisas å tilläggsstat för nu löpande budgetår.

På grund härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1,000,000.

[7.] **13 a. Ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 30 september 1937 har vattenfallsstyrelsen hemställt om ett tilläggsanslag å 600,000 kronor för den av 1934 års riksdag beslutade utvidgningen av ångkraftstationen i Västerås med en tolfte ångpanna. Detta anslagsbehov hänför sig huvudsakligen till vissa förbättringar å anläggningen, som styrelsen under arbetets gång funnit sig böra vidtaga, och i övrigt till kostnadsökning på grund av oförutsedda omständigheter.

Rörande nämnda utvidgningsarbete torde jag, med hänvisning i övrigt till de redogörelser, som återfinnas i Kungl. Maj:ts proposition nr 209 till 1934 års riksdag och 1935 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning bil. 3, punkt 40), få erinra om följande.

Med den år 1934 planerade utvidgningen av Västerås ångkraftstation avsågs, att ångpanneanläggningen skulle komma att ungefär svara mot ångturbinanläggningens kapacitet, vid fullbelastning av samtliga aggregat uppgående till omkring 110,000 kilowatt. Den nya pannan beräknades vid maximal produktion och med hjälp av olja lämna 30,000 kilowatt samt vid kontinuerlig drift och med kol 20,000 kilowatt. Kostnaden för anläggningen — däri inbegripna anordningar för oljeeldning, kolpulvrisering och avskiljande av aska — beräknades till 1,250,000 kronor. Av detta belopp anvisade riksdagen för budgetåret 1934/35 ett belopp av 750,000 kronor och avsågs återstoden skola anvisas för det följande budgetåret.

I skrivelse den 29 september 1934 meddelade vattenfallsstyrelsen, att det vid konstruktionen av den nya pannan visat sig, att genom vissa ändringar i den ursprungliga planen den kontinuerliga effekten hos pannan kunde ökas vid koleldning till omkring 40,000 kilowatt och vid oljeeldning till omkring 50,000 kilowatt. Vid en dylik ändring av pannan skulle anläggningskostnaden ökas med 500,000 kronor till 1,750,000 kronor. Mot en kostnadsökning

av 40 procent skulle alltså svara en effektökning vid koleldning av omkring 100 procent. Ångpanneanläggningen i sin helhet beräknades kunna kontinuerligt under några veckor med koleldning producera 100,000 kilowatt i stället för tidigare beräknade 80,000 kilowatt. Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1935 års statsverksproposition framställda förslag anvisade 1935 års riksdag 1,000,000 kronor för utförande av pannan enligt det större alternativet.

I sin nu förevarande skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* till en början meddelat, att ångpannan nr 12 vore projekterad och byggd för eldning med pulvriserat kol, vilket medförde den fördelen, att man kunde använda nästan vilket slags kol som helst; i regel torde det komma att användas billiga stybbkol. Vid kolpulverpannor förelåge emellertid den komplikationen, att större delen av askan följde med rökgaserna ut genom skorstenen, om icke särskild askavskiljning anordnades. Askreningen hade vid pannan nr 12 berett stora svårigheter och vållat en väsentlig fördyring.

Vattenfallsstyrelsen erinrar vidare om att år 1934, samma år som anslag första gången beviljades till pannan nr 12, anslag jämväl anvisades till askfilteranläggning för *pannan nr 11.* Om behovet av denna anläggning hade vattenfallsstyrelsen då anfört, bland annat, att vid kolpulverpannor omkring 70 procent av askan följde med rökgaserna, om icke askfilter inbyggdes. Vid pannorna nr 9 och 10 hade askfilter, trots att kolpulvereldning införts, tills vidare kunnat undvaras, därför att pannorna vore byggda för en relativt mindre effekt och mera sällan användes, men vid pannan nr 11 finge man däremot räkna med att vid full belastning omkring 25 ton aska komme att utblåsas per dygn, om icke askavskiljning anordnades; det vore därför nödvändigt att utföra askfilteranläggning för denna panna. Enligt preliminära uppgifter beräknades kostnaden för askfilteranläggningen till 100,000 kronor, men styrelsen hade då ännu ej varit i tillfälle att i detalj utreda, huru anordningarna skulle utföras; kostnadsberäkningen hade varit baserad därpå, att rökgasfläktarna skulle ombyggas, så att den tyngre askan genom centrifugalverkan separerades från rökgaserna.

Vad angår *pannan nr 12,* fortsätter styrelsen, hade styrelsen vid kostnadsberäkningen utgått därifrån, att samma slags askavskiljning skulle användas vid denna som vid pannan nr 11 men att kostnaden skulle utfalla något lägre, emedan rökgasfläktarna från början kunnat beställas för asksepare-ring.

Styrelsen ingår härefter på frågan om de lämpligaste tekniska anordningarna för askavskiljningen och anför härom:

Efter ingående undersökningar under samverkan med ingenjörsvetenskapsakademiens ångvärmeinstitut och svenska fläktfabriken verkställdes ombyggnaden av rökgasfläktarna på pannan nr 11. Resultatet motsvarade förväntningarna så till vida, att färgen på rökgaserna ändrades från svart till ljust gulbrunt, och att alla grövre askpartiklar fullständigt avskiljdes ävensom en stor del av de mycket fina askpartiklarna. De resterande askpartiklar, som följa med rökgaserna, äro så fina, att de även vid liten vind spridas över ett mycket stort område — med flera kilometers radie — vadan de

icke förorsaka någon praktisk olägenhet. I ett hänseende blevo emellertid resultaten vid pannan nr 11 avvikande från vad man tänkt. Det visade sig nämligen, att askan vid den använda pannkonstruktionen i mindre grad än eljest brukar vara fallet sintras tillsammans till större partiklar, vadan en större del av den totala askmängden följer med rökgaserna än man väntat. Vid pannan nr 11 behöver denna omständighet tills vidare icke föranleda några större svårigheter, under förutsättning att askavskiljningen vid pannan nr 12 göres tillräckligt effektiv. Sistnämnda panna kommer nämligen såväl på grund av den större kapaciteten som därför att den i främsta rummet kommer att användas för driften (bl. a. på grund av högre verkningsgrad) att producera omkring 5 gånger mera ånga per år än pannan nr 11 och vid lika askavskiljaranläggningar slunga ut 5 gånger mera aska om året. Vattenfallsstyrelsen har därför ansett sig tvungen att åstadkomma en ännu mera effektiv askrening vid pannan nr 12 än vid pannan nr 11. Erfarenheten har visat, att det vid fuktig väderlek eller regn kan bli obehag även av mycket fina askpartiklar, om mängden är mycket stor. Tyvärr tog ombyggnaden av fläktarna vid pannan nr 11 lång tid, och proven blevo icke klara förrän efter det att 1935 års riksdag behandlat frågan om anslag till pannan nr 12, vadan vattenfallsstyrelsen icke hade tillfälle att i det sambandet framföra sina betänkligheter rörande askavskiljningen vid pannan nr 12.

Sedan provningsresultaten vid pannan nr 11 blivit klara, tog emellertid styrelsen omedelbart itu med ett studium av övriga reningsmetoder, som kunna ifrågakomma, d. v. s. med cykloner eller tvättning av rökgaserna med vatten eller elektrostatisk filtrering. Besök gjordes vid en del större tyska och engelska ångkraftverk för tillgodogörande av deras erfarenheter. Det befanns därvid, att man borde inrikta sig på elektrostatisk filtrering.

De förhandlingar, som fördes med den utländske patentinnehavaren för denna metod, ledde tyvärr icke till önskvärt resultat. Kostnaden blev synnerligen hög, och det var praktiskt taget omöjligt att inrymma filtret i pannbyggnaden. Då patenten just upphörde att gälla vid denna tidpunkt, började vattenfallsstyrelsen i samverkan med Asea en egen undersökning rörande möjligheten att i Sverige tillverka elektrostatiska askfilter med en för pannan nr 12 lämplig utformning. De experimentella provningar, som gjordes, ledde till gynnsamma resultat, men först under loppet av år 1936 blev det möjligt att fastställa, huru anläggningen skulle utföras.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter, att, när styrelsen i början av hösten 1936 angav sina anslagsbehov, detaljerna beträffande den elektrostatiska filteranläggningen ännu icke varit så klara, att någon exakt kostnadsberäkning kunnat göras, och att det överskridande av anslaget, som då befarats, varit relativt obetydligt.

Insättningen av elektrofiltret hade emellertid, fortsätter styrelsen, lett till en ökning av panntornets höjd med 9 meter, och den därav betingade förstärkningen av pannans järnstomme hade blivit avsevärt dyrbarare än väntat. Filtret hade därför medfört följande överskridande av anslaget:

Pannhusbyggnaden med järnstomme	kronor	150,000
Askavskiljare	»	105,000
Summa	kronor	255,000.

Rörande resultatet av den utförda askfilteranläggningen, som på grund av leveransförsening icke blivit driftfärdig förrän i början av september må-

nad 1937, upplyser vattenfallsstyrelsen, att provningarna givit vid handen, att med det installerade filtret kunde åstadkommas en god askrening upp till 30,000 kilowatts belastning och en någorlunda tillfredsställande askrening upp till 35,000 kilowatt. Det hade vidtagits åtgärder för uppsättning av ännu ett filter vid sidan av det nu installerade, så att rökgaserna skulle fördelas jämnt på båda. Styrelsen ansåge, att på så sätt borde ernås en mycket god askrening ända upp till den högsta effekt, nämligen omkring 50,000 kilowatt, som ångpannan torde kunna avge vid eldning med kol.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter, att det under konstruktionsarbetet med pannan nr 12 successivt visat sig lämpligt att vidtaga en del förbättringar med pannan i övrigt, genom vilka bränsleåtgången skulle minskas, underhållskostnaden reduceras och övervakningen underlättas. Rörande dessa förbättringar anför styrelsen:

Genom ändrad utformning av eldstaden samt mera effektiva luftförvärmnings- och vattenförvärmningsanordningar har verkningsgraden höjts med 5 % utöver de vid pannan nr 11 erhållna värdena. Sannolikt kommer därigenom att ernås en kolbesparing av omkring 2,000 ton per år, motsvarande ungefär 40,000 à 50,000 kronor per år. Tyvärr visar det sig dock, att dessa förbättringar medfört en utgift utöver den först beräknade kostnaden av omkring 150,000 kronor.

Vissa för mycket höga temperaturer utsatta delar av pannan, som vid pannan nr 11 givit anledning till svårigheter, ha utförts med stål av särskilt hög, värmebeständig kvalitet, vilket medfört en oförutsedd kostnad av 50,000 kronor.

Framdeles komma ångpannorna nr 11 och 12 att under vanliga förhållanden kunna tillgodose hela ångbehovet. Det har befunnits lämpligt att mellan de båda pannorna uppföra ett gemensamt kontrollrum, från vilket båda pannornas fläktar, spjäll, kolpulveranläggningar m. m. manövreras och övervakas. Detta möjliggör minskad personalkostnad och bättre bränsleekonomi men har medfört en extra kostnad av 30,000 kronor.

Grunden till ångpannan nr 12 vilar på berget ungefär 8 meter under Mälarens medelvattenyta och har berett en del oväntade svårigheter, vadan kostnaderna ökats jämfört med kostnadsberäkningarna med 45,000 kronor.

Slutligen har på grund av den allmänna prisförhöjningen uppkommit en extra kostnadsökning av omkring 70,000 kronor.

Den sammanlagda kostnaden för färdigställandet av den tolfte ångpanneanläggningen i enlighet med den här lämnade redogörelsen skulle alltså uppgå till 2,350,000 kronor, innebärande ett överskridande av för anläggningen anvisade medel med 600,000 kronor.

I sin skrivelse framhåller styrelsen, att det för uttagande av pannans maximala effekt utan nämnvärd olägenhet för omgivningarna erfordras, att askfilteranläggningen kompletteras för en kostnad av 150,000 kronor, vilket belopp styrelsen inräknat i det av styrelsen i särskild skrivelse äskade anslaget för »mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar».

Vattenfallsstyrelsen anför härefter:

Ångpannan nr 12 är den största ångpanna, som blivit utförd icke endast i Sverige utan överhuvud taget inom Europa. Trots att styrelsen haft att tillgå erfarenheterna från pannan nr 11, har den senaste ångpannan dock

inneburit många nya och svåra problem. Med hänsyn till den försiktighet, som bör iakttagas vid en så viktig anläggning, har dimensioneringen skett något på den säkra sidan, vilket bidragit till fördyringen. Å andra sidan har därigenom ernåtts, att ångpannan i verkligheten fått en något större kapacitet än den, som angivits vid anslagets beviljande. Ångpannan nr 12 lämnar nämligen vid oljeeldning intill 300 ton ånga per timme i stället för avsedda 250 ton (50,000 kW) och torde vid koleldning lämna intill 250 ton ånga i stället för avsedda 200 ton (40,000 kW). Genom denna riklighet blir det möjligt att i högre grad än eljest koncentrera ångproduktionen till den nya bränslebesparande ångpannan.

Överskridandet av anslaget med omkring 30 procent är ju betydande, men det bör framhållas, att det varit fråga om en ny konstruktion, som ännu i mycket var oprövad. Visserligen var den likartade pannan nr 11 tagen i drift redan hösten 1932, men den var ej tillräckligt prövad, och det var naturligtvis nödvändigt att taga vara på de lärdomar, som driften av densamma undan för undan gav. Steget till nära nog en fördubbling av ångpanneeffekten har även medfört en del svårigheter, som verkat fördyrande. Särskilt har askavskiljningen visat sig kräva en vidlyftigare och effektivare lösning än man tidigare utgått ifrån. Men det har å andra sidan i nuvarande situation på kolmarknaden för vattenfallsstyrelsen visat sig nödvändigt att inrätta sig med en ångpannekonstruktion, som gör det möjligt att använda billiga stybbkol, ty genom den statliga kolinköpskontrollen har vattenfallsstyrelsen blivit tvingad att i stor utsträckning inköpa sådana kol. Det har också ansetts viktigt att lägga ned stor omsorg på att få så god verkningsgrad som möjligt på denna panna, som kommer att vara mest i drift av de nu befintliga. Det erinras om, att den ökade verkningsgraden giver en driftsbesparing av 40,000 à 50,000 kronor om året.

Slutligen bör framhållas, att styrelsen själv nödgats påtaga sig allt arbete och allt ansvar beträffande konstruktionen av denna panna. Någon förebild har ej heller funnits. Pannkonstruktionen kunde sålunda ej vara fix och färdig, när styrelsen år 1935 begärde anslag till den större pannan, utan dess detaljer ha växt fram undan för undan under fortgående studier och forskning.

Det har i det föregående nämnts, att styrelsen hösten 1936 befarade ett mindre överskridande, men då verkställd överslagsberäkning visade, att det borde bliva relativt obetydligt, ansågs det lämpligast att anmäla det erforderliga slutbeloppet först vid 1938 års riksdag, sedan alla detaljer klarlagts och slutsiffrorna kunnat fixeras. Det har emellertid icke funnits någon annan utväg än att sedan följa den väg, som anvisats av erfarenheten och forskningen, ty pannan måste göras färdig till höst- och vintersäsongen 1937—1938, till vilken den synbarligen blir i hög grad behövlig.

Under åberopande av vad vattenfallsstyrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen om anvisande av ett tilläggsanslag av 600,000 kronor för färdigställande av ångpannan nr 12 vid Västerås ångkraftverk.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår hava kostnaderna för slutförandet av den tolfte ångpanneanläggningen vid Västerås ångkraftverk med 600,000 kronor överstigit de kostnader, med vilka man räknade år 1935, eller 1,750,000 kronor.

Till kostnadsökningen har i första hand bidragit anordnandet av en effektiv askavskiljningsanläggning, vilket dragit betydligt större kostnad än den

beräknade. Nödvändigheten av en dylik anordning framgår därav, att vid full belastning av pannan omkring 70 procent av askan skulle komma att medfölja rökgaserna, därest askavskiljning saknades, och att de askmängder, varom här är fråga, kunna uppgå till över 100 ton per dygn. Av skäl, som vattenfallsstyrelsen närmare utvecklat, har styrelsen efter omfattande utredningar och försök, som ledde till gynnsamma resultat under loppet av år 1936, funnit sig böra anordna elektrostatisk filtrering av askan. Kostnaderna för anordnandet av ett dylikt filter ävensom vissa i samband därmed betingade ändringar av panntornets höjd uppgingo emellertid till ett belopp, som med 255,000 kronor översteg det beräknade.

De övriga arbeten, som utförts vid sidan av den ursprungliga planen och som medverkat till kostnadsökningen med ett sammanlagt belopp av 230,000 kronor, hava tillkommit i syfte att minska bränsleåtgången och underhållskostnaderna samt underlätta övervakningen. Särskilt må framhållas, att genom ändring av utformningen av eldstaden samt anordnande av mera effektiva luftförvärmnings- och vattenförvärmningsanordningar verkningsgraden hos pannan nr 12 höjts med 5 procent utöver de vid pannan nr 11 erhållna värdena, varigenom en kolbesparing av omkring 2,000 ton per år, motsvarande ungefär 40,000 à 50,000 kronor per år, torde kunna påräknas.

Slutligen ingå i kostnadsökningen 45,000 kronor för grundläggningsarbeten och 70,000 kronor på grund av den allmänna prisstegringen.

Det torde icke kunna bestridas, att arbetet med den senaste ångpanneanläggningen inneburit många nya och svårbedömliga problem, beroende bland annat på att det i förevarande fall varit fråga om i viktiga delar nya och oprövade konstruktioner. För att uppnå ett ur olika synpunkter gott resultat torde det därför hava varit nödvändigt att med stöd av de under arbetets gång vunna erfarenheterna vidtaga justeringar och kompletteringar av den ursprungliga arbetsplanen. Med hänsyn till den vattenbrist, som kunde befaras under innevarande vintersäsong i stora delar av landet, har det å andra sidan varit av vikt, att pannanläggningen snarast fullbordades, och vattenfallsstyrelsen har därför funnit sig böra fullfölja anläggningsarbetet med frångående av arbetsplanen i erforderliga delar, ehuru därigenom ett visst överskridande av det för anläggningen anvisade anslaget kunde förväntas. Styrelsen säger sig emellertid vid tiden för äskande av anslag för innevarande budgetår hava räknat med att de befarade merkostnaderna, vilka då ännu ej kunde till sitt belopp bestämmas, skulle bliva relativt obetydliga och därför ansett lämpligast, att framställningen om tilläggsanslag gjordes först vid äskande av anslag för budgetåret 1938/39, då definitivt besked om kostnadsökningen kunde lämnas.

Med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda förhållanden och då anläggningen i sitt nuvarande skick torde få anses väl motiverad från såväl driftsekonomiska som andra synpunkter, finner jag vad vattenfallsstyrelsen i ärendet anfört och hemställt ej böra föranleda erinran från min sida. Jag tillstyrker alltså, att det erforderliga tilläggsanslaget å 600,000 kronor nu

äskas av riksdagen. Då utgifterna hänföra sig till innevarande budgetår, torde medel böra anvisas å tilläggsstaten.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 600,000.

[8.] **13 b. Ersättning för skador och rättegångskostnader i samband med huvudregleringen av Vänern,** *reservationsanslag.* Den 19 juni 1937 har Västerbygdens vattendomstol meddelat dom i det därstädes anhängiga målet om huvudreglering av Vänern. I anledning därav har vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 3 december 1937 hemställt, att till gäldande av de enligt nämnda dom utdömda skadeståndsersättningarna och rättegångskostnaderna å tilläggsstat för innevarande budgetår måtte anvisas ett reservationsanslag av 6,875,000 kronor.

I sin skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* till en början berört de förhållanden, som föranlett åtgärderna för ernående av en reglering av Vänern, och härutinnan anfört:

Vänern är till storleken den tredje i ordningen av Europas insjöar. Dess naturliga vattenståndsvariationer äro för svenska förhållanden ovanligt stora, nämligen icke mindre än omkring 2.6 m. Ett utmärkande drag för Vänerns vattenstånd är, att den årliga, av bl. a. snömagasineringen under vintern beroende variationen är föga utpräglad. Vattenståndsvariationerna äro i stället i huvudsak beroende på, huruvida den sammanlagda nederbörden under en längre tid varit normal eller särskilt hög respektive särskilt låg. Under många år kunna sålunda Vänerns vattenstånd ha varit i ett medelläge, medan de därefter flera år i sträck kunnat intaga ett ovanligt lågt värde för att därefter ganska hastigt övergå till höga nivåer, vilka likaledes kunnat råda flera år i sträck. En del författare ha trott sig spåra en viss regelbundenhet i dessa fleråriga variationer, men förutsägelser om de blivande vattenstånden, baserade på sålunda antagna regler rörande variationernas förlopp, ha visat sig slå avsevärt fel. På grund därav, att ganska många år kunnat förflyta med relativt låga vattenstånd, hava Vänerns strandägare under dessa år kunnat utnyttja lågt liggande marker. I förhoppning att höga vattenstånd skulle låta vänta på sig, hava många jordbrukare vid sådana tillfällen plöjt upp lågt liggande betesmarker och ängar men ofta nog fått dålig lön för mödan genom att dessa redan året därpå kommit att ligga under vatten. Det är därför fullt förklarligt, att varje exceptionellt högvattenstånd i Vänern följts av klagomål från strandägare med yrkanden om sådan reglering av Vänern, att olägenheten av högvattnet skulle komma att minskas. Dessutom hava de som lidit skada anhållit om bidrag av allmänna medel.

Någon reglering av Vänern enbart till båtnad för strandägarna genom en sänkning av högvattenstånden har emellertid icke kommit till stånd, helt naturligt beroende på de stora kostnader och andra svårigheter, som skulle varit förenade med en dylik reglering.

Däremot har på grund av uppkomna skador under exceptionella högvattenår Kungl. Maj:t på förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande i de län,

som angränsa Vänern, låtit utbetala ersättningar till vissa skadelidande. Under senare årtionden hava sådana ersättningar utgått till följd av högvattenskadorna åren 1910, 1924 och 1927.

Vattenfallsstyrelsen erinrar härefter om att först i samband med utnyttjandet av vattenkraften i Göta älv frågan om Vänerns reglering på allvar kunde upptagas till prövning, närmast i syfte att vinna båtnad för vattenkraftsintresset. I anslutning härtill anför styrelsen:

Genom brev den 11 november 1910 uppdrog Kungl. Maj:t åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen att gemensamt utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till erforderliga och lämpliga ändringar i och tillägg till ett av överstelöjtnanten P. L. Laurell den 16 maj 1902 dagtecknat förslag till reglering av vattenstånden i Vänern. Med skrivelse den 22 september 1916 avgåvo de båda styrelserna till Kungl. Maj:t ett preliminärt förslag till Vänerns reglering i huvudsak till fromma för vattenkraftsintresset. Genom brev den 14 april 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t vattenfallsstyrelsen att omedelbart vidtaga åtgärder i syfte att snarast möjligt erhålla laga tillstånd till genomförande av Vänerns reglering i huvudsak enligt ovannämnda förslag.

Den vattenrättsliga behandlingen måste föregås av mycket tidsödande markundersökningar för att ge möjlighet att bedöma regleringsföretagets skadeverkningar på alla därav berörda objekt ävensom för beräkning av dess nytta för kraftproduktionen i kraftverken vid Göta älv. De mycket omfattande och tidsödande arbetena med kartläggning och avvägning av stränderna kring Vänern och Göta älv ävensom med övriga erforderliga utredningar påbörjades år 1918 och drogo, inklusive arbetet med materialets bearbetning och nödiga kartors uppritning, en tid av inalles åtta år.

Under tiden hade den vattenrättsliga proceduren inletts. Den 25 oktober 1917 ingavs sålunda till domhavanden i Flundre, Väne och Bjärke häradsrätt av vattenfallsstyrelsen anmälan jämlikt 1880 års vattenrättsförordning, att kronan hade för avsikt att genom dammbyggnad över Göta älv samt rensningar vid Vargön m. m. företaga reglering av Vänerns avrinning och att på grund därav undersökningar skulle verkställas av sakkunniga.

Emellertid antogs år 1918 av statsmakterna en ny vattenlag och, då densamma innehöll klarare och ändamålsenligare bestämmelser för vattenregleringars genomförande, beslöt vattenfallsstyrelsen, att utredningsarbetet skulle utföras med hänsyn till den nya lagens bestämmelser och när dessa utredningar voro färdiga återkallade vattenfallsstyrelsen i mars 1925 sin ovannämnda framställning till domhavanden i Flundre, Väne och Bjärke häradsrätt och ingav den 30 mars 1925 ansökan om tillstånd till Vänerns reglering hos Västerbygdens vattendomstol. Efter en mycket ingående behandling har därefter domstolen den 19 juni 1937 avkunnat slutligt utslag.

I detta för svenska förhållanden mycket omfattande företag — det torde väl för alla tider bliva det största vattenregleringsföretaget i vårt land — hava sålunda de förberedande åtgärderna med kartläggning och utarbetande av ansökan tagit en tid av åtta år och behandlingen inför vattendomstolen tolv år. Efter överklaganden, som i det senare komma att beröras, torde domstolsbehandlingen komma att pågå ytterligare minst ett par år. Att handläggningen i första instans tagit så lång tid som tolv år är beroende både på materialets enorma omfattning och de många svåra spörsmål, det gällt för domstolen att behandla, men även därpå att flera av de män, som i domstolen handlagt frågan, avlidit, innan målet hunnit slutbehandlas. Sålunda avled vattenrättsdomaren Hugo von Sydow år 1930 och den därefter

förordnade vattenrättsdomaren Erik Säll på hösten 1936. Likaledes avled vattenrättsingenjören Rickard Ekwall år 1932. Det var oundvikligt, att dessa dödsfall medförde en viss försening av målets handläggning på grund av den tid det måste taga för de nya männen att tränga in i det synnerligen vidlyftiga målets alla detaljer.

Domstolsakten upptager icke mindre än cirka 43,000 sidor förutom en stor mängd bilagor i form av kartor och ritningar.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter, att det för ett enhetligt och noggrant bedömande av regleringens skadliga inverkan i olika avseenden varit nödvändigt att tillkalla ett stort antal sakkunniga. Sålunda hade genom styrelsens försorg noggranna utredningar utförts genom sakkunniga för skapandet av enhetliga normer beträffande skador å jordbruk, skog och tekniska föremål, tomter, trädgårdar m. m., varjämte i vissa specialfrågor särskilt tillkallade sakkunniga verkställt utredningar. Vattendomstolen hade tillkallat särskilda sakkunniga för utredningar rörande skadeståndsfrågor beträffande jordbruk, erosion m. m. Även för utredning av speciella skadeståndsfrågor rörande vissa industrier hade vattendomstolen anlitat särskild sakkunskap. Vidare hade på uppdrag av vattendomstolen statens meteorologisk-hydrografiska anstalt verkställt närmare utredning om Vänerns vattenstånd och avrinning. För utredning av den s. k. saltvattenfrågan i Göta älv hade genom vattendomstolens föranstaltande arbetat en särskild kommission, den s. k. saltvattenkommissionen. Denna kommission hade efter flerårigt arbete på grundval av utförda tappningsförsök, vilka icke behövt utföras i modell utan kunnat verkställas vid redan befintliga vattenbyggnader, avgivit utlåtande rörande regleringens inverkan på salt- och kloakvattenförhållandena i Göta älvs nedre del. Slutligen hade olika strandägare, industrier och de vid Vänern liggande städerna i stor utsträckning anlitat sakkunniga i olika frågor. Alla under målets handläggning uppkomna spörsmål hade sålunda av domstolen blivit synnerligen ingående och i detalj utredda.

Under målets gång hade, anför styrelsen vidare, meddelats följande deldomar:

den 15 september 1932 angående utförandet av vissa byggnadsåtgärder, som föreslagits i samband med rätt till veckoreglering och utbyggnad av vattenkraften vid Vargön;

den 30 juni 1933 angående plats för föreslagen skärm i Nordre älv för att förebygga olägenheter av saltvatteninblandning i Göta älv;

den 28 mars 1934 angående rätt att taga kraftstationen vid Vargön i anspråk;

den 26 oktober 1935 angående rensningsarbeten vid Vänerns utlopp;

den 16 december 1936 angående dygns- och veckoreglering av vattnets avrinning ur Vänern och därmed sammanhängande frågor.

Vattenfallsstyrelsen erinrar härefter om att regleringsförslaget varit föremål för prövning av Kungl. Maj:t genom Västerbygdens vattendomstols hemställan av den 17 december 1934 jämlikt 4 kapitlet 13 § vattenlagen. Sålunda har Kungl. Maj:t den 1 mars 1935 förklarat hinder i de uti nämnda lagrum angivna hänseendena icke möta mot en reglering av Vänern i huvudsaklig överensstämmelse med vattenfallsstyrelsens förslag, dock att vissa änd-

ringar skulle vidtagas i regleringsbestämmelserna i enlighet med vattendomstolens hemställan.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter följande under nuvarande oreglerade förhållanden karakteristiska data för Vänerns vattenstånd och avrinning:

högsta vattenstånd....	+ 45.76	högvattenmängd	837 m^3/s
medelvattenstånd	+ 44.34	medelvattenmängd ...	536 m^3/s
lågvattenstånd	+ 43.07	lågvattenmängd.....	283 m^3/s.

Regleringsförslaget, såsom det slutligt utformats, innebär, enligt vattenfallsstyrelsen, i stort sett följande:

Vattenfallsstyrelsen äger rätt att dämma i Vänern till den s. k. dämningsgränsen, vilken under största delen av året är belägen på höjden + 44.85, men under vinter- och vårmånaderna något lägre, + 44.55. Håller sig vattenståndet lägre än den sålunda angivna dämningsgränsen men högre än det vattenstånd, + 43.75, vars underskridande är till viss olägenhet för sjöfarten, äger styrelsen rättighet att sköta tappningen vid Vargön på sätt styrelsen finner med hänsyn till kraftproduktionen lämpligast. Är vattenståndet lägre än + 43.75, äger styrelsen att med vissa inskränkningar till skydd för sjöfarten fritt handhava magasinet med rättighet att avsänka sjön till vissa lägsta för varje månad särskilt angivna vattenstånd, varierande mellan + 43.16 för april och + 43.54 för juli.

Om på grund av stark tillrinning vattenståndet stiger över dämningsgränsen + 44.85 resp. + 44.55, föreligger skyldighet att vid Vargön tappa 900 m^3/s, och om vattenmängden är mer än 30 cm över nämnda gräns, skall tappningen ökas till 1,000 m^3/s. Enär dessa högvattentappningar äro betydligt större än den naturliga vattenmängden vid vattenstånden + 44.85 och +45.15 eller 648 resp. 710 m^3/s, möjliggöres härigenom till strandägarnas fromma en viss sänkning av Vänerns högvattenstånd och en minskning av varaktigheten. Den ökade högvattentappningen har nödvändiggjort omfattande rensningar i Göta älv, dels i utloppet vid Vargön, för att nämnda vattenmängder skola kunna framsläppas, dels på flera ställen nedströms Vargön och Lilla Edet för att bl. a. hindra försämrade navigeringsförhållanden för sjöfarten på Trollhätte kanal.

Särskilda föreskrifter hava vidare fastställts för tappningen vid Lilla Edet till förhindrande av skador genom saltvattens uppträngande i Göta älvs nedre del vid låg vattenföring. En åtgärd för samma ändamål är anläggandet av en rörlig skärm i Nordre älv, varigenom denna gren, som normalt framför $^3/_4$ av Göta älvs vatten, kan nära nog helt avstängas. Vattnet kan därför i mån av behov innehållas i Vänern, utan att vattenmängden minskas i den gren, som löper förbi Göteborg, där olägenheter eljest kunde uppkomma på grund av ökad inblandning av salt- och kloakvatten vid en minskning av vattenmängden i Göta älv under den naturliga vattenföringen. De av vattendomstolen fastställda reglerna med hänsyn till saltvattenförhållandena ansluta sig helt till de bestämmelser, som föreslagits av den s. k. saltvattenkommissionen, vilkens verksamhet ovan omnämnts.

Vattendomstolen har uppdragit åt statens meteorologisk-hydrografiska anstalt att såsom kontrollant öva tillsyn å skötseln av regleringen.

De byggnadsåtgärder, som erfordras för genomförande av Vänerns reglering, äro följande:

1) Rensningar i Vänern vid utloppet.
2) Upptagande av sänkningskanal i Vänerns utlopp förbi hemmanet Sjöboda.

3) En kanal vid sidan om Huvudnäsfallet.
4) Rensningar vid Nyebro strax ovanför Vargön.
5) Regleringsdamm vid Vargön.
6) Rensningar å älvsträckan nedom Vargön, huvudsakligen vid och nedanför Lilla Edet.
7) Skärm i Nordre älv.

Av nu nämnda åtgärder äro, meddelar vattenfallsstyrelsen, alla utom rensningarna i Göta älv på sträckan nedanför Vargön utförda. Nämnda rensningsarbeten pågå emellertid och väntas bliva färdiga under förra halvåret 1938.

Rensningarna i Vänern, kanalen vid Sjöboda, rensningarna vid Nyebro, regleringsdammen vid Vargön och skärmen i Nordre älv hava utförts redan i samband med genomförandet av Vänerns veckoreglering, och anslag till dessa arbeten hava tidigare beviljats.

Anslag till utförande av Huvudnäskanalen samt rensningarna i Göta älv för kanaltrafiken, vilka skola påvila Vänerns reglering, hava beviljats genom beslut av statsmakterna åren 1935, 1936 och 1937.

De ersättningar, som skola gäldas för genomförandet av Vänerns reglering, uppgå till följande avrundade belopp:

Inägor	kronor	2,967,000
Täckdiken	»	19,000
Intrång	»	13,000
Tomter	»	379,000
Fruktträd	»	63,000
Skog	»	130,000
Fiske	»	20,000
Invallningar	»	490,000
Erosion	»	75,000
Vattenkraft	»	343,000
Vänerstäderna, industrianläggningar samt föremål av teknisk natur	»	1,999,000
Rättegångskostnader	»	377,000
Summa	kronor	6,875,000.

Det för regleringens genomförande erforderliga beloppet utgör alltså 6,875,000 kronor. Kostnaderna för målets handläggning i överinstanserna samt för de åtgärder, som erfordras i samband med ersättningarnas utbetalande, har vattenfallsstyrelsen förutsatt skola utgå av driftmedel.

En fördelning av nämnda belopp, 6,875,000 kronor, å de fyra län, som beröras av regleringen, såväl vid Vänern som utmed Göta älv utvisar enligt vattenfallsstyrelsen följande:

Värmlands län	kronor	2,790,000
Skaraborgs län	»	1,692,000
Älvsborgs län	»	1,617,000
Göteborgs och Bohus län	»	776,000
Summa	kronor	6,875,000.

Beträffande *totalkostnaderna för Vänerns huvudreglering* har vattenfallsstyrelsen anfört:

Under den såsom utgångspunkt för av statsmakterna hittills fattade beslut antagna förutsättningen, att på Vänerns huvudreglering skola föras kostnaderna för Huvudnäskanalen samt rensningar i Göta älv på sträckan nedanför Vargön, ställa sig totalkostnaderna för Vänerns huvudreglering på följande sätt:

	Milj. kronor	Milj. kronor
Byggnadskostnader:		
Huvudnäskanalen	1.2	
Rensningar i Göta älv på sträckan nedanför Vargön	2.4	3.60
Skadeersättningar inklusive rättegångskostnader		6.875
Utredningskostnader:		
Av riksdagen beviljade anslag	3.85	
Av driftmedel med statsmakternas medgivande använt	0.65	4.50
	Summa	14.975

Vid en korrekt ekonomisk jämförelse med vinsten av regleringen skola tilläggas ränteförluster å nyss angivna rensningskostnader i Göta älv under i genomsnitt två år efter 4 procent

ränta	kronor	200,000
och på förenämnda utredningskostnader, 4.5 milj. kronor, under i medeltal 15 år	»	2,700,000
	Summa kronor	2,900,000.

Den kostnadssumma, som skall jämföras med värdet av regleringen, utgör sålunda i runt tal 18 milj. kronor.

Beträffande *vinsten av Vänerns reglering* meddelar vattenfallsstyrelsen, att beräkningar härom framlagts i målet, vilka granskats av vattendomstolen. Vattendomstolen, som redogjort för denna fråga i sin förutnämnda hemställan till Kungl. Maj:t den 17 december 1934, hade, fortsätter styrelsen, ansett, att värdet av huvudregleringen borde uppskattas till omkring 31 milj. kronor. I detta belopp inginge värdet av effektökningen vid Vargöns kraftstation på grund av Huvudnäskanalens utförande. Om härifrån droges det i det föregående beräknade beloppet, 18 milj. kronor, skulle sålunda ökningen av värdet av vattenkraften vid Vargön, Trollhättan och Lilla Edet uppgå till 13 milj. kronor. Vid beräkning av regleringsvinsten hade vattendomstolen utgått från kolpriset vid ärendets avgörande eller omkring 15 kronor per ton. Vid nuvarande kolpris vore vinsten åtskilligt större.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter, att domen av styrelsen överklagats endast beträffande vissa utdömda rättegångsersättningar och rätten att i vissa fall föra talan för oförutsedd skada. Vad strandägarna och övriga motparter beträffade, hade överklaganden ägt rum i tämligen liten omfattning; endast ett 20-tal industrier och några få jordägare hade överklagat domen, som därför till omkring 95 procent av det totala skadeståndsbeloppet vunnit laga kraft. Beträffande handläggningen inför vattenöverdomstolen och eventuellt i högsta domstolen komma dessa utslag efter styrelsens bedömande icke att

medföra någon nämnvärd ändring i slutresultatet i fråga om ersättningens storlek. Skulle genom överinstansernas domar större avvikelser ske i vad styrelsen sålunda beräknat för genomförandet av Vänerns reglering, torde, enligt vad styrelsen upplyser, ytterligare anslag behöva begäras.

Vattenfallsstyrelsen framhåller härefter, att frågan om huvudregleringens genomförande redan vore av statsmakterna i realiteten avgjord i och med att anslag beviljats till alla de tekniska åtgärder, som för ändamålet erfordrades. Av behövliga anslag återstode sålunda endast det belopp av 400,000 kronor för slutförande av rensningsarbetena i Göta älv, vilket belopp styrelsen i skrivelse den 30 september 1937 hemställt måtte anvisas för nästa budgetår.

Beträffande tidpunkten för utbetalande av de utdömda skadeståndsbeloppen och rättegångskostnaderna har vattenfallsstyrelsen hemställt, att erforderliga medel måtte ställas till förfogande inom sådan tid, att utbetalandet härav kunde ske i mars 1938. För att detta skulle kunna ske, måste medlen, anför styrelsen, beviljas på tilläggsstat för innevarande budgetår. Till stöd härför anför styrelsen:

Vintersäsongen 1938/1939 måste styrelsen räkna med en i förhållande till konsumtionen mycket knapp tillgång på vattenkraft, även sedan Porjuskraft kunnat tillföras centralblocket över Krångedeledningen. Konsumtionen å styrelsens hela nät har stigit synnerligen kraftigt, och redan nu måste ångkraft genereras i Västerås i betydande kvantitet trots den rikliga vattenmängden i Göta älv och relativt god vattentillgång i Dalälven och Motala ström. Om vattentillgången varit mindre god hösten 1937, hade ångkraftproduktionen blivit exceptionellt hög, och krafttillgången dock varit i knappaste laget. Under vintern 1938/1939 blir kraftbalansen under alla förhållanden mycket pressad, därest kraftuttagningen fortfar att öka. Om vattentillgången därjämte blir knapp, kan det bliva nödvändigt att tillgripa avkoppling av ett flertal kraftleveranser, beträffande vilka dylik rätt finnes, för såvitt icke Vänern omedelbart regleras. Med nuvarande höga kolpris innebär det därjämte en betydande besparing att kunna begränsa ångkraftproduktionen. Det kan sålunda anföras tungt vägande skäl för att huvudregleringen av Vänern skall kunna tagas i anspråk på hösten 1938. För att detta skall bliva lagligen möjligt, måste skadestånden utbetalas senast under mars 1938. Sker icke detta, kan Vänerns reglering enligt domen icke tagas i anspråk förrän ett år senare.

Ur vattenfallsstyrelsens och den allmänna kraftförsörjningens synpunkt är det sålunda önskvärt, att Vänerns reglering kan tagas i bruk hösten 1938. Enligt vattendomstolens dom rörande Vänerns reglering får vattenfallsstyrelsen begagna sig av det lämnade tillståndet utan hinder av att domen icke vunnit laga kraft. Det erforderliga beloppet, numera preciserat till 6,875,000 kronor, bör sålunda vara tillgängligt för utbetalning senast i början av mars månad 1938.

Även hänsynen till strandägarna torde motivera, att skadestånden bliva utbetalade snarast möjligt. I ett par årtionden hava förhandlingar och utredningar pågått om Vänerns reglering, och ovisshet rått om tidpunkten för dess genomförande.

I anslutning till vad styrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen, att till ersättningar för skador och rättegångskostnader i samband med huvudregleringen av Vänern å tilläggsstat för budgetåret 1937/38 ett reservationsanslag av 6,875,000 kronor måtte anvisas.

Genom Västerbygdens vattendomstols den 19 juni 1937 meddelade dom, som i huvudsakliga delar vunnit laga kraft, har vattenfallsstyrelsen medgivits rätt att på i domen närmare angivna villkor inom vissa gränser verkställa reglering av vattnets avrinning ur Vänern. Redan tidigare har emellertid vattendomstolen genom särskilda deldomar meddelat vattenfallsstyrelsen tillstånd att utföra de byggnadsåtgärder av olika slag, som erfordras för regleringens genomförande. Sålunda hava, sedan medel av statsmakterna därtill beviljats, följande arbeten redan utförts av vattenfallsstyrelsen, nämligen upptagande av sänkningskanal i Vänerns utlopp, utsprängning av kanal vid sidan av Huvudnäsfallet, rensningar vid Nyebro ovanför Vargön, uppförande av regleringsdamm vid Vargön, rensningar å älvsträckan nedom Vargön och anordnande av skärm i Nordre älv. Övriga erforderliga arbeten, nämligen vissa rensningsarbeten i Göta älv vid Vänerns utlopp, äro i det närmaste avslutade, och jag har för avsikt att i annat sammanhang i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag hemställa, att för arbetenas fullbordande ett slutanslag för nästa budgetår av 400,000 kronor måtte anvisas. *Departementschefen.*

Enligt vattendomstolens dom den 19 juni 1937 åligger det vattenfallsstyrelsen att i skadeersättningar till sakägare och i rättegångskostnader utgiva i avrundat belopp sammanlagt 6,875,000 kronor. Läggas härtill de kostnader för olika byggnadsåtgärder, som ansetts skola påföras huvudregleringen, ävensom vissa räntebelopp skulle sammanlagda kostnaderna för denna reglering uppgå till omkring 18 miljoner kronor. Häremot är att ställa det beräknade värdet av huvudregleringen, uppgående till omkring 31 miljoner kronor. Vinsten av huvudregleringen kan sålunda uppskattas till cirka 13 miljoner kronor. Då beräkningen av regleringsvinsten grundar sig på ett antaget kolpris av 15 kronor per ton, uppgår vinsten vid nu gällande högre kolpris till ett avsevärt större belopp.

Enligt vattendomstolens dom äger vattenfallsstyrelsen rätt att begagna sig av regleringsrätten utan hinder av att domen icke i sin helhet vunnit laga kraft. För att redan på hösten innevarande år kunna taga denna rätt i anspråk erfordras emellertid, att vattenfallsstyrelsen senast under mars månad 1938 utbetalar de utdömda skadeståndsbeloppen. Sker icke detta kommer tidpunkten för utnyttjandet av Vänerns reglering att behöva framflyttas ett år. Då vattenfallsstyrelsen med hänsyn till utvecklingen av kraftkonsumtionen har anledning räkna med att krafttillgången instundande höst kommer att i förhållande till efterfrågan bliva mycket knapp eller, därest vattentillgången blir mindre god, möjligen otillräcklig, anser vattenfallsstyrelsen det vara av stor vikt, att regleringen snarast möjligt kan börja tagas i anspråk. I dylikt syfte hemställer nu vattenfallsstyrelsen, att erforderliga medel för bestridande av skadeståndsersättningarna och rättegångskostnaderna, tillhopa 6,875,000 kronor, måtte anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Om ersättningsbeloppen skulle komma att höjas vid målets fortsatta handläggning i högre instanser, avser vattenfallsstyrelsen att framdeles begära erforderligt tilläggsanslag. Styrelsen utgår från att kostnaderna för berörda handläggning och för de åtgärder, som erfordras i samband med

ersättningarnas utbetalande, skola bestridas av driftmedel; häremot synes intet vara att erinra.

Då det av skäl, som vattenfallsstyrelsen anfört, torde ur såväl ekonomiska som andra synpunkter få anses vara av vikt för statsverket, att regleringen snarast kan tagas i anspråk, har jag ansett mig böra biträda vattenfallsstyrelsens förenämnda hemställan. Det erforderliga anslagsbeloppet, 6,875,000 kronor, torde i likhet med huvudparten av de för regleringsarbetena redan beviljade medlen böra anvisas såsom kapitalökningsmedel. Ehuru anslaget principiellt faller utom ramen för tilläggsstaten, torde omständigheterna i fallet motivera att det anvisas å denna. Med hänsyn till förevarande ärendes brådskande natur är det önskvärt, att detsamma blir föremål för behandling från riksdagens sida på ett så tidigt stadium, att beslut i ärendet kan föreligga före instundande mars månad.

I anslutning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för skador och rättegångskostnader i samband med huvudregleringen av Vänern* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 6,875,000.

Statens allmänna fastighetsfond.

[9.] **17. Tillbyggnad till landsstatshuset i Falun,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 58) framlagda förslag, har riksdagen för tillbyggnad till landsstatshuset i Falun anvisat ett anslag av 58,000 kronor. Företaget avser i huvudsak att bereda ökade och ändamålsenligare lokaler för länsstyrelsens taxeringsavdelning, varjämte i samband därmed ny bostad skulle anordnas för länsstyrelsens förste expeditionsvakt i stället för den åt honom för närvarande upplåtna, i ett uthus å gården inrymda bostaden.

Kostnaderna för byggnadsarbetets utförande hade beräknats på följande sätt:

Byggnadsarbeten	kronor	35,000
Värme-, vatten- och sanitetstekniska installationer	»	15,000
Elektriska ledningar	»	2,500
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	5,500
	Summa kronor	58,000.

Sedan Kungl. Maj:t genom brev den 2 april 1937 bemyndigat byggnadsstyrelsen att i samarbete med vederbörande myndighet låta utföra ifrågavarande byggnadsföretag meddelade *byggnadsstyrelsen* i skrivelse den 30 augusti 1937, att byggnadsritningar för företaget numera förelåge färdiga och att arbetena i fråga kunde utbjudas på entreprenad. Emellertid hade material- och arbets-

priser så väsentligt stegrats, sedan beräkningen av kostnaderna för byggnadsföretaget gjorts, att anvisade medel ej längre försloge för arbetenas slutförande. Styrelsen hade sålunda genom nya kalkyler funnit, att de beräknade kostnaderna borde höjas med 20,000 kronor eller från 58,000 kronor till 78,000 kronor. På grund härav hemställde byggnadsstyrelsen, dels att styrelsen måtte bemyndigas att utan hinder av angivna omständigheter igångsätta byggnadsföretaget, dels ock att för nästa budgetår för byggnadsföretaget ett tilläggsanslag av 20,000 kronor måtte anvisas.

Genom beslut den 29 oktober 1937 har Kungl. Maj:t lämnat byggnadsstyrelsen det begärda bemyndigandet att igångsätta företaget.

Då det för färdigställande av ifrågavarande tillbyggnad erforderliga beloppet, 20,000 kronor, motsvarande beräknad merkostnad för densamma avser utgifter under innevarande budgetår och därför torde böra anvisas å tilläggsstaten, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att för *Tillbyggnad till landsstatshuset i Falun* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 20,000.

[10.] **19. Byggnadsarbeten vid länsresidenset i Umeå,** *reservationsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1937 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 5, punkt 61) framlagda förslag har riksdagen till byggnadsarbeten vid länsresidenset i Umeå anvisat ett reservationsanslag av 9,200 kronor. Förslaget avser dels uppförande av en jordkällare vid residenset och dels utvidgning av bostaden för länsstyrelsens förste expeditionsvakt med ett rum genom att för ändamålet taga i anspråk ett för närvarande såsom redskapsbod använt utrymme ävensom anordnande av värmeledning i den byggnad, vari nämnda bostad är inrymd.

I skrivelse den 11 oktober 1937 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att införskaffade entreprenadanbud å ifrågavarande arbeten givit vid handen, att kostnaderna, ursprungligen beräknade till anslagsbeloppet 9,200 kronor, numera på grund av inträffade stegringar å materialpriser och arbetslöner uppginge till 12,000 kronor. På grund härav hemställer byggnadsstyrelsen, dels att styrelsen måtte bemyndigas att, utan hinder av nämnda merkostnader, igångsätta byggnadsarbetena, dels ock att för ändamålet ytterligare ett belopp av 2,800 kronor måtte ställas till byggnadsstyrelsens förfogande.

Genom beslut den 10 december 1937 har Kungl. Maj:t lämnat byggnadsstyrelsen det begärda bemyndigandet.

Det för färdigställandet av ifrågavarande arbeten erforderliga beloppet av 2,800 kronor, motsvarande beräknad merkostnad för desamma, avser utgifter under innevarande budgetår och torde sålunda böra anvisas å tilläggstaten. *Departementschefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid länsresidenset i Umeå* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,800.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Bilaga 11.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärende angående utgifter för kapitalökning å tilläggsstaten till riksstaten för budgetåret 1937/38 samt anför därvid följande.

Avbetalning å statsskulden.

B. Avskrivning av lånekapital m. m.

[1.] **1a. Avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital,** *reservationsanslag.* Under fonden för förlag till statsverket å tilläggstat till riksstaten för innevarande budgetår äskar chefen för försvarsdepartementet ett lånemedelsanslag å 2,916,700 kronor till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. Under åberopande av vad jag anfört vid anmälan av fråga om sättet för finansiering av anslag till utgifter för kapitalökning å omförmälda tilläggsstat hemställer jag, att Kungl. Majt måtte föreslå riksdagen

att till *Avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1937/38 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2,916,700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

P. J Arrhenius.